

Μια σύγχρονη προσέγγιση του μοναστικού βίου στην Φολέγανδρο,
το Ξωκλήσι του Αγίου Σώστη.

A contemporary approach to monasticism in Folegandros,
the secluded chapel of Agios Sostis.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ | ΖΑΧΑΡΙΑΚΗ ΑΝΝΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ | ΣΠΑΘΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2022

Μια σύγχρονη προσέγγιση του μοναστικού βίου στην Φολέγανδρο,
το Ξωκλήσι του Αγίου Σώστη.

A contemporary approach to monasticism in Folegandros,
the secluded chapel of Agios Sostis.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ :

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
ΖΑΧΑΡΙΑΚΗ ΑΝΝΑ -ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
ΣΠΑΘΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ ΤΑΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σύνοψη	03
Αφορμή	04
Ερωτήματα /Στόχος	05
Μεθοδολογία	06
ΜΕΡΟΣ I:	
Μοναστήρια	09
Η Φολέγανδρος	12
Βασικές σκέψεις	26
ΜΕΡΟΣ II:	
Ανάλυση περιοχής μελέτης κλίμακα 1/2000	28
ΜΕΡΟΣ III:	
Η πρόταση	46
ΜΕΡΟΣ IV:	
Πρόπλασμα κλίμακα 1/200	64
ΜΕΡΟΣ V:	
Κατασκευαστικές Λεπτομέρειες	69

Επιμετρο
Ευχαριστίες.

The following diploma thesis communicates a contemporary approach of monastic life in the Cycladic landscape of the island of Folegandros. The structure confines the existing structure of Agios Sostis perimetrically, located on the outskirts of the Ano Meria settlement. The reasoning behind this particular subject lies in the need of the modern person for contemplation and deceleration of the fast-paced rhythm of contemporary life. Based on the on-site analysis following the bibliographic reference to monastic typology and customs, orientation and elevation are considered the main axes of the division of the structural program.

Given the criteria, communal spaces have direct access from the exterior grounds, while private, residential and isolation spaces retain a filtered access through planes. Notably, entrance to the grounds occurs through the cobblestone trail that connects the settlement of Ano Meria, to the monastery and ends at the shore. The entry is staggered among different levels. The primary building extends along the northern axis of the topography and encompasses functions such as the refectory, the manor house, the library and workshops addressed to monks and visitors alike, with integrated access to the surrounding fields. The guest accommodation areas (dormitories) act as an extension of the entrance to the first level of the composition, offering a peripheral view of the island, while the monks' cells flank the eastern axis of the monastery facing the never ending horizon. The fortified layout of Greek monasteries heavily inspires the form of the composition, enclosed by stone walls and the steep slopes of the topography itself. The existing chapel of Agios Sostis remains intact, gazing at the horizon from the highest point of the site. The materials used are concrete and stone for the seamless integration of the composition into the landscape, as well as metal beams with wood cladding for the light structures and frames.

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται μία σύγχρονη προσέγγιση του μοναστικού βίου στο κυκλαδίτικο τοπίο της νήσου της Φολεγάνδρου. Διαρθρώνεται περιμετρικά ενός ήδη υπάρχοντος ναού, του Αγίου Σώστη, στα περίχωρα του οικισμού της Άνω Μεριάς. Αφορμή για το συγκεκριμένο θέμα αποτελεί η ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου για περισυλλογή και επιβράδυνση των ταχύτατων ρυθμών ζωής. Βάσει της επί τόπου ανάλυσης καθώς και τη βιβλιογραφική αναφορά στην τυπολογία των μοναστηριακών μονάδων, αποφασίσαμε στη διαίρεση του κτιριολογικού προγράμματος με κύριους άξονες τον προσανατολισμό και το υψόμετρο.

Με τα κριτήρια αυτά, οι δημόσιοι χώροι τοποθετούνται με άμεσες προσβάσεις από τον υπαίθριο χώρο, ενώ δημιουργούνται φίλτρα για την πρόσβαση των ιδιωτικών χώρων κατοίκησης και απομόνωσης. Συγκεκριμένα, η είσοδος γίνεται από το καλντερίμι που οδηγεί από την Άνω Μεριά, στο χώρο μελέτης με κατάληξη τη θάλασσα. Η είσοδος γίνεται κλιμακωτά μέσω επιπέδων. Ο κύριος όγκος τοποθετείται στο βορινό άξονα του τοπογραφικού όπου φιλοξενούνται χρήσεις όπως η τραπεζαρία, το αρχονταρίκι, η βιβλιοθήκη και τα εργαστήρια (που απευθύνονται τόσο στους μοναχούς όσο και στο κοινό) με άμεση πρόσβαση στα γύρω χωράφια. Οι χώροι φιλοξενίας των επισκεπτών (ξενώνες) αποτελούν προέκταση της εισόδου στο πρώτο επίπεδο της σύνθεσης κοιτώντας τη χώρα του νησιού ενώ τα κελιά των μοναχών πλαισιώνουν το μοναστήρι από την ανατολή αγναντεύοντας το πέλαγος ανυψωμένα από το έδαφος. Η μορφή της σύνθεσης εμπνέεται από την οχυρωματική διάταξη των ελληνικών μοναστηριών, οριοθετημένα από πέτρινα τοιχεία και τις απότομες απολίξεις του ίδιου του τοπογραφικού. Το υφιστάμενο ξωκλήσι του Αγίου Σώστη παραμένει ακέραιο στο υψηλότερο σημείο του χώρου. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται είναι το σκυρόδεμα και η πέτρα για την ομοιόμορφη ένταξη της σύνθεσης στο τοπίο, καθώς και το μέταλλο με ξύλινες επενδύσεις για τις ελαφριές κατασκευές και τα κουφώματα.

“Καμιά σύνθεση δεν ξεκινάει εκ του μηδενός, πάντοτε υπάρχει ο τόπος που έχει κληροδοτηθεί απο το παρελθόν”

Αντιμέτωποι με την επιλογή του θέματος της διπλωματικής μας εργασίας κληθήκαμε να αναζητήσουμε τόπους και εμπειρίες που μας προξενούν πληθώρα συναισθημάτων. Εμπνευσμένοι από τις εξορμήσεις μας στο νησί της Πάτμου, αναλογιστήκαμε τις παραμέτρους του συγκεκριμένου τόπου που προκαλούν το δέος και το μυστικισμό που βιώνει ο επισκέπτης. Καταλήξαμε στην ύπαρξη του μοναστηριού, στην κορυφή της Χώρας ως υπαίτιο της ατμόσφαιρας του νησιού. Έτσι, με την επιλογή της θεματολογίας της διπλωματικής, ξεκινήσαμε στην αναζήτηση του τόπου της παρέμβασης. Στην πορεία, προέκυψε η νήσος της Φολεγάνδρου, την οποία είχαμε επισκεφθεί. Το χαρακτηριστικό ανάγλυφο, η ιστορία του τόπου ως μέρος εξορίας των Ενετών καθώς και η παράδοση του στο μοναστικό βίο, ενέπνευσαν την επιλογή του. Η εκδρομή μας σε διάφορα νησιά του αιγαίου στο διάστημα καλοκαιρινών διακοπών αποτέλεσε εφαλτήριο για μια συστηματική ερεύνα που εστιάστηκε στο νησί της Φολέγανδρου ή της Πολυκάνδρου όπως ονομαζόταν το άνυδρο και άγονο νησί των Κυκλάδων κατά την αρχαιότητα και που κατα παράδοση αποτελούσε ανά τους αιώνες, τόπο απομόνωσης και πολιτικής εξορίας. Με τις παραπάνω αποφάσεις, σπεύσαμε να επιχειρήσουμε την ένταξη μίας σύγχρονης μοναστηριακής μονάδας, στο κυκλαδίτικο τοπίο της Φολεγάνδρου, λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες ανάγκες του ατόμου, του τόπου καθώς και των κατοίκων του νησιού.

Αφορμή για την επιλογή μας αποτέλεσε μια σειρά ερωτημάτων και η ενασχόληση μας με φιλοσοφικά κείμενα που αφορούν θεμελιώδη υπαρξιακά ζητήματα σχετικά με την ποιότητα ζωής και το βιοτικό επίπεδο του ανθρώπου στον σύγχρονο δυτικό κόσμο. Στην επιλογή του θέματος μας έπαιξε αναμφισβήτητα σημαντικό ρόλο η διαχρονική γοητεία που ασκεί η μοναστηριακή αρχιτεκτονική, όπως αυτή αποτελεί το πλέον ενδεικτικό παράδειγμα όπου συναντώνται η ανώνυμη λαϊκή αρχιτεκτονική με την παράδοση, όπως επίσης και το πλούσιο κτιριολογικό πρόγραμμα για την τέλεση πλήθους λειτουργιών.

**α
φο
ρμή**

Ερωτήματα Κατά την ερευνά μας για την επιλογή του θέματος επανερχόμεσταν διαρκώς μπροστά σε ένα βασικό ερώτημα.

Τή *— Πως μπορεί ο σύγχρονος άνθρωπος να επαναπροσδιορίσει την σχέση του με το θείο και να αποδεσμεύσει το ελληνικό ορθόδοξο μοναστήρι από τον σκωταδιστικό και μεσαιωνικό χαρακτήρα που έχει προσδωθεί βλέποντας το για αυτό που είναι, τόσο ως ένα χώρο πνευματικής ανάτασης και περισυλλογής όσο και ως ένα κειμήλιο λαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και τέχνης;*

— Πώς θα μπορέσουμε να αποκρυσταλλώσουμε την αποστεωμένη και 'παλιακή' βυζαντινή παραδοσιακή αρχιτεκτονική;

— Πώς θα μπορέσουμε να φέρουμε κάτι νέο δίπλα στο 'παλιό', το ήδη υπάρχον, εντάσσοντας το στο παρθένο φυσικό τοπίο;

Πιο συγκεκριμένα πως θα μπορέσουμε να εισάγουμε μια νέα χρήση δίπλα ή μάλλον γύρω από ένα ήδη υπάρχον ξωκλήσι;

Στόχος μας είναι να επαναπροσεγγίσουμε τον όρο της μοναστικής ζωής όπως αυτή ορίζεται σε ένα ελληνικό μοναστήρι, και μέσα από την συνθετική μας πρόταση να δώσουμε μια διαφορετική χροιά σε αυτό τον ορισμό ως αποκλειστικά τόπο λατρείας της χριστιανικής πίστης δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στην πνευματική του διάσταση.

Εμπνεόμενοι λοιπόν από την τάση που έχει ο σύγχρονος δυτικός άνθρωπος για μια στροφή στην πνευματικότητα και στην καλλιέργεια του πνεύματος όπως επίσης και την απενοχοποίηση του από το να είναι χρήσιμος στην κοινωνία και μέσα στα πλαίσια της οποίας ζει που τον καθιστά χρήσιμο μόνο αν είναι αποδοτικός ως παραγωγική μονάδα για αυτήν την κοινωνία. Στην προσπάθεια του να λυτρωθεί από αυτόν τον ρόλο που τον προσδιορίζει ως ένα απολύτως υπερκαταναλωτικό όν, και από τους ιλλιγιώδεις ρυθμούς του σύγχρονου τρόπου ζωής παρατηρούμε ότι επιδιώκει την διαφυγή του σε τόπους απομόνωσης και περισυλλογής, όπου η έννοια του χρόνου ορίζεται διαφορετικά, καθώς αυτός βιώνεται πάντα σε σχέση με την ταχύτητα. Παρατηρούμε λοιπόν την ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου για απόδραση σε διάφορων τύπων ησυχαστήρια. Τέτοιους τόπους αποτελούν τα μοναστήρια κυρίως ινδουιστικών θρησκειών σε χώρες της Ασίας και της Άπω Ανατολής, λόγω του τρόπου ζωής που αυτά προτείνουν. Σε αυτό το πλαίσιο μας δημιουργείται ένα επιπλέον ερώτημα, σαφέστερα ορισμένο αυτή τη φορά. Γιατί σε αυτούς τους προορισμούς δεν εντάσσονται και τα ελληνικά ορθόδοξα μοναστήρια αφού συνιστούν τα κατ'εξοχήν κέντρα πνευματικής καλλιέργειας και ανάδειξης του τοπικού αρχιτεκτονικού ιδιώματος, ενώ παράλληλα αποτελούν τους πυρήνες προώθησης και προβολής του πολιτισμού;

Η κύρια επιδίωξή μας μέσα από την επιλογή αυτού του θέματος είναι η δημιουργία ενός αρχιτεκτονικού συνόλου, με την ατμόσφαιρα και την πνευματική διάσταση που του προσδίδει η παρουσία του θρησκευτικού στοιχείου, όπου θα αποτελέσει το πεδίο στο οποίο ο κάθε επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να βρει διέξοδο και καταφύγιο, και ένα τρόπο επανασύνδεσης του με τη φύση μέσω της καλλιέργειας της και της συστηματικής ενασχόλησης του με την ύπαιθρο.

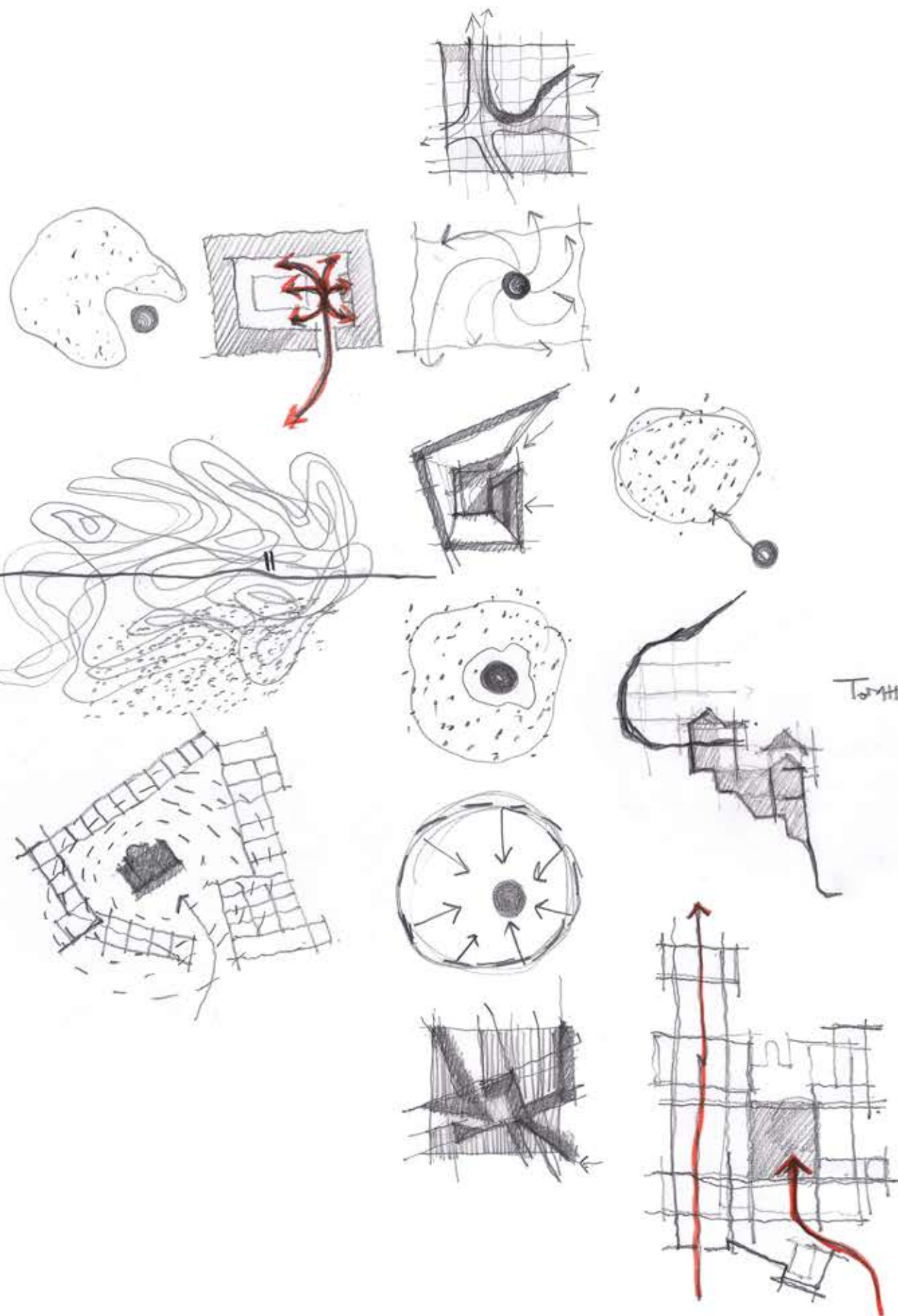
Στόχος

Κατά την επίσκεψη μας και την επιτόπια παρατήρηση στο νησί, θα ορίσουμε το πεδίο μελέτης μας. Βασική αρχή για τον σχεδιασμό αποτελεί η συσχέτιση με το φυσικό τοπίο, τις οπτικές φυγές και τον προσανατολισμό. Επιχειρούμε να μελετήσουμε την τυπολογία των μοναστηριών μέσω βιβλιογραφικών πηγών και αντλούμε στοιχεία που χρησιμοποιούμε στον σχεδιασμό. Χρησιμοποιούμε εργαλεία όπως το ελεύθερο σκίτσο, αξιοποιούμε τις δυνατότητες που μας δίνονται από τα ψηφιακά μέσα αναπαραστάσης για δισδιάστατη και τρισδιάστατη απεικόνιση, την φωτογραφία και την επεξεργασία ιδεών μέσω μακετών.

**με
θο
δο
λο
γία**

ΜΕΡΟΣ Ι :

μο να στή ρια

Ερευνήσαμε την βασική δομή και οργάνωση των χριστιανικών ορθόδοξων μοναστηριών στο ελληνικό τοπίο, αλλά και άλλων θρησκευτικών δογμάτων, κάνοντας μια παρατήρηση. Ανεξάρτητα από το που αφιερώνονται τα μοναστήρια σας αρχιτεκτονήματα παρατηρούμε ότι αποτελούν αυτό που ονομάζουμε 'συστήματα' και εμφανίζουν κάποια κοινά γνωρίσματα στον πυρήνα της δομής τους, κοινή τυπολογία και οργάνωση.

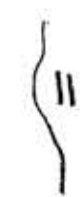
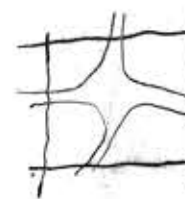
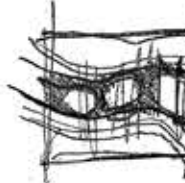
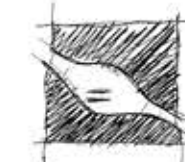
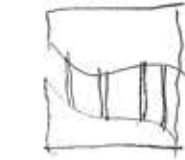
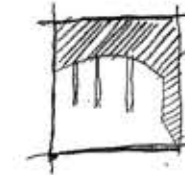
Θα μπορούσαμε να πούμε πως ορίζονται ως συστήματα και οικονομικοί οργανισμοί καθώς λαμβάνουν χρηματοδότηση και υπάγονται στην δικαιοδοσία και κληρονομιά της εκκλησίας, ωστόσο οφείλουν να διατηρούν μια στοιχειώδη αυτονομία και αυτάρκεια λόγω του φυσικού και νοητού διαχωρισμού τους από τις δομημένες κοινωνίες. Αποτελούν μικρογαφία μιας πόλης καθώς προσπαθούν να αναπαράγουν και να μιμηθούν τις αρχές οργάνωσης της, στη βάση όμως του ότι όλα τα μέλη που την απαρτίζουν είναι ισότιμα. Δεν είναι άτοπο να πούμε ότι σε ένα μοναστήρι όλες οι λειτουργίες οργανώνονται γύρω από ένα κέντρο, το καθολικό, όπως ακριβώς και σε μία πόλη, είτε είναι σχεδιασμένη είτε όχι, αναπτύσσεται γύρω από ένα κέντρο εξουσίας. Ακολουθούν αυστηρή τυπολογία ενώ τις περισσότερες φορές είναι αποτέλεσμα μιας αυξημένης αρχιτεκτονικής περιλαμβάνοντας διάφορες χρήσεις, των οποίων το πλήθος και η ποικιλία εξαρτάται από την κλίμακα τους. Σε κάθε μοναστήρι διακρίνουμε τρεις βασικές κατηγορίες λειτουργιών. Υπάρχουν χώροι όπου στεγάζονται λειτουργίες και αφορούν την συλλογική- κοινοβιακή ζωή των πιστών, άλλοι για την φιλοξενία των επισκεπτών και την εξυπηρέτησή τους για το σύντομο διάστημα στο οποίο παραμένουν στην κάθε μονή και τέλος άλλοι που απευθύνονται στους μόνιμους χρήστες και επι της ουσίας λειτουργούς του μοναστηριού, τους μοναχούς, και προορίζονται για απομόνωση, ατομική προσευχή και περισυλλογή όπως επί παραδείγματι είναι τα κελιά.

Η τυπική κτιριολογική οργάνωση κάθε μονής περιλαμβάνει κάποιες βασικές αλλά και επικουρικές λειτουργίες οι οποίες στεγάζονται από διαμορφωμένους χώρους με ειδικά χαρακτηριστικά και συγκεκριμένες ονομασίες. Εκτός από τα βασικά κτίρια που περιλαμβάνει ένα μοναστήρι υπάρχουν και δευτερεύοντα. Παραδείγματα τέτοιων χώρων αποτελούν:

- ο ναός ή αλλιώς το καθολικό της μονής, και τα παρεκκλήσια του.
- το καμπαναριό
- το βαπτιστήριο
- το αρχονταρίκι : χώρος υποδοχής επισκεπτών
- η τράπεζα: κοινώς η τραπεζαρία, ο χώρος δηλαδή, στον οποίο γευματίζουν οι μοναχοί και -σε περίπτωση που είναι παρόντες - οι επισκέπτες.
- το μαγειρείο: χώρος προετοιμασίας και παρασκευής φαγητού
- τα κελιά: δωμάτια που περιλαμβάνουν τις κλίνες των μοναχών
- οι ξενώνες: χώροι διανυκτέρευσης επισκεπτών
- το γραφείο του ηγουμένου.
- το θησαυροφυλάκιο: χώρος φύλαξης πολύτιμων αντικειμένων και θρησκευτικών κειμηλίων
- το οστεοφυλάκιο: αποτελεί χώρο φύλαξης των λειψάνων Αγίων ή των θανόντων μοναχών της μονής
- τη βιβλιοθήκη
- τα εργαστήρια: αυτά αποτελούν κυρίως εργαστήρια αγιογραφίας, επεξεργασίας πρώτων υλών που παράγονται από τις καλλιέργειες του μοναστηριού αλλά στεγάζουν και εικαστικές δραστηριότητες όπως είναι η ξυλογλυπτική, η καλαθοποιΐα, η κεραμική και η φιλοτέχνηση αντικειμένων και θρησκευτικών βοηθημάτων (όπως είναι τα προσευχητάρια, κομβοσχοίνια κ.ά.) με σκοπό την διανομή τους στους επισκέπτες ώστε να παράγουν έσοδα για την λειτουργία της μονής.

Από τα διαγράμματα των κατόψεων ορισμένων μοναστηριακών συνόλων παρατηρούμε κάποια βασικά χαρακτηριστικά κοινά σε κάθε κλίμακα. Διαθέτουν οχυρωματική διάταξη και περίκλειστο, εσωστρεφή χαρακτήρα, ενώ το σχήμα τους είναι το χαρακτηριστικό κλειστό και περίκεντρο.

[κελιά] - χώρος απομόνωσης μοναχών

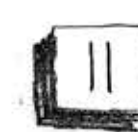
α.

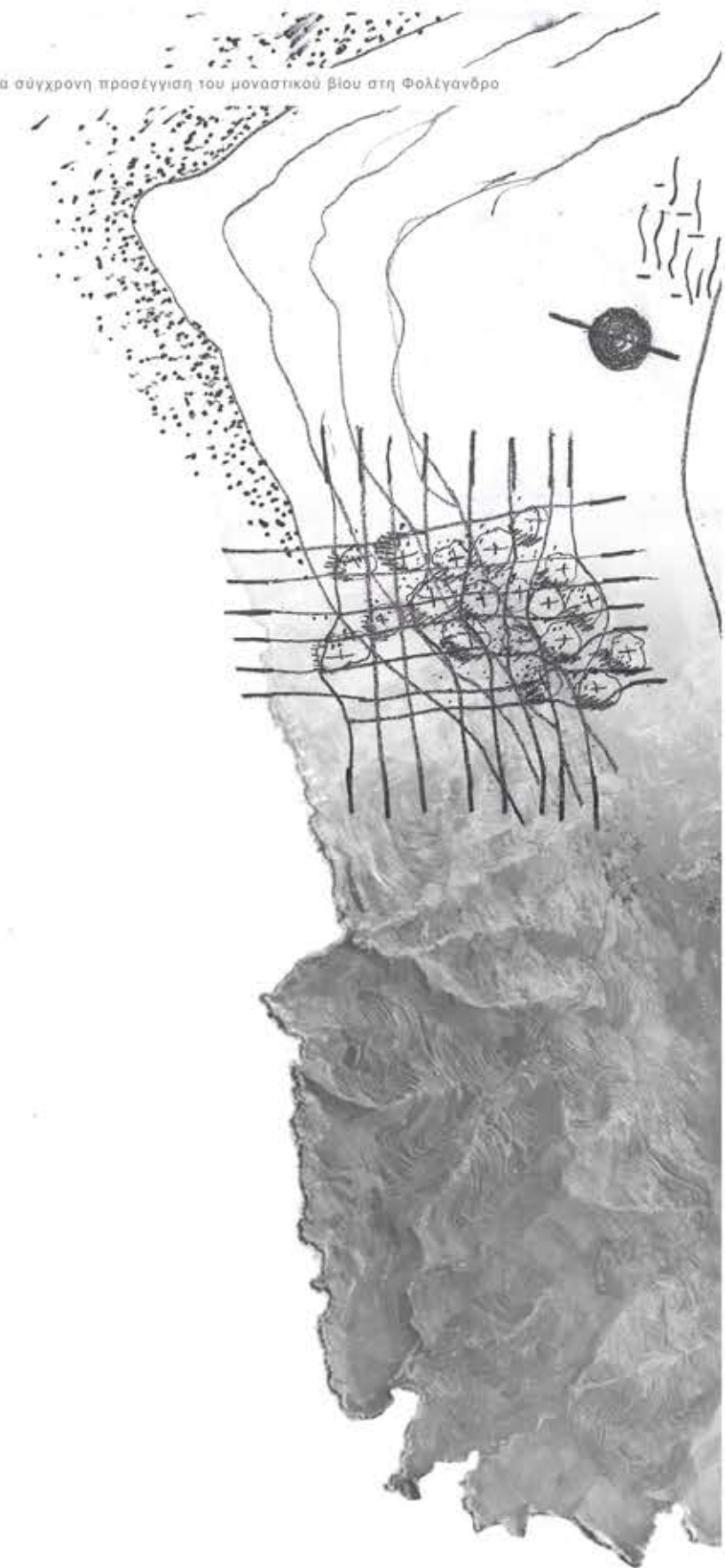
β.

γ.

δ.

Έννοια και δράσεις στον υπαίθριου χώρου στα μοναστήρια.

Ταυτόχρονα όλες οι χρήσεις είναι περιμετρικά οργανωμένες γύρω από το βασικότερο κτίριο του μοναστηριού, το καθολικό της μονής και ανοίγονται προς αυτό ως το σημείο αναφοράς τους. Στο μεταξύ τους διάστημα προκύπτει ένας υπαίθριος χώρος, ο περίβολος του ναού, που όπως παρατηρούμε και στα διαγράμματα των κατόψεων κάποιων ενδεικτικών μοναστηριακών δομών, άλλοτε προεκτείνεται και διαμορφώνει ένα ευρύτερο υπαίθριο πεδίο και πολλές φορές περιλαμβάνει κάποια κτίσματα με ειδικές χρήσεις.

Όπως είναι φυσικό ο εκτεταμένος προαύλιος χώρος δεν εμφανίζεται σε όλες τις μονές και ίσως αποτελεί ένα χαρακτηριστικό της εξέλιξης του αρχετυπικού μοναστηριού

καθώς η βασική δομή και ο λόγος ύπαρξης και δημιουργίας τους παραδοσιακά, ήταν να αποτελούν χώρους προστασίας από εχθρούς και ξένους εισβολείς χάρη στην οχυρωματική τους δομή και την στρατηγική γεωγραφική τους θέση σε απόκρημνα και δυσπρόσιτα σημεία στο φυσικό τοπίο.

Τα πιο χαρακτηριστικά και αξιόλογα παραδείγματα μοναστηριακών συνόλων στον ελλαδικό χώρο, δεν αποτελούν κτίσματα σχεδιασμένης αρχιτεκτονικής, αλλά προϊόντα μιας αυξητικής αρχιτεκτονικής με σκοπό την κάλυψη αναγκών. Διέπονται από το θρησκευτικό βυζαντινό ύφος όσο και τον ανθρώπινο χαρακτήρα των μεσαιωνικών λαϊκών οικισμών. Συνιστούν τα κατ' εξοχήν καλοδιατηρημένα σύνολα λαϊκής αρχιτεκτονικής από τα οποία μπορούμε να αντλήσουμε σημαντικά και αξιόλογα στοιχεία για την παραδοσιακή οικοδομική καθώς αποτελούν και θησαυροφυλάκια της βυζαντινής τέχνης.

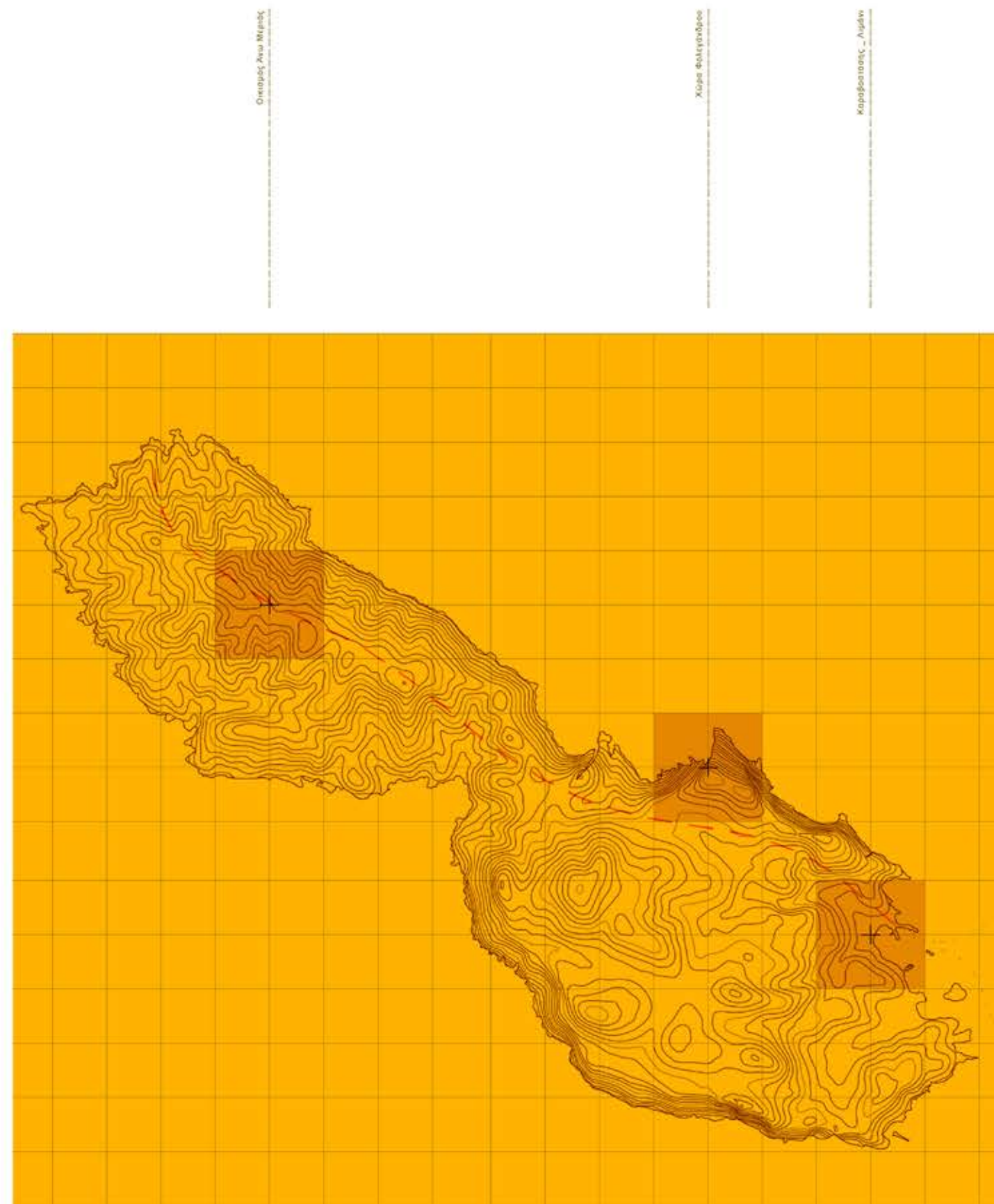

α νά λυ ση

Στη ανώνυμη λαϊκή αρχιτεκτονική έννοιες όπως η οικονομία η λιτότητα και η αίσθηση του μέτρου είναι εκτός από αναγκαίες, και θεμελιώδεις. Οι παραδοσιακοί οικισμοί στα κυκλαδίτικα νησιά δεν εμφανίζονται συχνά κοντά στην ακτογραμμή τους, αλλά αντίθετα αποτραβιούνται από αυτήν σε μια οχυρωματικού τύπου αρχιτεκτονική επιλέγοντας σημεία με φυσική οχύρωση, με αποτέλεσμα, οι παρακτιες περιοχές συχνά αποτελούν τα επίνεια τους. Τα παραπάνω αποτελούν στοιχεία που συναντάμε και στο δραματικό τοπίο της νήσου της Φολέγανδρου.

Η Φολέγανδρος διαθέτει περιορισμένο οδικό δίκτυο που εκτείνεται κατά μήκος του νησιού για 11 χιλιόμετρα, διακλαδίζεται σε αποκλειστικά περιπατητικά μονοπάτια, τα καλντερίμια, που ορίζονται από λιθοδομές, μέσω των οποίων γίνεται η πρόσβαση σε διάφορα τοπία και σημεία ενδιαφέροντος καθώς και στο παράκτιο μέτωπο πλην ελάχιστων εξαιρέσεων. Κατά την επίσκεψή μας παρατηρήσαμε ότι οι ντόπιοι δεν αγαπούν την εκτεταμένη χρήση μηχανοκίνητων οχημάτων, αλλά αντιθέτως χρησιμοποιούν τη βοήθεια των ζώων για τη μεταφορά τόσο των ιδίων όσο και αγαθών.

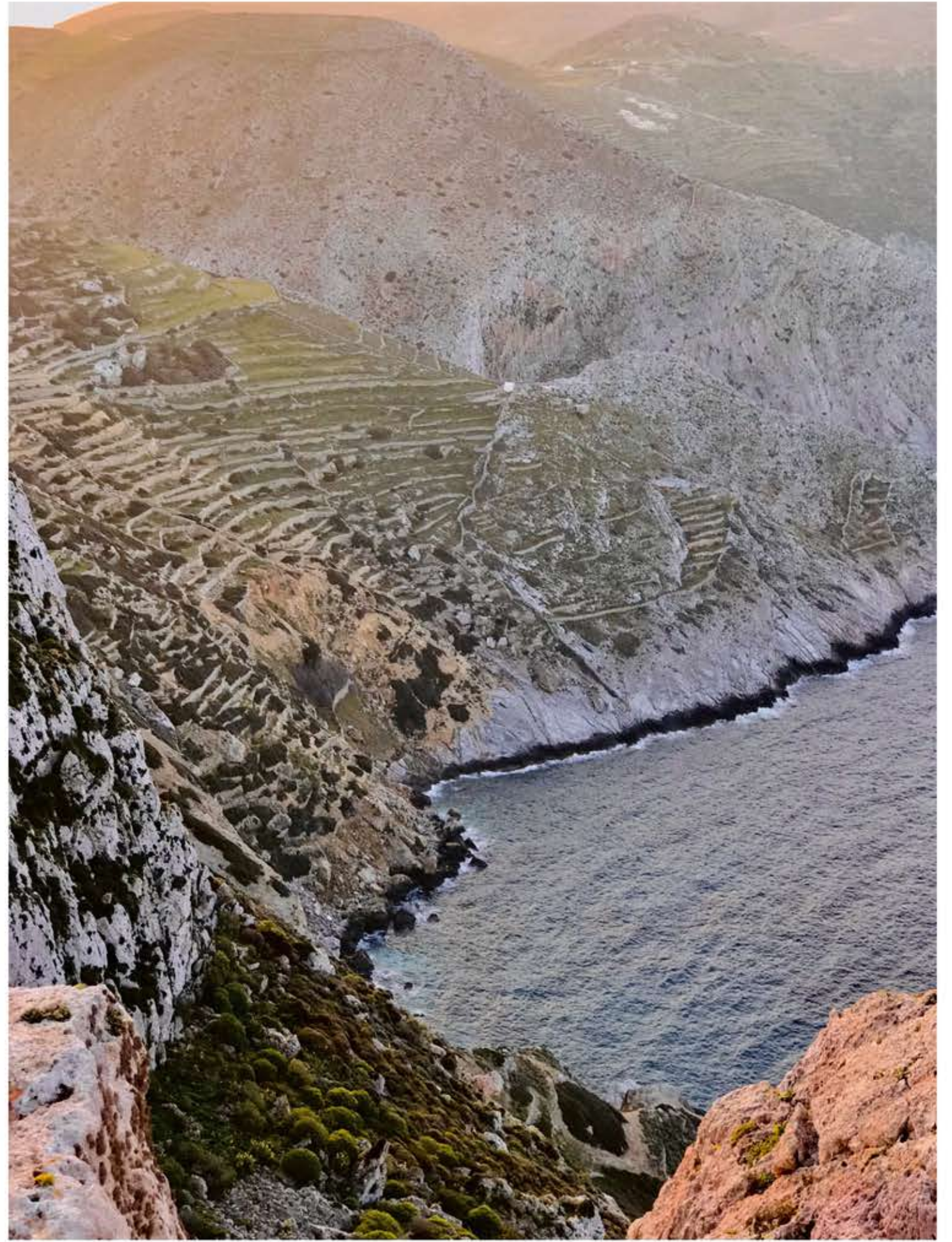
Στο νησί της Φολέγανδρου, οικιστική ανάπτυξη παρατηρούμε στη Χώρα και στο επίνειό της, το λιμάνι 'Καραβοστάσης', το οποίο είναι η κύρια είσοδος στο νησί καθώς η πρόσβαση σε αυτό είναι αποκλειστικά ακτοπλοϊκώς, και την περιοχή του οικισμού της Άνω Μεριάς η οποία εκτείνεται κατά μήκος του βορεινού τμήματος του οδικού άξονα. Η ίδια η χώρα συνιστά τον κεντρικό πυρήνα της ζωής που αποτελεί επί της ουσίας ένα κάστρο και μάλιστα από τα πιο καλοδιατηρημένα των Κυκλάδων. Μέχρι πρότινος αποτελούσε ένα εσωστρεφές οικιστικό σύστημα το οποίο σταδιακά διευρύνθηκε με νεότερη δόμηση και την Με βάση τα χαρακτηριστικά του νησιού σε συνδυασμό με τη σύγχρονη παρεμβατικότητα της επιθετικής επενδυτικής ανάπτυξης στις Κυκλάδες, η δική μας πρόθεση είναι η ένταξη ενός σύγχρονου συστήματος μοναστικής ζωής.

Οικισμός Άνω Μεριάς

Χώρα Φολέγανδρος

Καραβοστάσις - Λιμάνι

Η παρουσία της χαρακτηριστικής τοπικής πέτρας της Φολεγάνδρου σε ωχροκίτρινες και πράσινες αποχρώσεις από το βουνό των Βορεινών, συναντάται τόσο στα κτίσματα στη χώρα της Φολεγάνδρου όσο και στις λιθοδομές που εκτείνονται σε όλο το νησί. Ολόκληρο το νησί είναι διαμορφωμένο με πεζούλες ή αλλιώς 'βουλίστριες' όπως τις αποκαλούν στην ντοπιολαλιά τους οι γηγενείς, των οποίων η παρουσία είναι επιβλητική, όπως θα έλεγε και ο Σεφέρης τα ρυτιδιάσματα της γης. Αυτές φανερώνουν μία χρονικότητα, προσδίδουν την αίσθηση της κλίμακας και του μέτρου στο χώρο υποδηλώνοντας την ανθρώπινη παρουσία στο βάθος του χρόνου. Έχουν καθαρά λειτουργικό χαρακτήρα καθώς προορίζονται για την δημιουργία οριζόντιων καλλιεργήσιμων επιπέδων συγκρατώντας το χώμα και το νερό. Τις περισσότερες φορές συναντώνται εφαπτόμενες στις υψομετρικές καμπύλες του νησιού και άλλοτε κάθετα σε αυτές ορίζοντας το διαχωρισμό των ιδιοκτησιών και τη διαμόρφωση καλντεριμιών-μονοπατιών. Παρατηρούμε αντίστοιχους πέτρινους σχηματισμούς όπως αλώνια, σταύλους και κυκλικά τοιχεία για την προστασία των εσπεριδοειδών δέντρων από τον άνεμο, τα δενδρόσπιτα. Ο άνεμος αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες διαμόρφωσης του νησιού της Φολεγάνδρου όσον αφορά το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, καθώς τείνει να επαναφέρει ισοπεδωτικά το ανθρωπογενές στοιχείο στην πρότερη φυσική του μορφή.

Η λειψυδρία του νησιού εμπόδισε τη συστηματική καλλιέργεια και την ανάπτυξη αξιοσημείωτης χλωρίδας στο νησί, η οποία περιοριζόταν σε κάποιες καλλιεργήσιμες εκτάσεις ιδιωτών που περιλάμβαναν αμπέλια και δέντρα ελιάς, τα οποία δεν διατηρούνται σε μεγάλο βαθμό έως και σήμερα. Άλλου τύπου καλλιέργειες δέντρων όπως τα εσπεριδοειδή δεν ευδοκίμούν αυθύπαρκτα στο νησί, καθώς η καλλιέργεια τους προϋποθέτει την κατασκευή κτισμάτων για την προστασία τους από τους θυελλώδεις ανέμους.

φολεγάνδρος

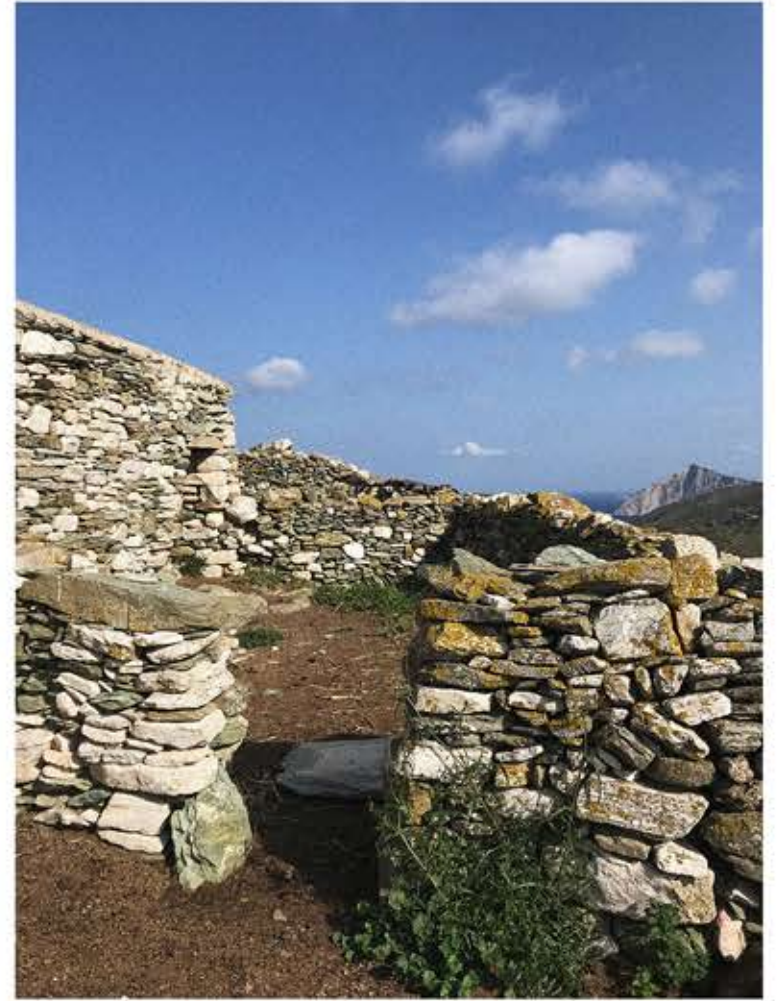

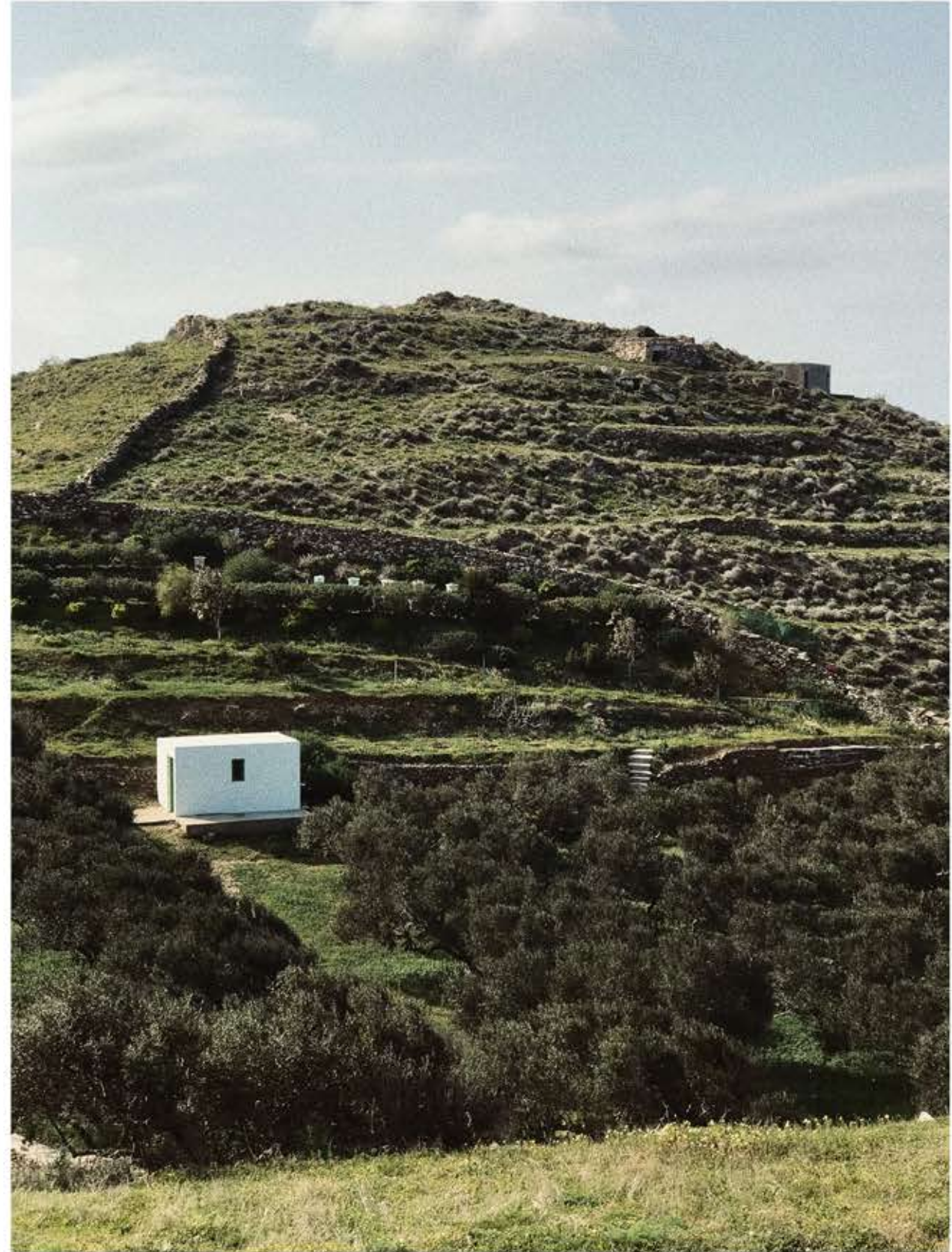

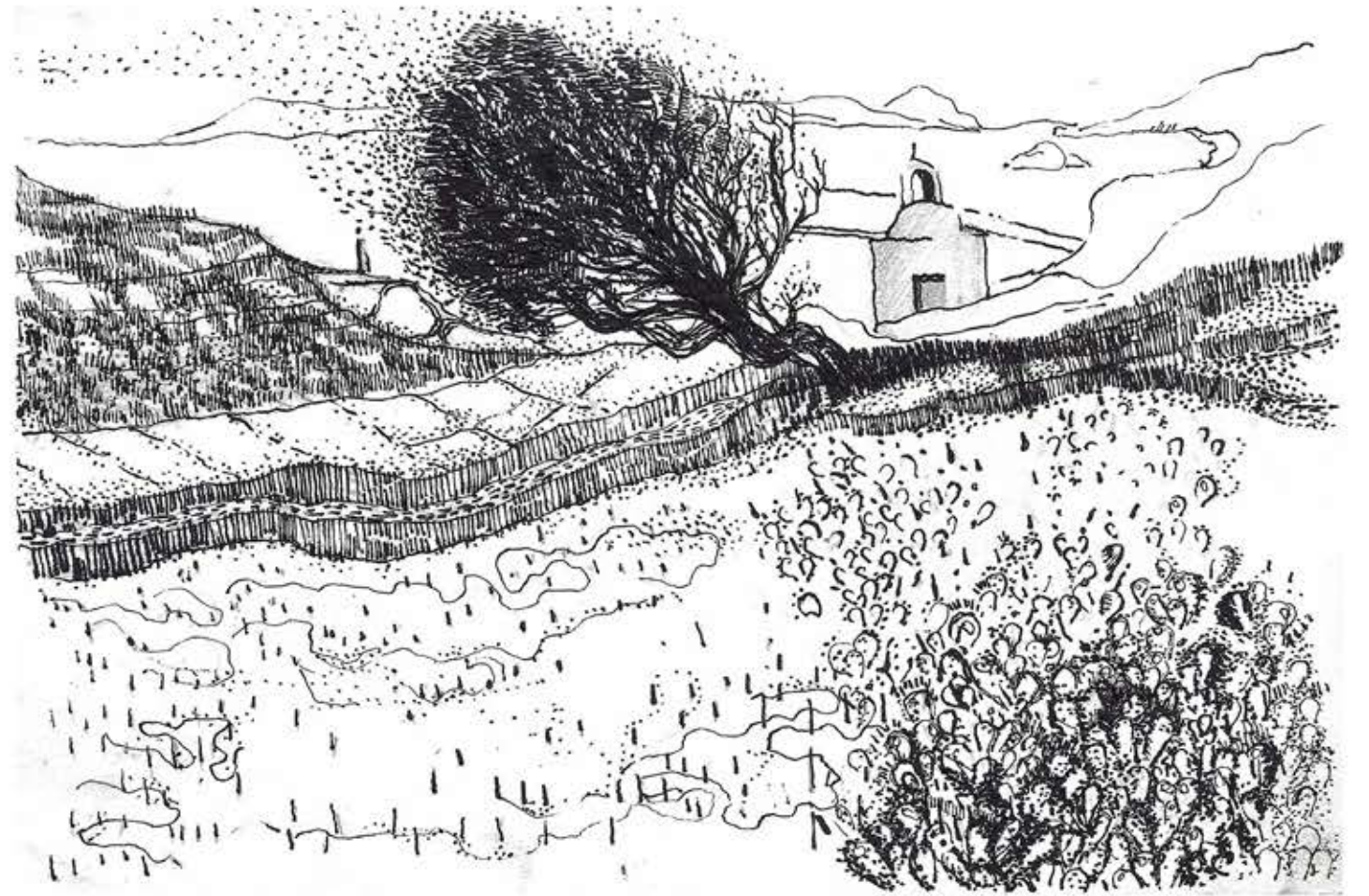
. “Ο άνεμος αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες διαμόρφωσης του νησιού της Φολεγάνδρου όσον αφορά το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, καθώς τείνει να επαναφέρει ισοπεδωτικά το ανθρωπογενές στοιχείο στην πρότερη φυσική του μορφή.”

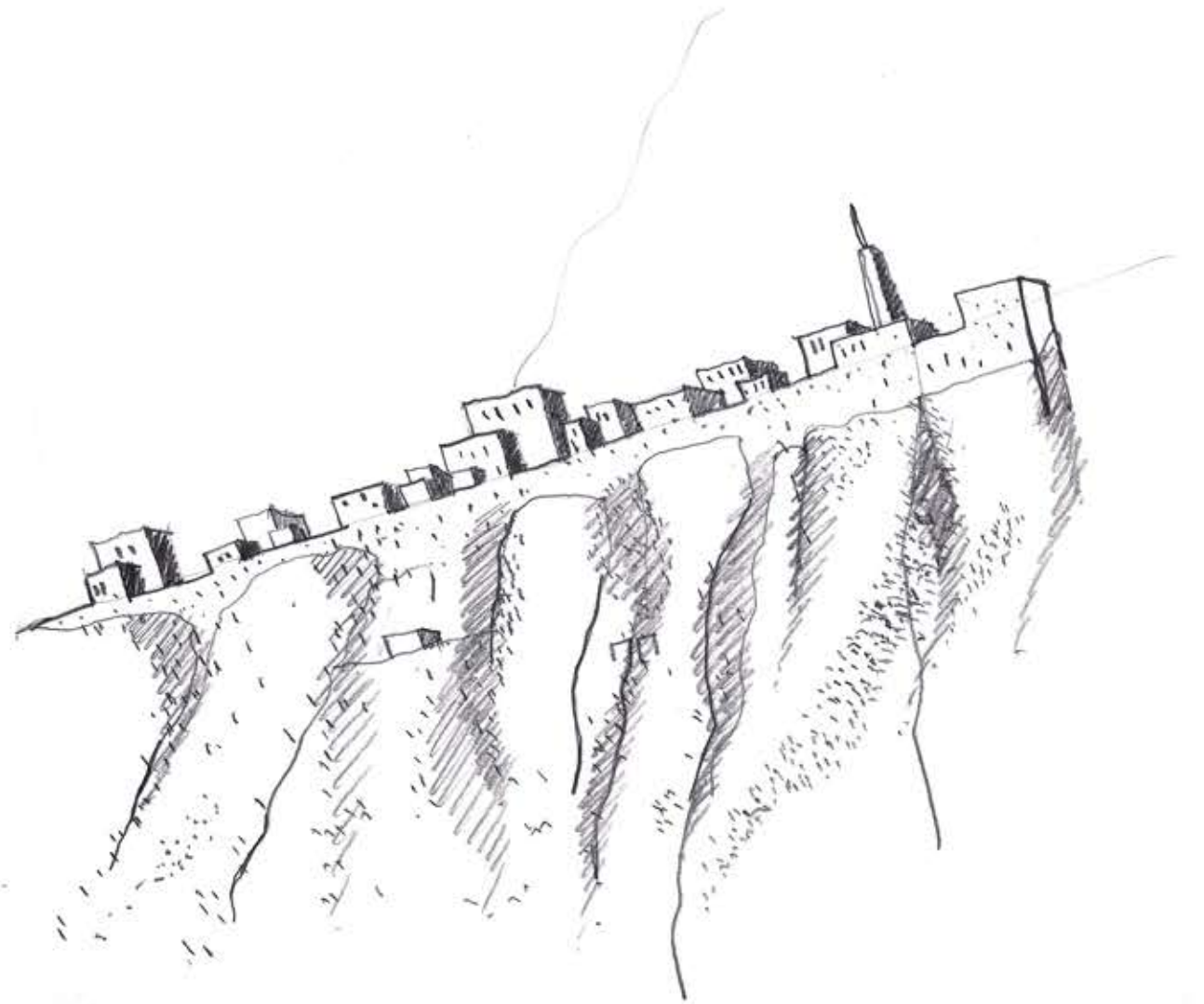
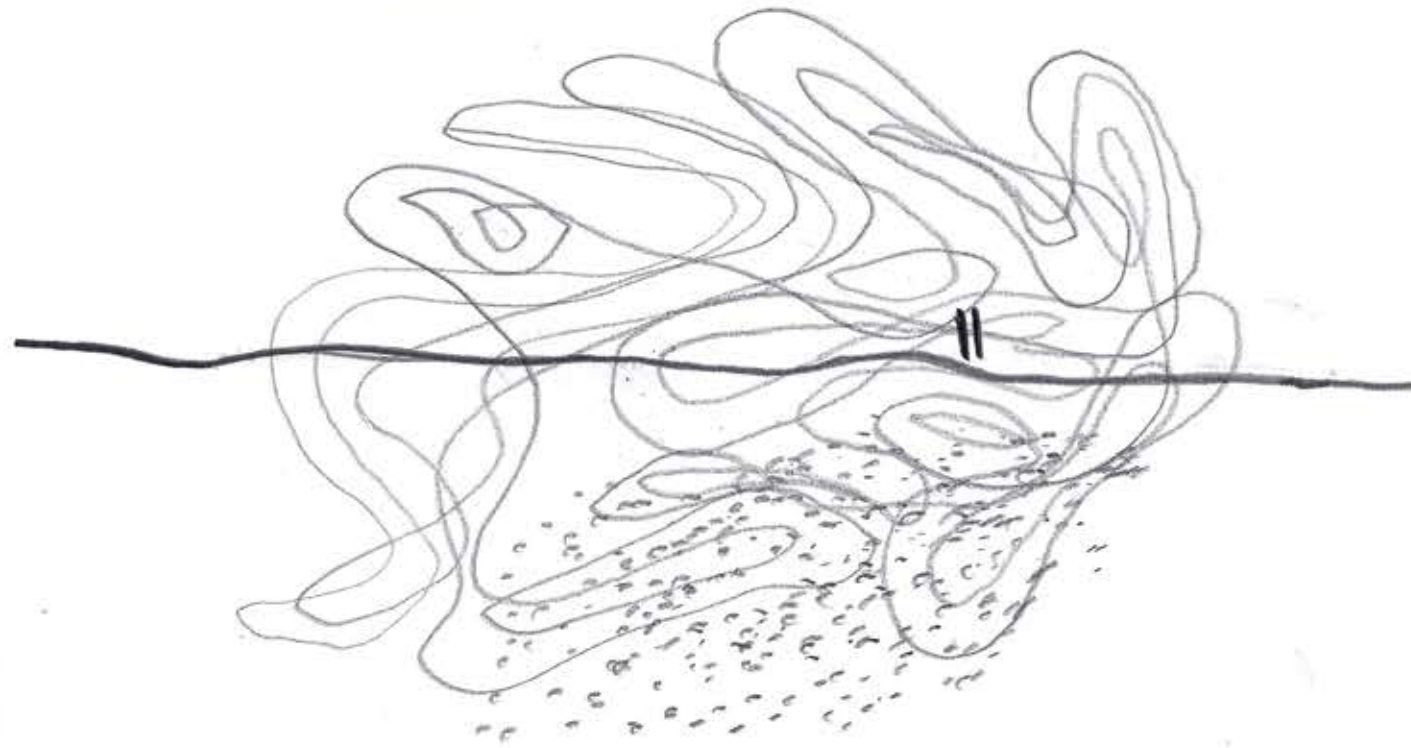
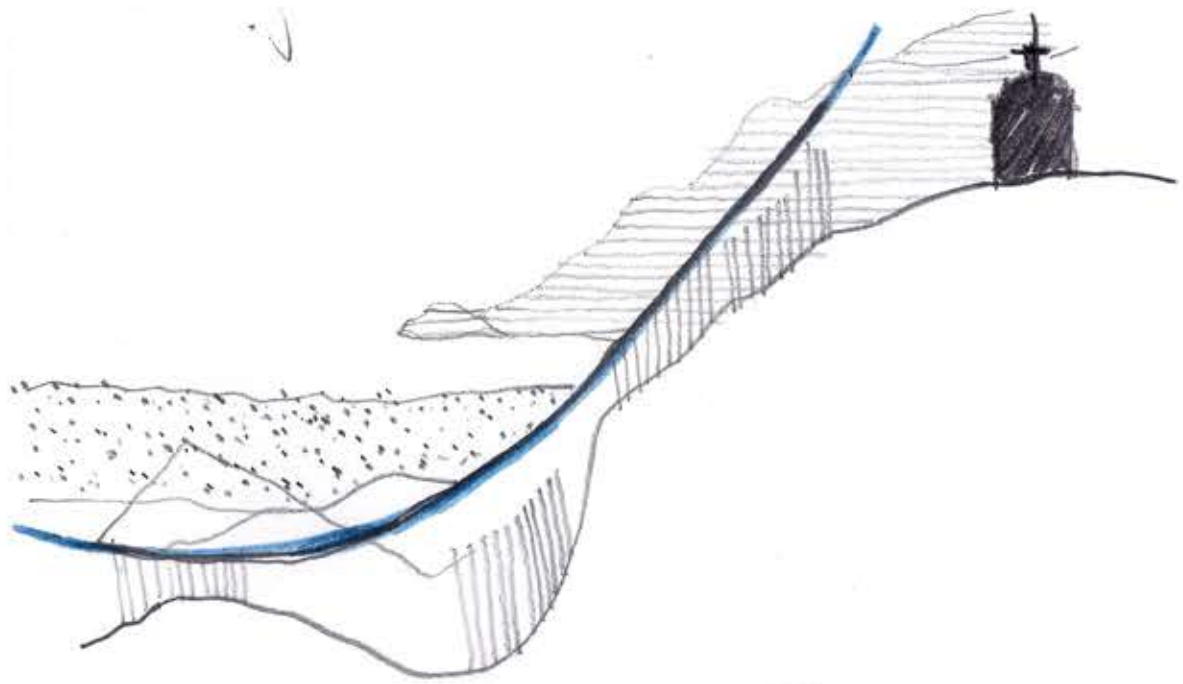

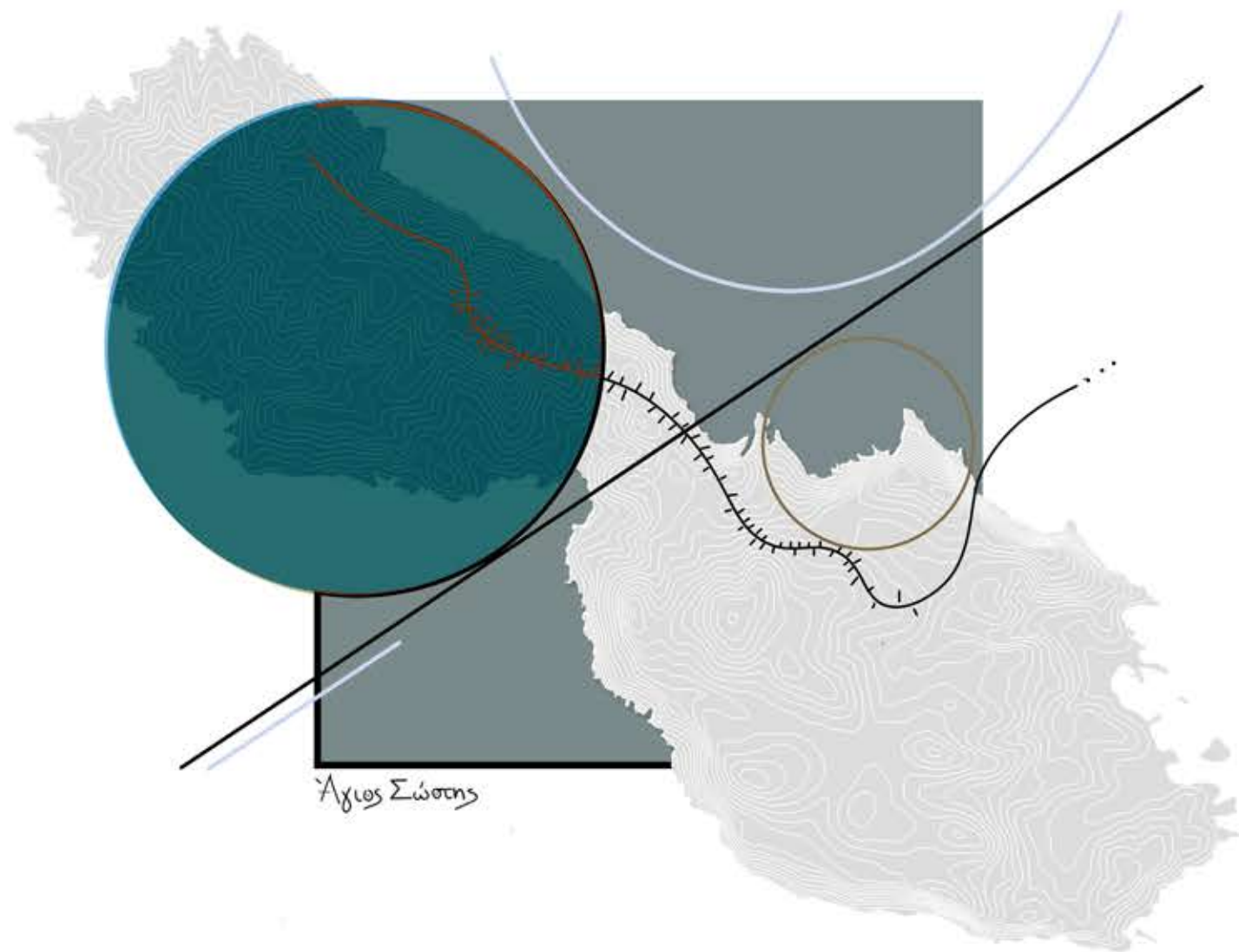
Βασικές σκέψεις

Κατά την επίσκεψη μας και την επιτόπια παρατήρηση μας στο νησί, ορίσαμε το πεδίο μελέτης στο βόρειο-ανατολικό τμήμα του νησιού κοντά στον οικισμό της Άνω Μεριάς γύρω από το ήδη υπάρχον ξωκλήσι του Αγίου Σώστη.

Βασική αρχή για τον σχεδιασμό αποτέλεσε η συσχέτιση μας με το φυσικό τοπίο, τις οπτικές φυγές και τον προσανατολισμό. Στη διαδικασία εύρεσης αρχικής ιδέας οργανώνουμε την σύνθεση σε τρεις ενότητες που αναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις και διαλεκτική με το περιβάλλον τοπίο. Η υπαίθρια διαμόρφωση γίνεται κατάλληλα ώστε να επιτυγχάνεται ο διαχωρισμός αλλά και να αποτελεί τον συνδεδεμένο κρίκο. Η τριμερής δομή οργανώνεται σε διαφορετικά επίπεδα που ορίζονται από τις φυσικές υψομετρικές καμπύλες του νησιού και μέσω της διαμόρφωσης του υφιστάμενου εδάφους αξιοποιούμε τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά.

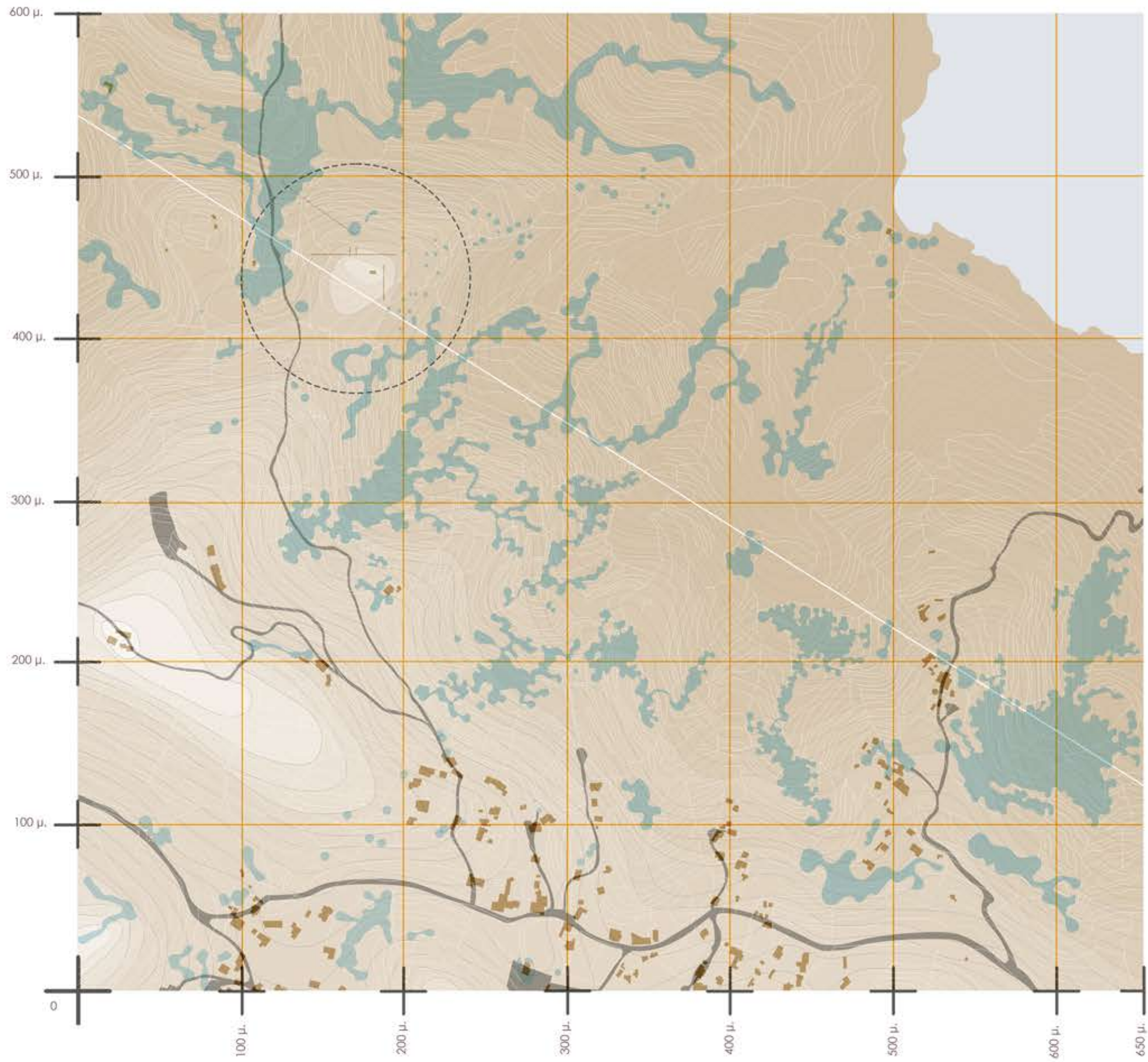
ΜΕΡΟΣ II:

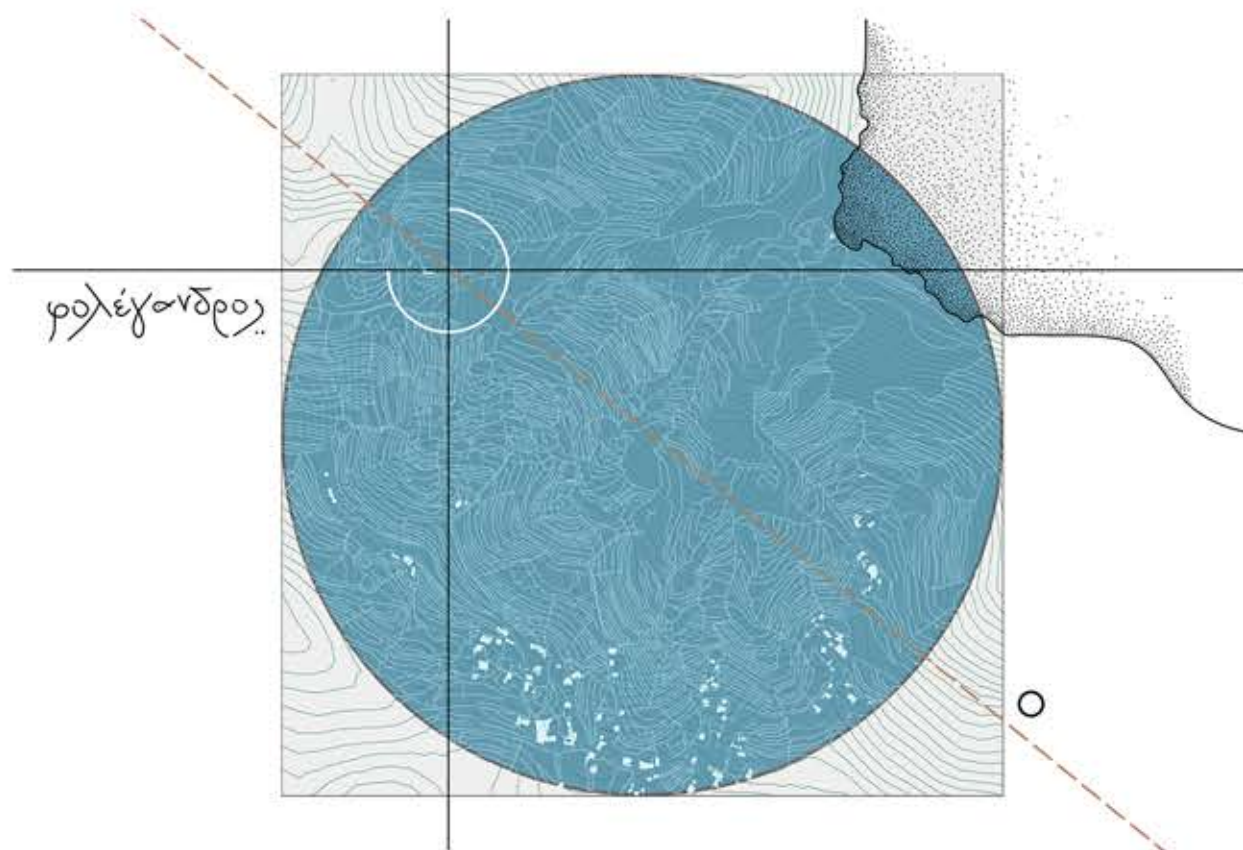

Το πεδίο μελέτης χωροθετείται στο βορειοανατολικό άκρο του οικισμού της Άνω Μεριάς, συγκεκριμένα γύρω από το ήδη υπάρχον ξωκλήσι του Αγίου Σώστη. Η επιλογή του ναού για την εκπόνηση του έργου επηρεάστηκε τόσο από τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του σημείου όσο και από τις προσβάσεις του. Ειδικότερα, η εκκλησία βρίσκεται στην κορυφή ενός λόφου, με ομαλή πρόσβαση από το καλντερίμι. Η θέση προσφέρει θεάσεις προς τον οικισμό της Άνω Μεριάς και της Χώρας της Φολεγάνδρου στον νότο, στο πέλαγος από την ανατολή, καθώς και στις καλλιέργειες των γύρω βουνών από τους άξονες του βορρά και της δύσης.

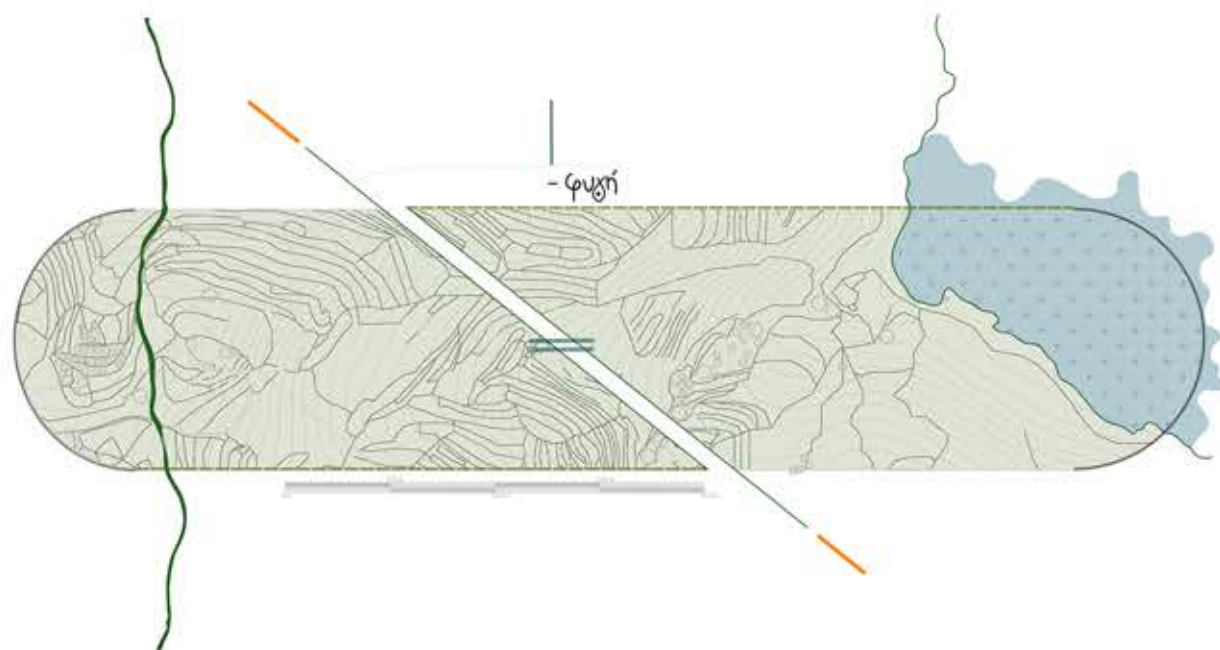
**με
λέ
τη**

1/2000

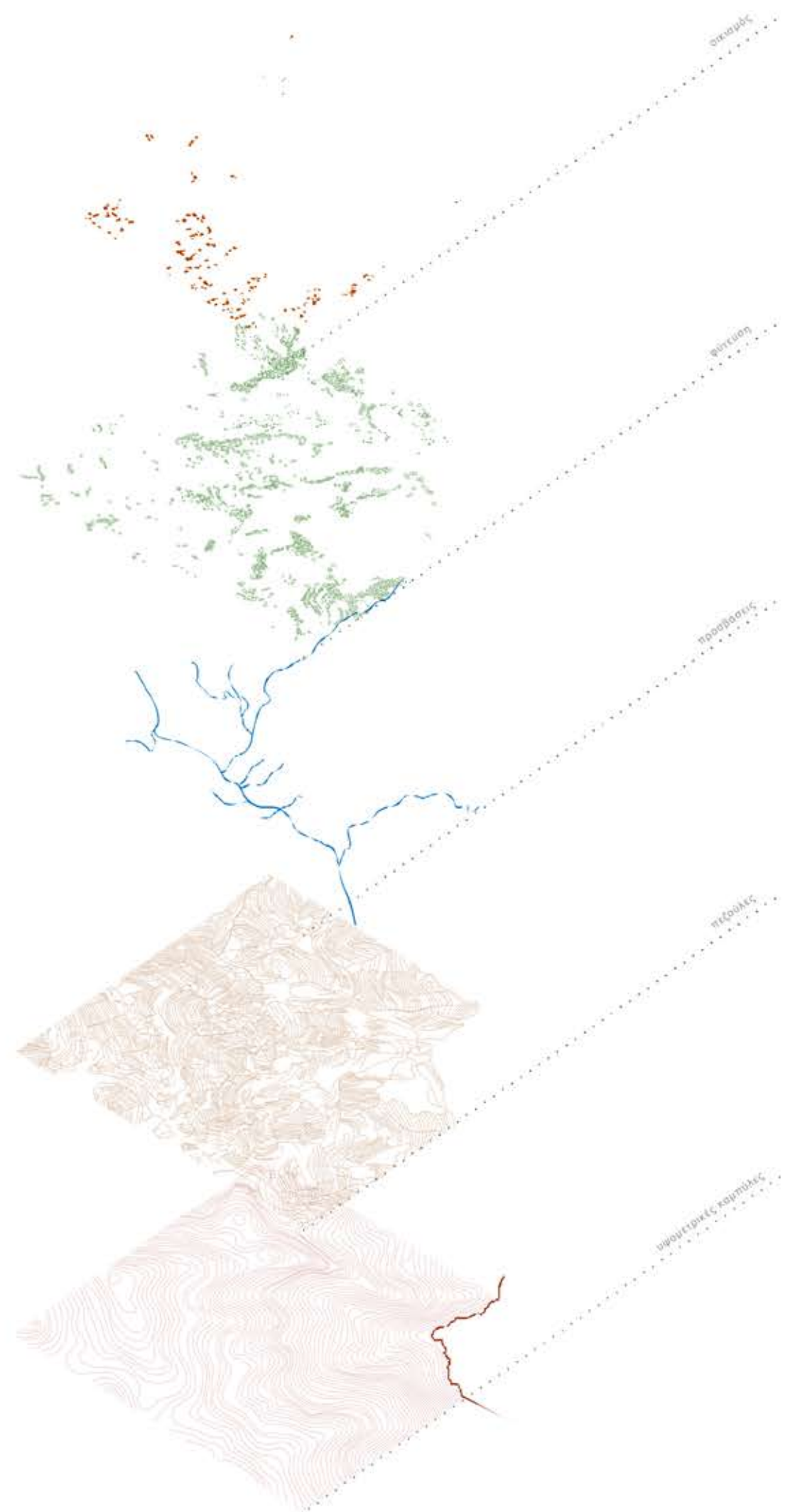

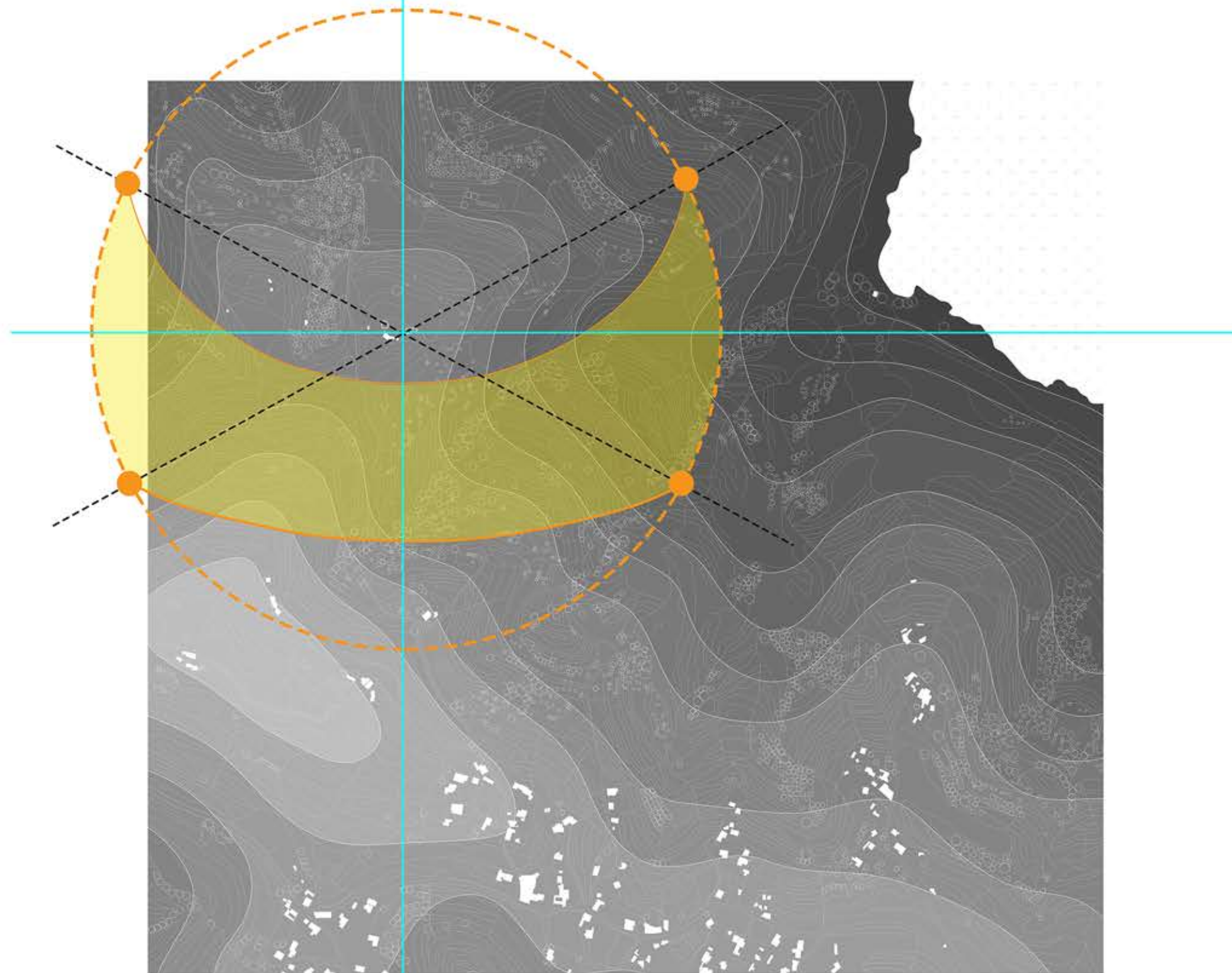

Η τοποθεσία παρουσιάζει παραμέτρους για το σχεδιασμό, όπως το έντονο ανάγλυφο και οι χαρακτηριστικές ξηρολιθίες (πεζούλες) που διαμορφώνουν τις υψομετρικές καμπύλες των βουνών. Συγκεκριμένα, η προσέγγιση στο εκκλησάκι επιτυγχάνεται αποκλειστικά μέσω της πεζής πορείας του μονοπατιού από τον οικισμό της Άνω Μεριάς. Λόγω της μορφολογίας, η πρώτη οπτική επαφή με το πεδίο μελέτης γίνεται από μεγαλύτερο υψόμετρο (πέμπτη όψη). Η Άνω Μεριά εδρεύει στην κορυφή των βορεινών υψομετρικών της Φολεγάνδρου σε υψόμετρο περίπου 300 μέτρων από τη στάθμη της θάλασσας ενώ αντίστοιχα το ξωκλήσι του Αγίου Σώστη τοποθετείται στην κορυφή ενός λόφου βορειοανατολικά του οικισμού σε υψόμετρο 215 μέτρων. Το καλντερίμι που οδηγεί στον ναό είναι κατηφορικό καταλήγωντας στη θάλασσα του Αγίου Γεωργίου.

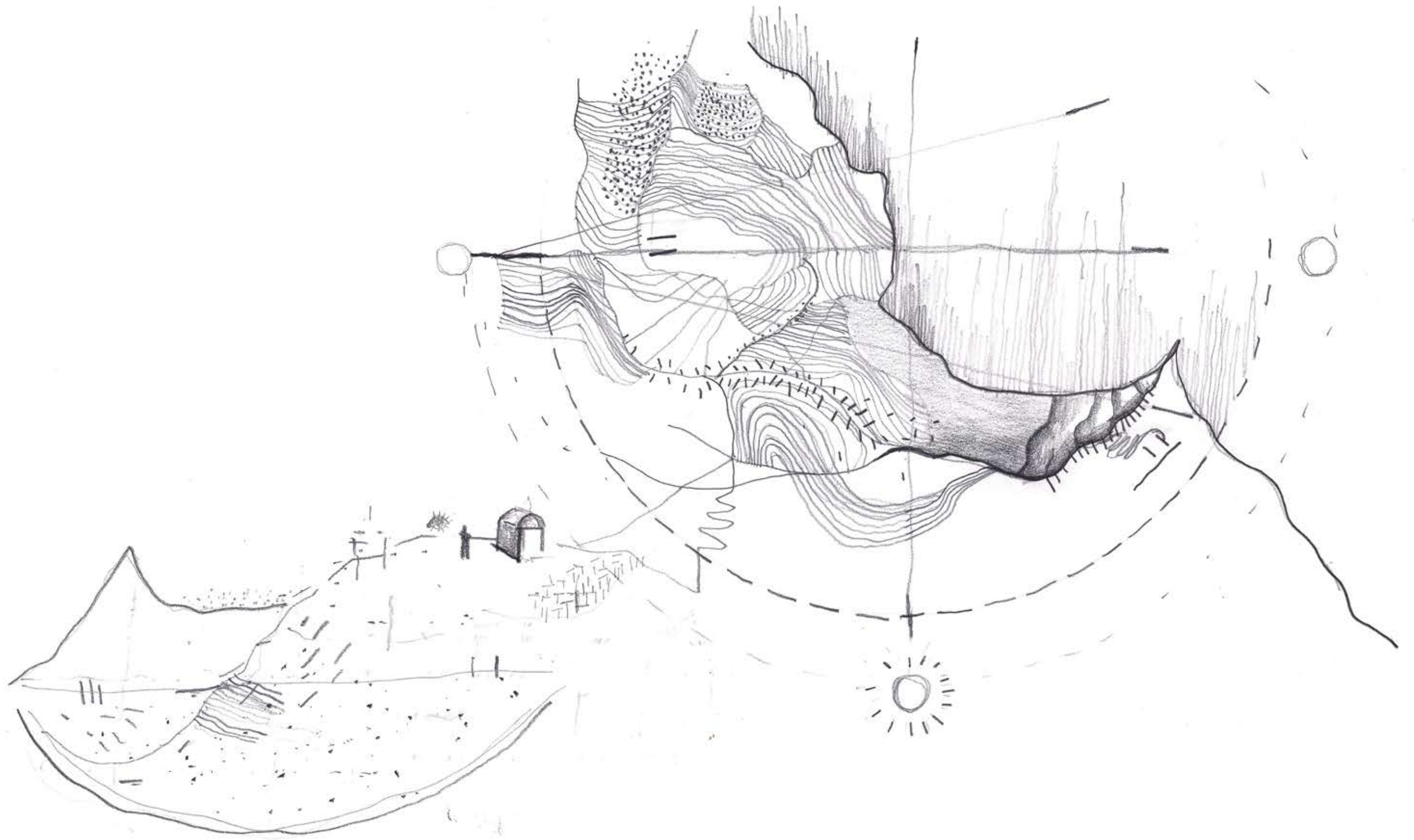

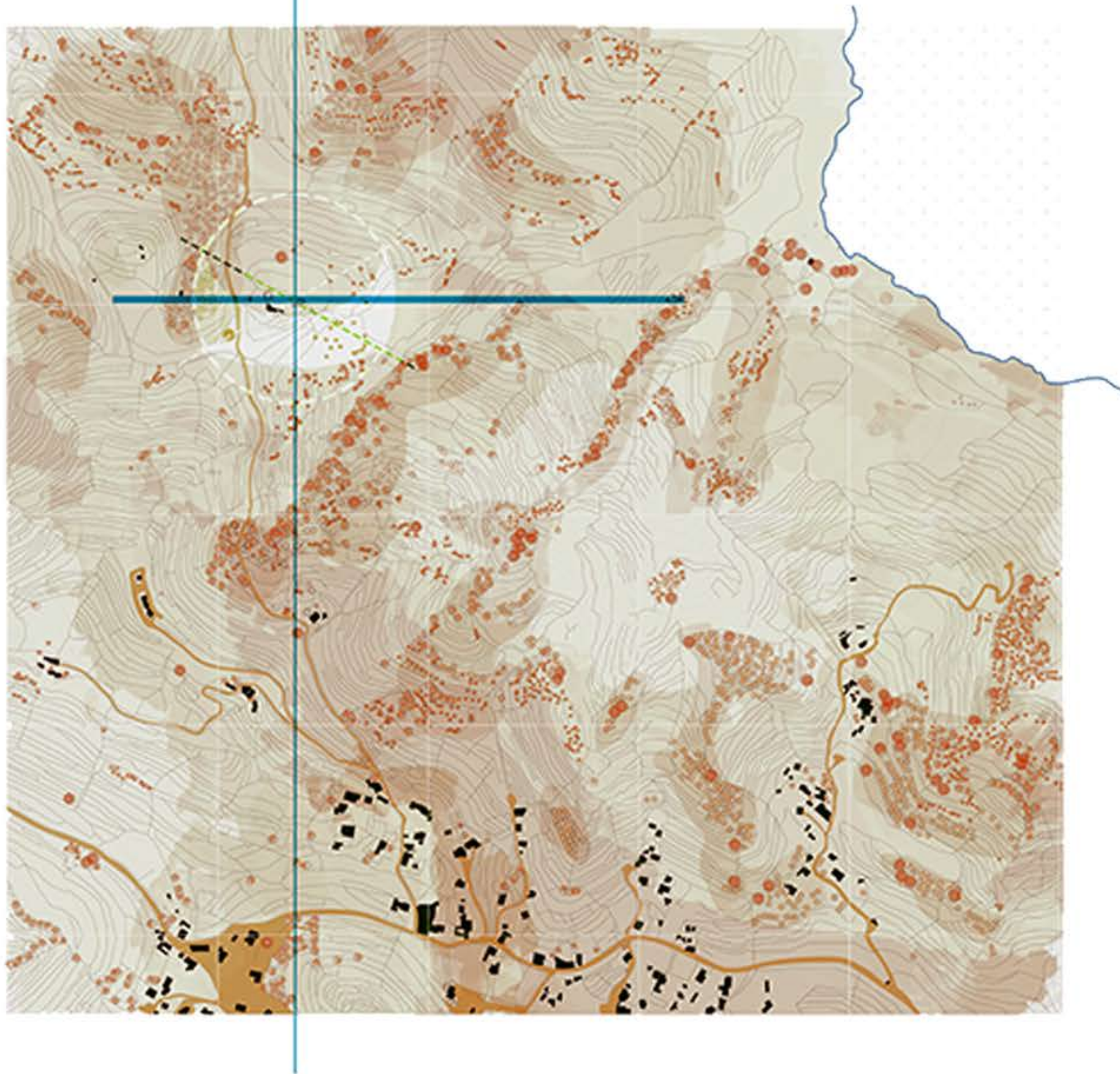
Τα στοιχεία αυτά αποτελούν καταλυτικό παράγοντα για την επιλογή του τόπου, καθώς η περιορισμένη πρόσβαση ενισχύει τον οχυρωματικό χαρακτήρα του μοναστηριού, επιτρέποντας παράλληλα τον ανεφοδιασμό από τον οικισμό της Άνω Μεριάς, ενώ η θέαση από την πέμπτη όψη ευνοεί μία παράμετρο του σχεδιασμού που συχνά παραβλέπεται καθώς παραμένει αόρατη από τον μέσο επισκέπτη. Επιπρόσθετα, η εγγύτητα των καλλιεργειών ενδείκνυται για εκμετάλλευση τόσο από μοναχούς όσο και από επισκέπτες, εξυπηρετώντας τη σχετική αυτονομία του συγκροτήματος και την αξιοποίηση τους ως πόλους αγροτουρισμού. Αναλύοντας το τοπογραφικό, παρατηρείται η ανάγκη για προστασία από το βορρά και τους βορεινούς ανέμους, η επιρροή των οποίων αποτυπώνεται στη βλάστηση του τόπου. Επιπρόσθετα, στον ανατολικό άξονα αποτελεί φυσικό όριο η έντονη κατάκλιση του λόφου.

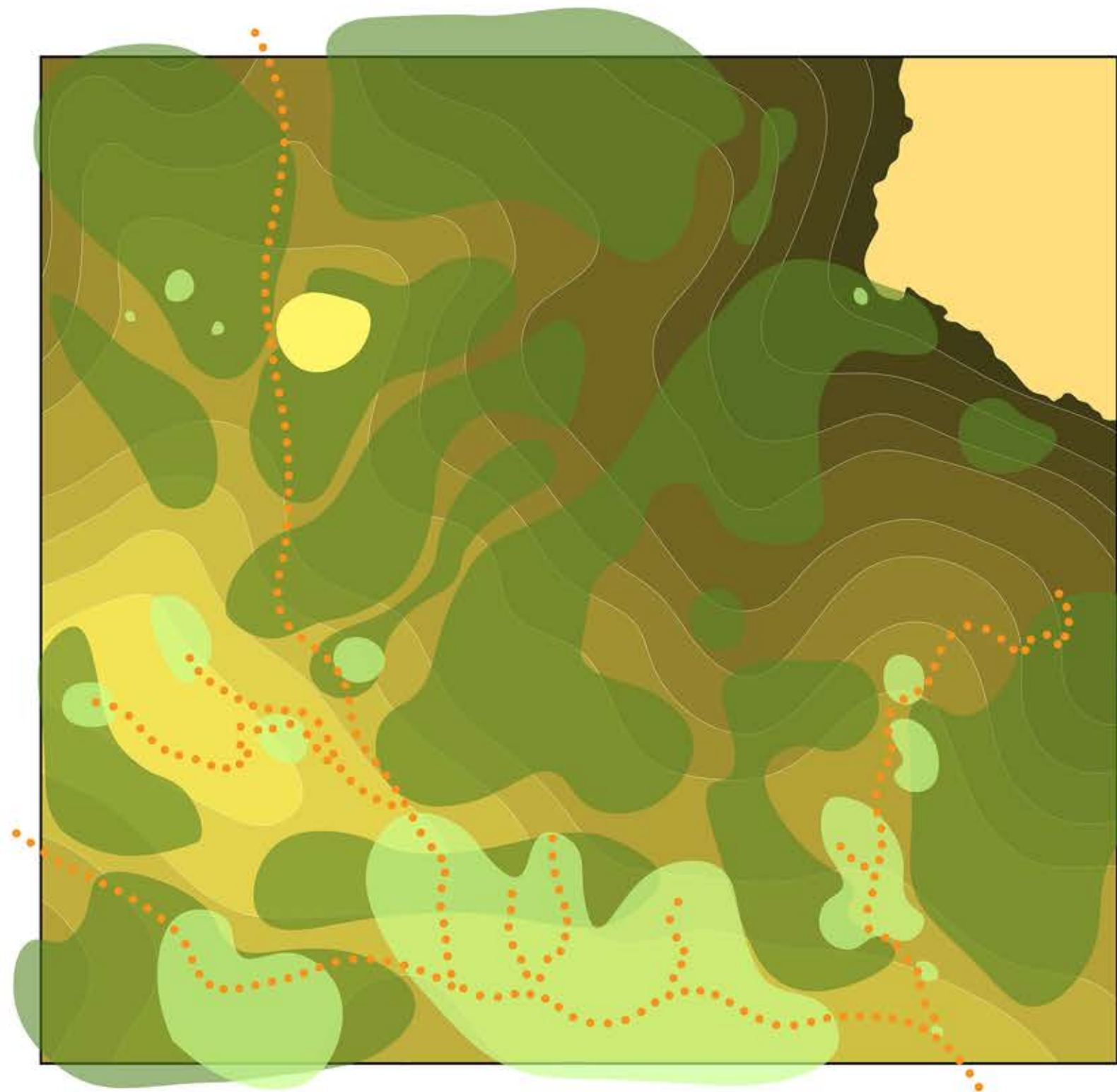

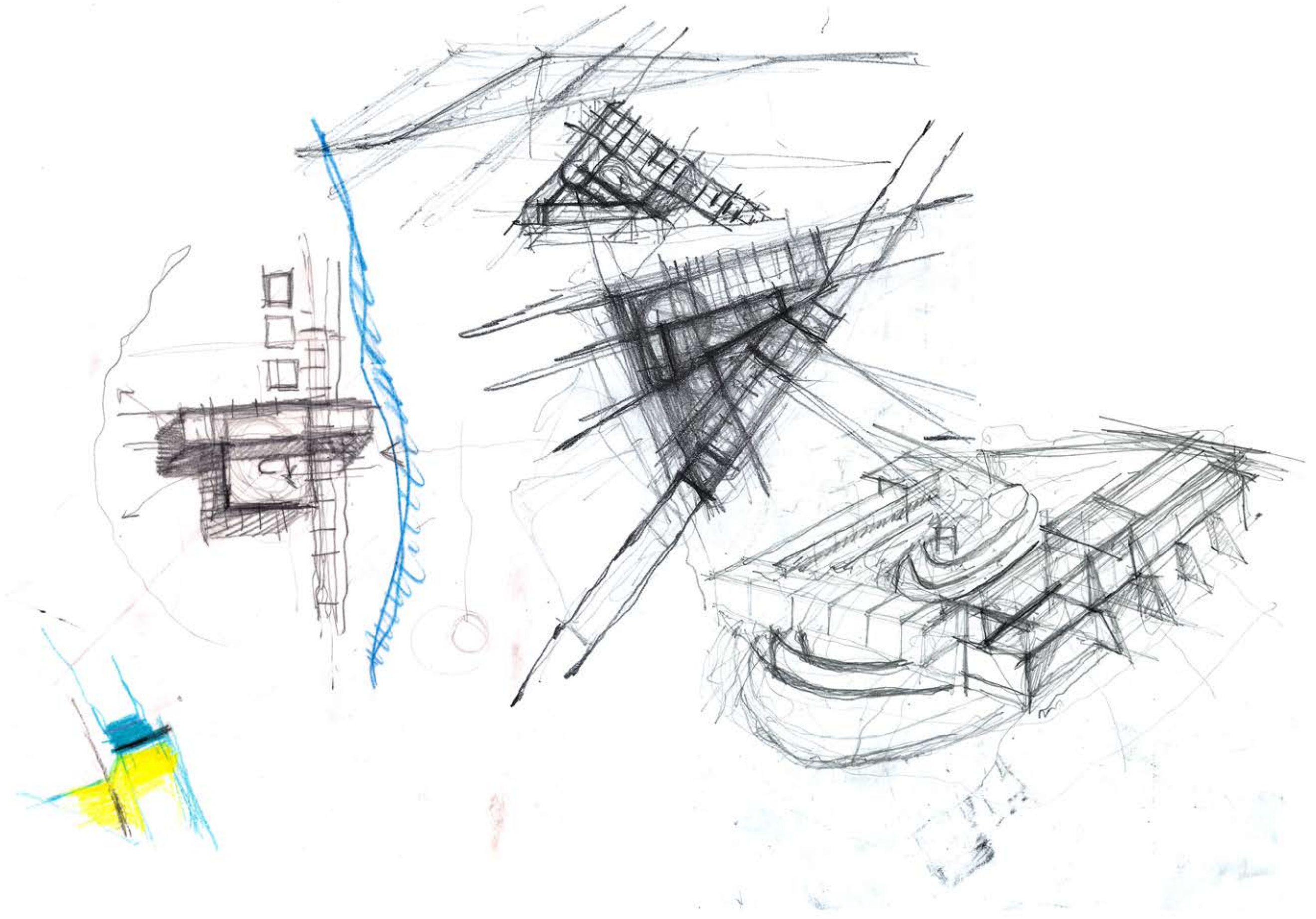
inuspia

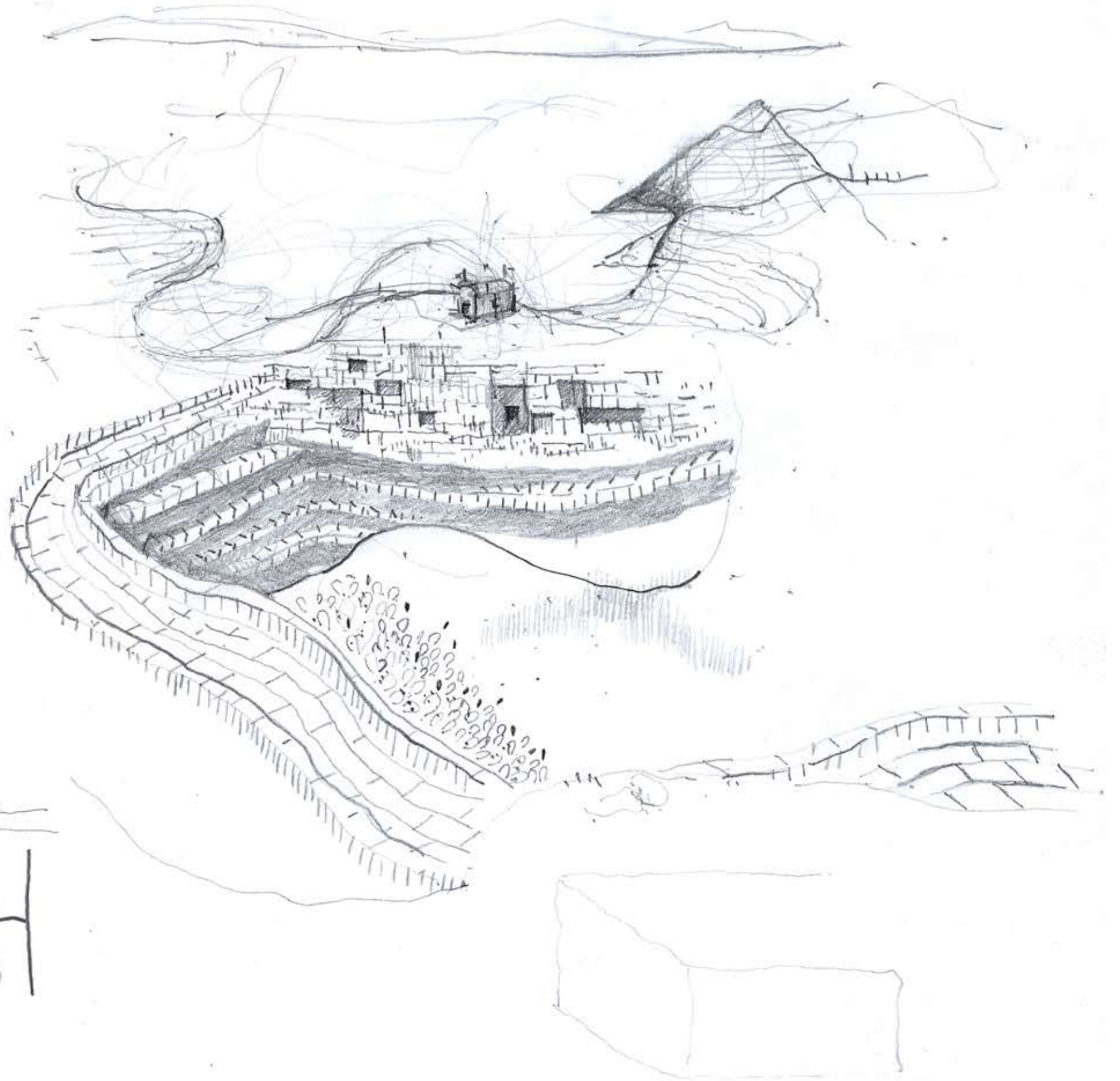
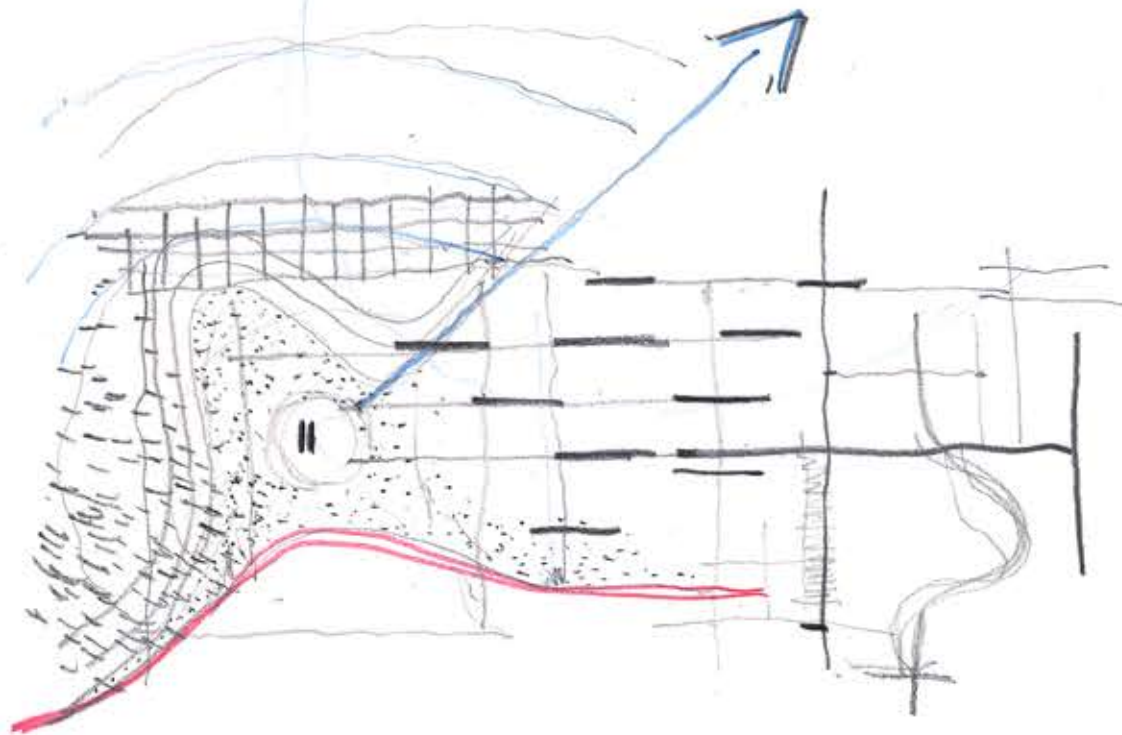

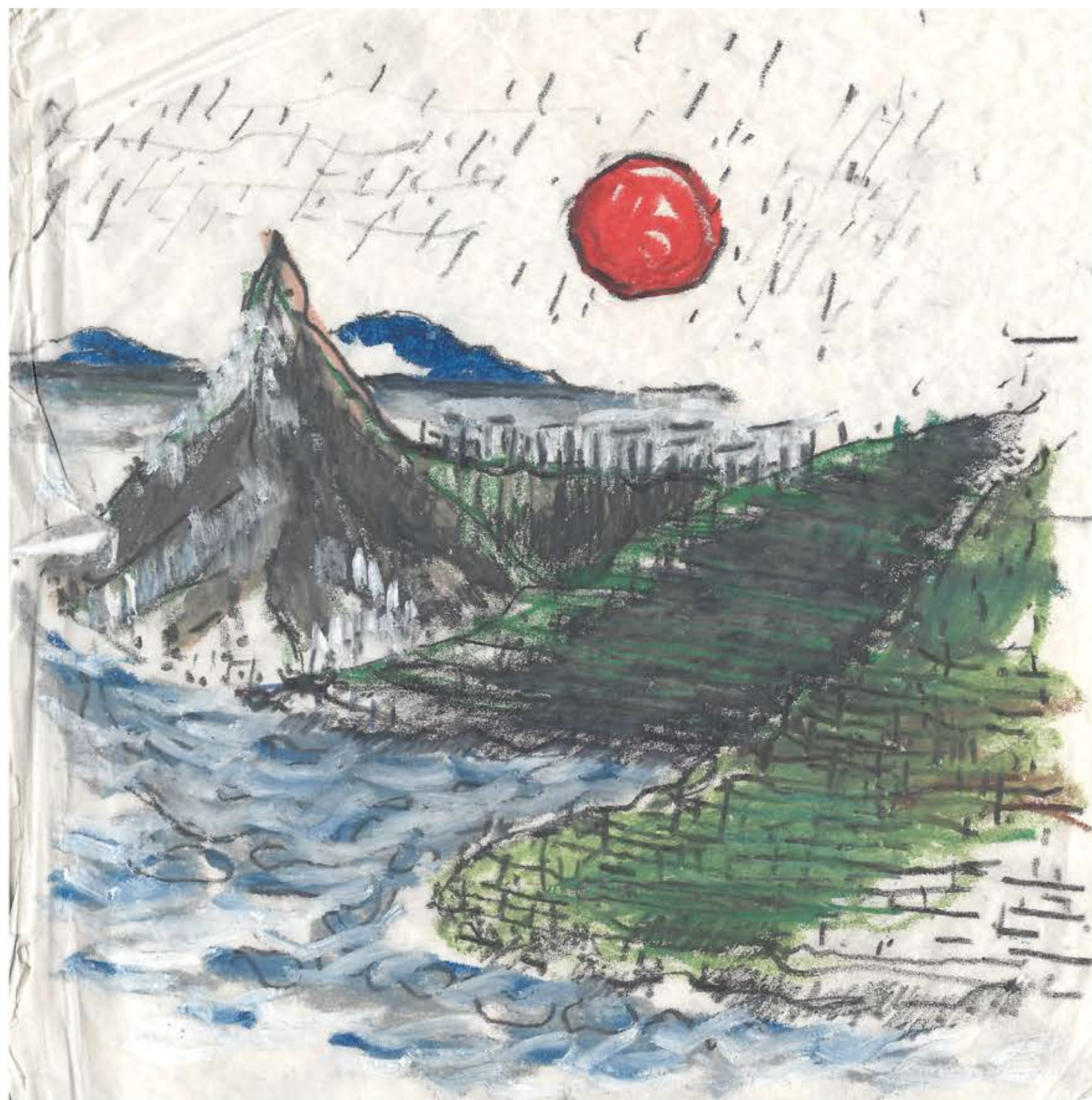
insepia

Το ξωκλήσι του Αγίου Σώστη προσφέρει πανοραμικές θεάσεις τόσο στην νήσο της Φολεγάνδρου όσο και στο πέλαγος στα απέναντι νησιά της Σίκινου και της Ίου. Σημείο έμπνευσης και ενδιαφέροντος αποτελεί η νότια θέαση του ναού στο χαρακτηριστικό βουνό της Χώρας που εδράζεται ο ναός της Παναγίας, που παλαιότερα φιλοξενούσε το μοναστήρι του νησιού. Η νοηματική αντιστοιχία μεταξύ των δύο ναών επηρέασε την τελική απόφαση για την τοποθεσία της παρέμβασης. Ατμοσφαιρικά το σημείο προκαλεί δέος και γαλήνη στον επισκέπτη, επιτρέπει την επικοινωνία με το υπόλοιπο νησί, αποκόπτοντας παράλληλα και την άμεση πρόσβαση. Φαντάζει σαν προστατευμένο βάθρο που ανοίγεται μονάχα προς τη Χώρα και τη θάλασσα, διατηρώντας πάντα την απαραίτητη απόσταση. Ένα μέρος περισυλλογής και επιβράδυνσης του χρόνου. Εκεί όπου ο άνθρωπος έρχεται αντιμέτωπος με τον εαυτό του. Εκεί όπου η κλίμακα του ανθρώπου συστέλλεται μπροστά στο απέραντο του ορίζοντα.

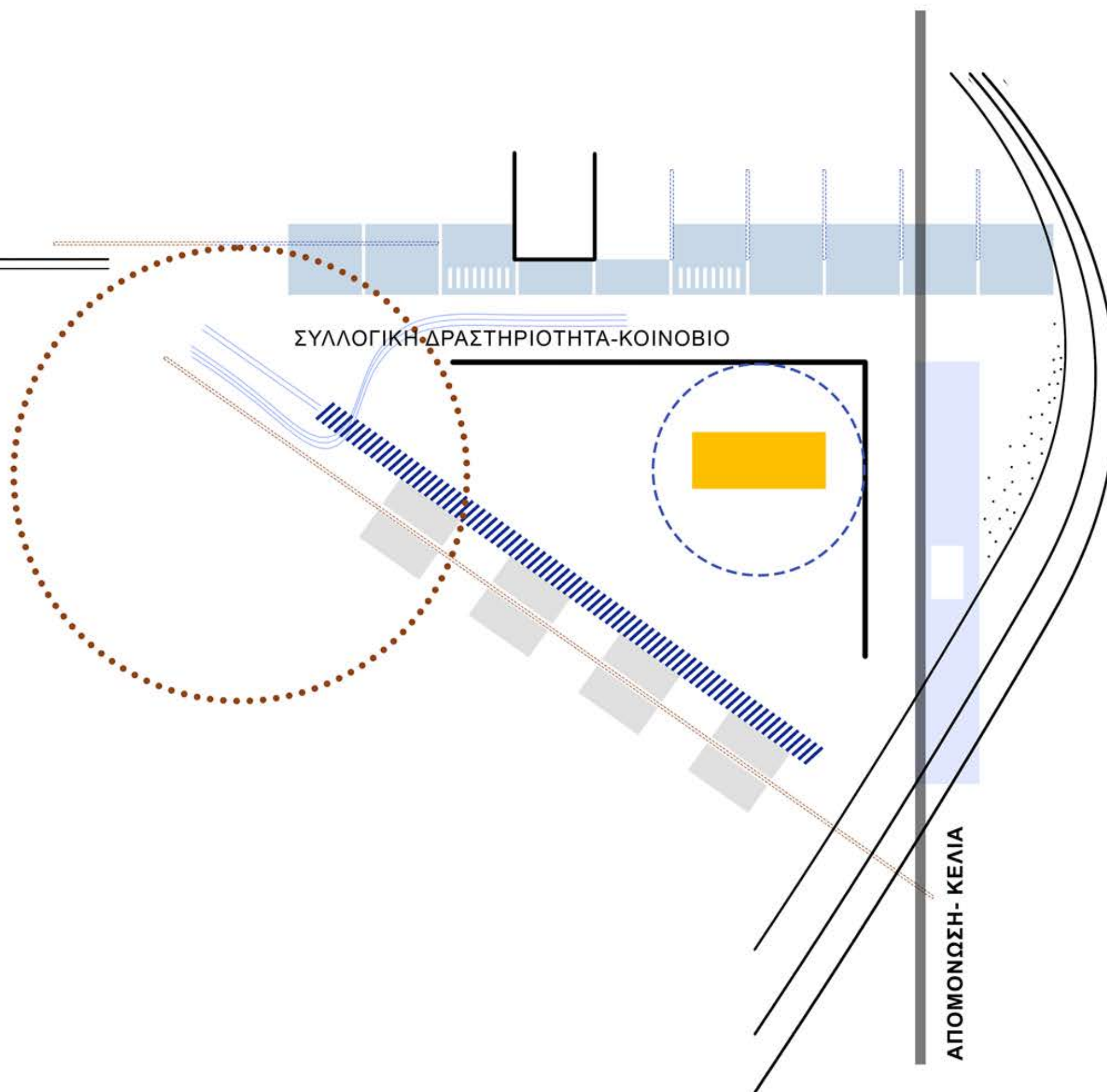

ΜΕΡΟΣ III:

ΕΞΩ

Η Πρόταση μας επικεντρώνεται στην επαναφορά της ησυχαστικής ζωής στην περιοχή, δημιουργώντας νέες προϋποθέσεις για το αυτόνομο και παραδοσιακό σύστημα ενός μοναστηριού. Τα μορφολογικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της περιοχής, **ένας βράχος πάνω στον οποίο είναι χαραγμένες οι πεζούλες**, φανερώνουν μια χρονικότητα, προσδίδουν την αίσθηση της κλίμακας και του μέτρου στον χώρο και υποδηλώνουν την ανθρώπινη παρουσία στο βάθος του χρόνου. Σεβόμενοι αυτά τα χαρακτηριστικά, επεμβαίνουμε στο τοπίο με τον ελάχιστο δυνατό τρόπο, δημιουργώντας μια έγκλειστη δομή που τηρεί τις αρχές του μοναστικού βίου. Το περίκεντρο αυτό σχήμα ορίζεται από τρεις άξονες που δημιουργούν ένα ορθογώνιο τρίγωνο. Ο ανατολικός άξονας φιλοξενεί τα κελιά και απομονώνει τους μοναχούς προσφέροντας τους την ησυχία και την ιδιοκτητικότητα που αναζητούν. Στον βορεινό άξονα οργανώνονται τα εργαστήρια και οι κοινόχρηστες δραστηριότητες του μοναστηριού. Πρόκειται για έναν όγκο χωρισμένο σε ζώνες ανάλογα με τις λειτουργίες. Στο επίπεδο της εισόδου βρίσκεται το αρχονταρίκι που υποδέχεται τους επισκέπτες καθώς και στο βάθος της ζώνης η τράπεζα που λειτουργεί σαν τόπος συγκεντρωσης όλων των μελών του συγκροτήματος για την σίτηση και την προσευχή. Επιπλέον στο ίδιο επίπεδο οργανώνεται και η αγορά και έκθεση των προϊόντων παραγωγής των μοναχών που μέσω των συναλλαγών διατηρούν την αυτονομία στην λειτουργία του μοναστηριού. Στην κάτω στάθμη του ίδιου άξονα τοποθετούνται τα διάφορων ειδών εργαστήρια. Η θέση αυτή εξυπηρετεί τόσο την άμεση πρόσβαση των πρώτων υλών από τις καλλιέργειες απευθείας στον χώρο επεξεργασίας όσο και την κατάλληλη σκίαση, θέαση και ατμόφαιρα για τα εργαστήρια που απαιτούν μια πνευματική επεξεργασία.

Στον όγκο αυτό, εγκάρσια προστείνονται δυο τοιχεία που δημιουργούν μια προέκταση και στεγάζουν τη **βιβλιοθήκη**. Η είσοδος της οποίας γίνεται από τον όροφο του όγκου και εκτείνεται έναν όροφο ακόμα ψηλότερα που επιτρέπει την διαμπερότητα του σημείου και την περιοπτη θέαση. Έτσι στο αναγνωστήριο ο χρήστης έχει την δυνατότητα παρατήρησης προς το εσωτερικό του μοναστηριού αλλά και την επιλογή θέασης του ατέρμονου μπλέ οριζοντα κοιτώντας στην βορινή πλευρά. Τελικώς, ο νοτιοδυτικός άξονας προσφέρεται για την δημόσια ζωή των επισκεπτών και μια ημιυπαίθρια πορεία προς το μοναδικό σημείο παρατήρησης του μοναστηριακού συνόλου, το **belvedere**. Μέσα από έναν στηβαρό πέτρινο τοίχιο, εκτωνόνονται οι τέσσερις όγκοι των ξενώνων. Πίσω από αυτούς σε διαφορά υψομέτρου τοποθετείται ένα μεταλλικό στέγαστρο που ορίζει μια αξονική ημιυπαίθρια πορεία προς το υψηλό παρατηρητήριο. Εξαιτίας των παραμέτρων του τόπου, των υψομέτρων και των θεάσεων επιλέγουμε να υπερψώσουμε τους άξονες και να δημιουργήσουμε ζωή τόσο στο επίπεδο του ισογείου όσο και στις ανώτατες ζώνες. Εσωτερικά από τους άξονες, στο επίπεδο του ισογείου διαμορφώνονται υπαίθριες πορείες που άλλωτε καταλήγουν στην κορυφή του λόφου και στον κύριο ναό και άλλωτε δημιουργούν τα σημεία εισόδων σε κάθε ένα άξονα ξεχωριστά.

Η πρό τα ση

Το μοναστήρι διαθέτει 10 σε αριθμό κελιά οπότε και έχει τη δυνατότητα να φιλοξενήσει μέχρι 10 μοναχούς. Καθώς και οι ξενώνες μπορούν να φιλοξενήσουν συνολικά 16 σε αριθμό επισκέπτες . Δημιουργούμε μια εσωτερική αυλή γύρω από τον περίβολο του καθολικού γύρω από την οποία οργανώνονται οι λειτουργίες σε 3 άξονες. Οι λειτουργίες απευθύνονται κατά κύριο λόγο στους μοναχούς, και σε μικρότερο βαθμό στους επισκέπτες καθώς η παραμονή τους στον χώρο είναι σύντομη. Αναλυτικότερα οι λειτουργίες περιγράφονται στο παρακάτω κτιριολογικό.

Μόνιμοι Κάτοικοι

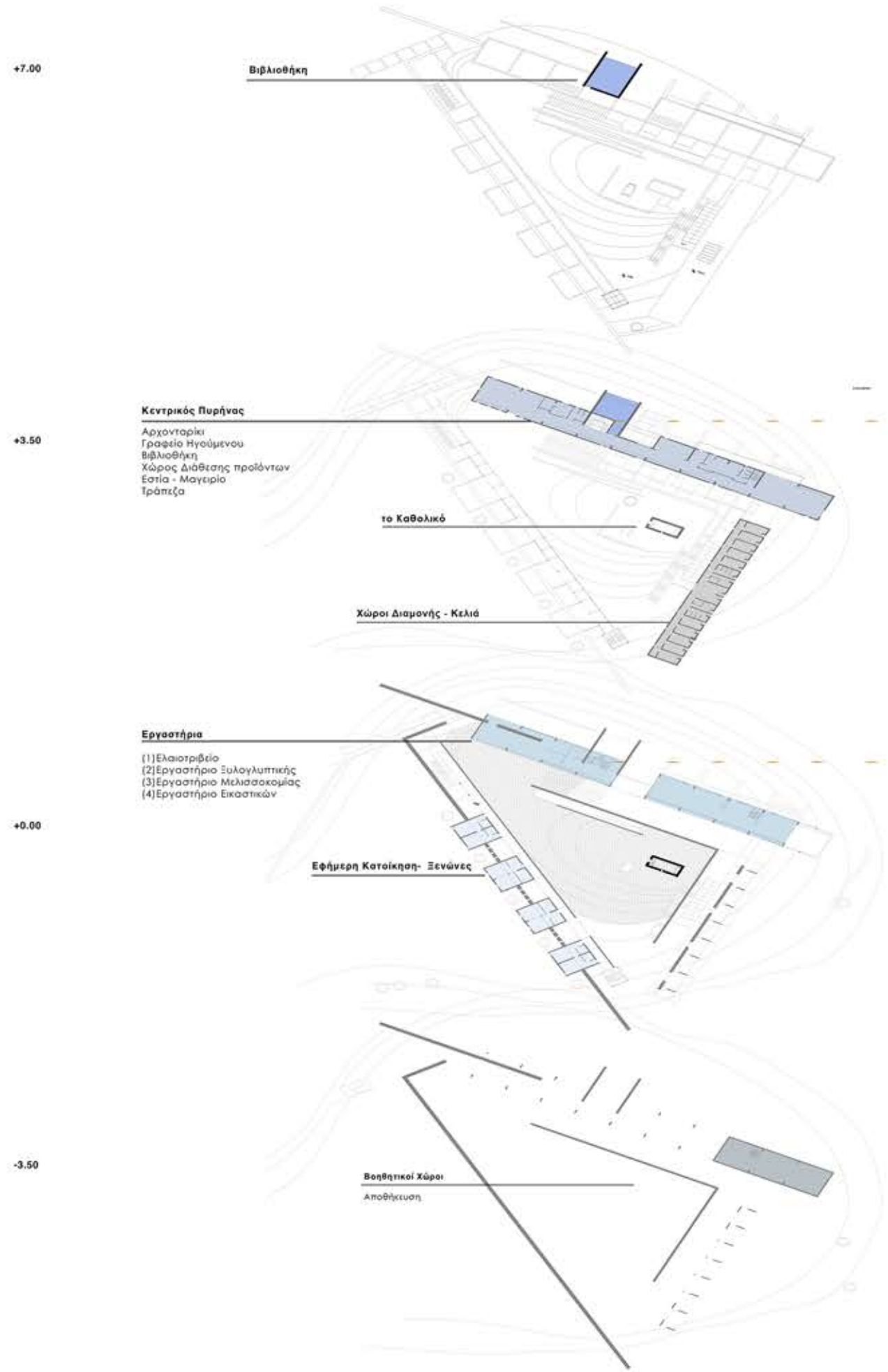
Καθολικό /Κεντρικός ναός
Κελιά για μοναχούς
Τράπεζα
Μαγειρείο
Βιβλιοθήκη /αναγνωστήριο
Λουτρά
Πλησταριό
Βοηθητικοί χώροι
Υπαίθριος χώρος
Εργαστήρια /καλλιέργειες:
Ελαιοτριβείο,
Ξυλοκοπτική,
Ζωγραφική,
μελισσοκομία

**ΚΤΙ
ΡΙΟ
ΛΟ
ΥΙ
ΚΟ**

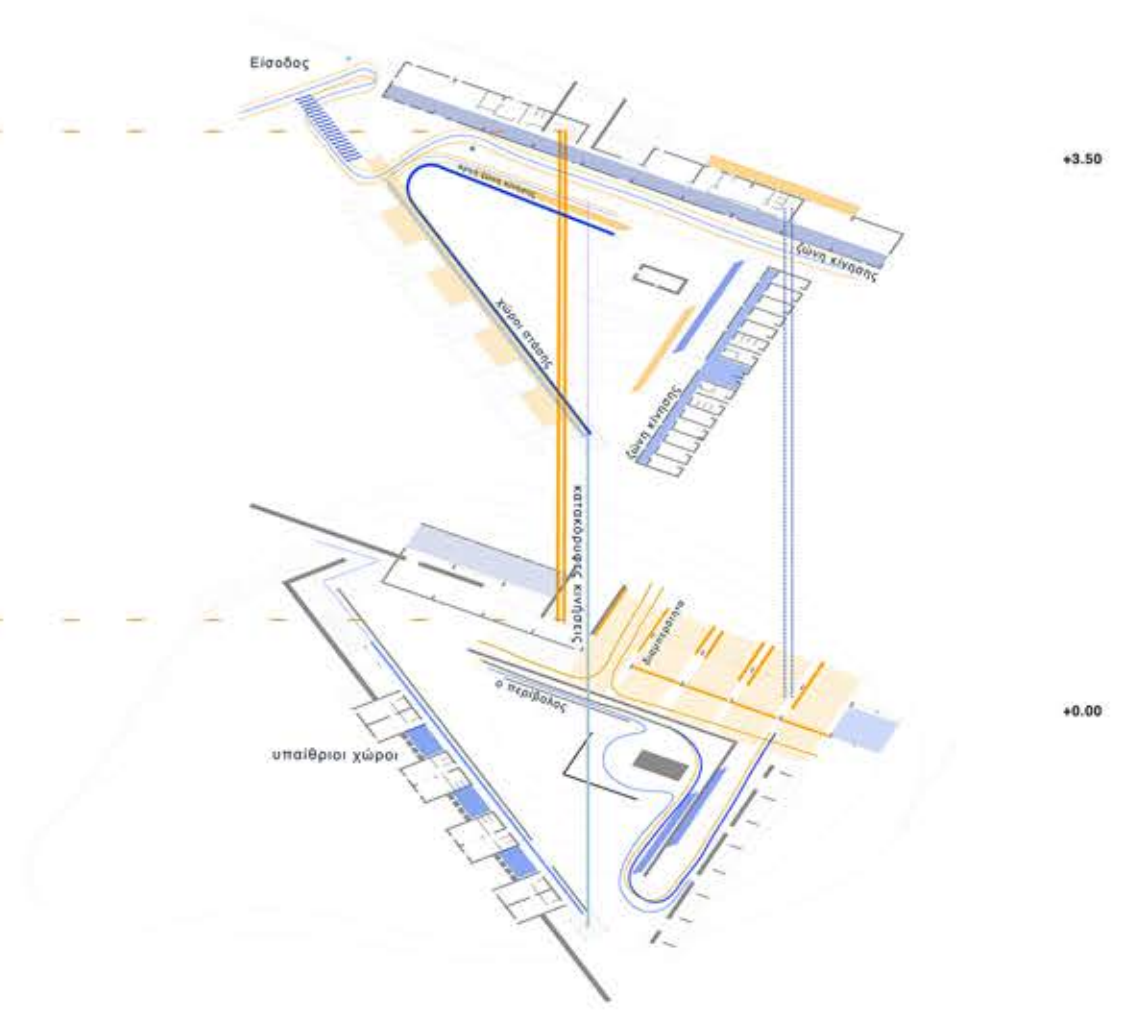
Εφήμεροι κάτοικοι

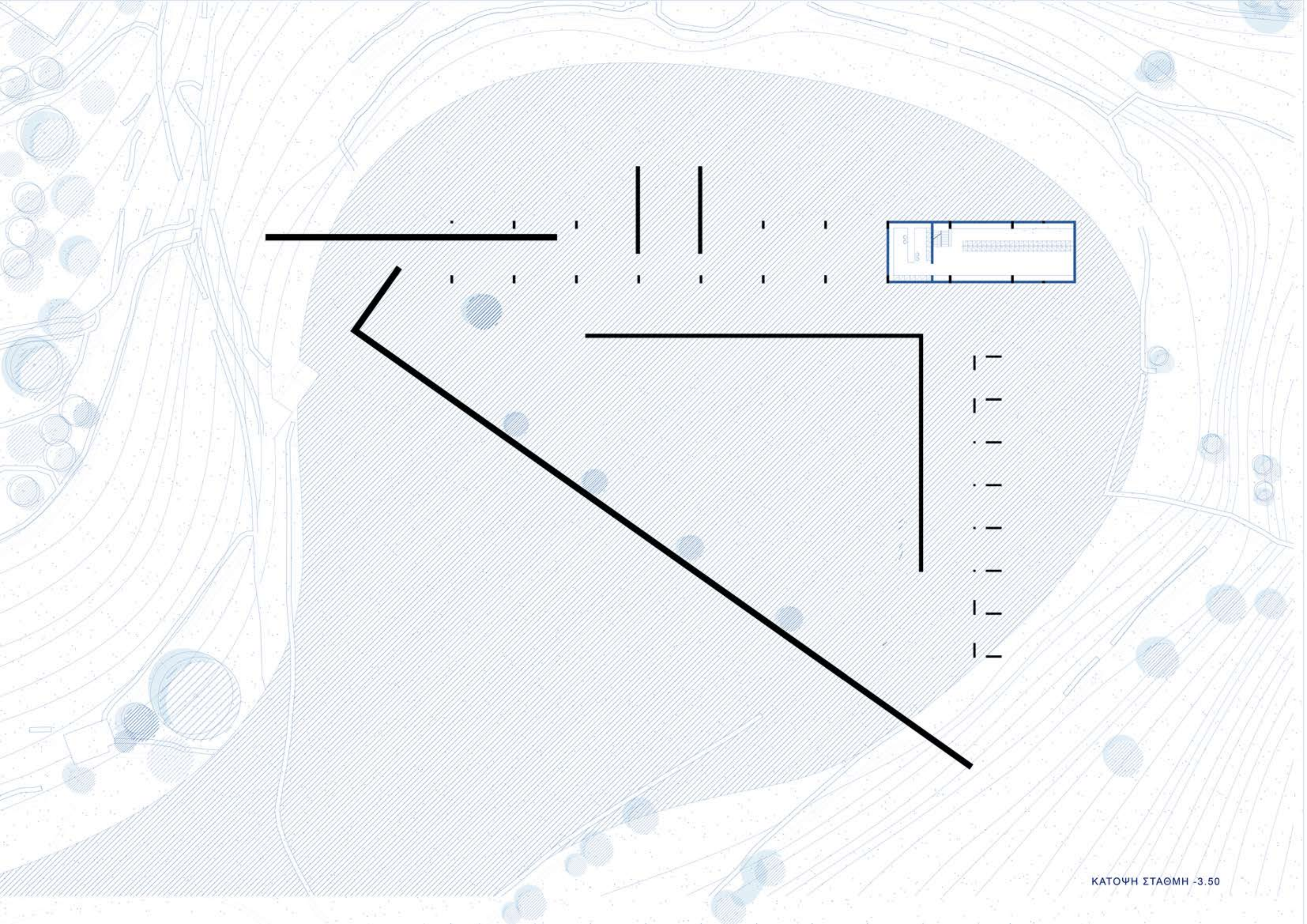
Αρχονταρίκι
(αίθουσα υποδοχής επισκεπτών)
Ξενώνες
Σημείο παραγωγής και πώλησης προϊόντων
Παρατηρητήριο

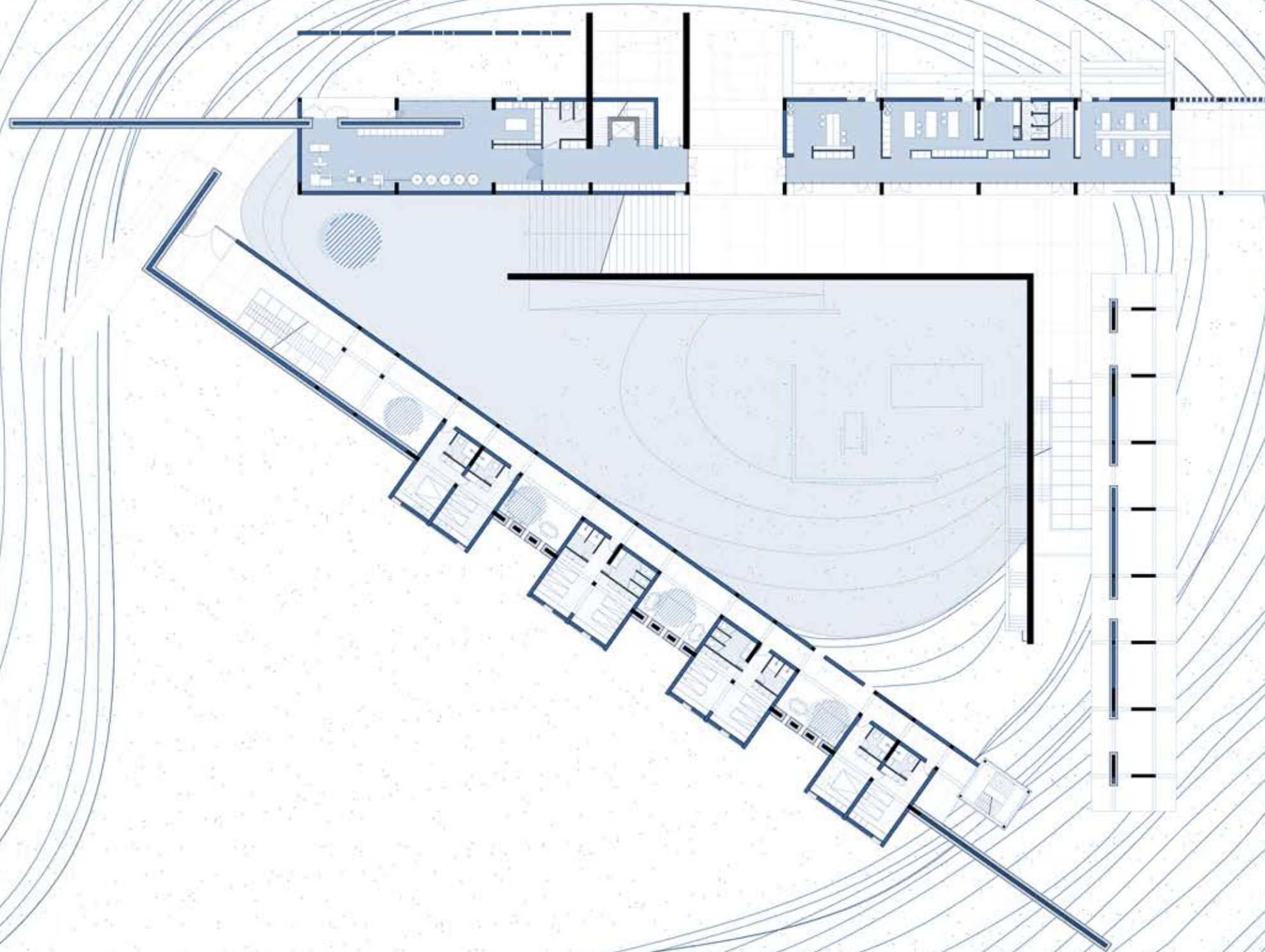
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ - ΔΙΑΤΑΞΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΩΝ

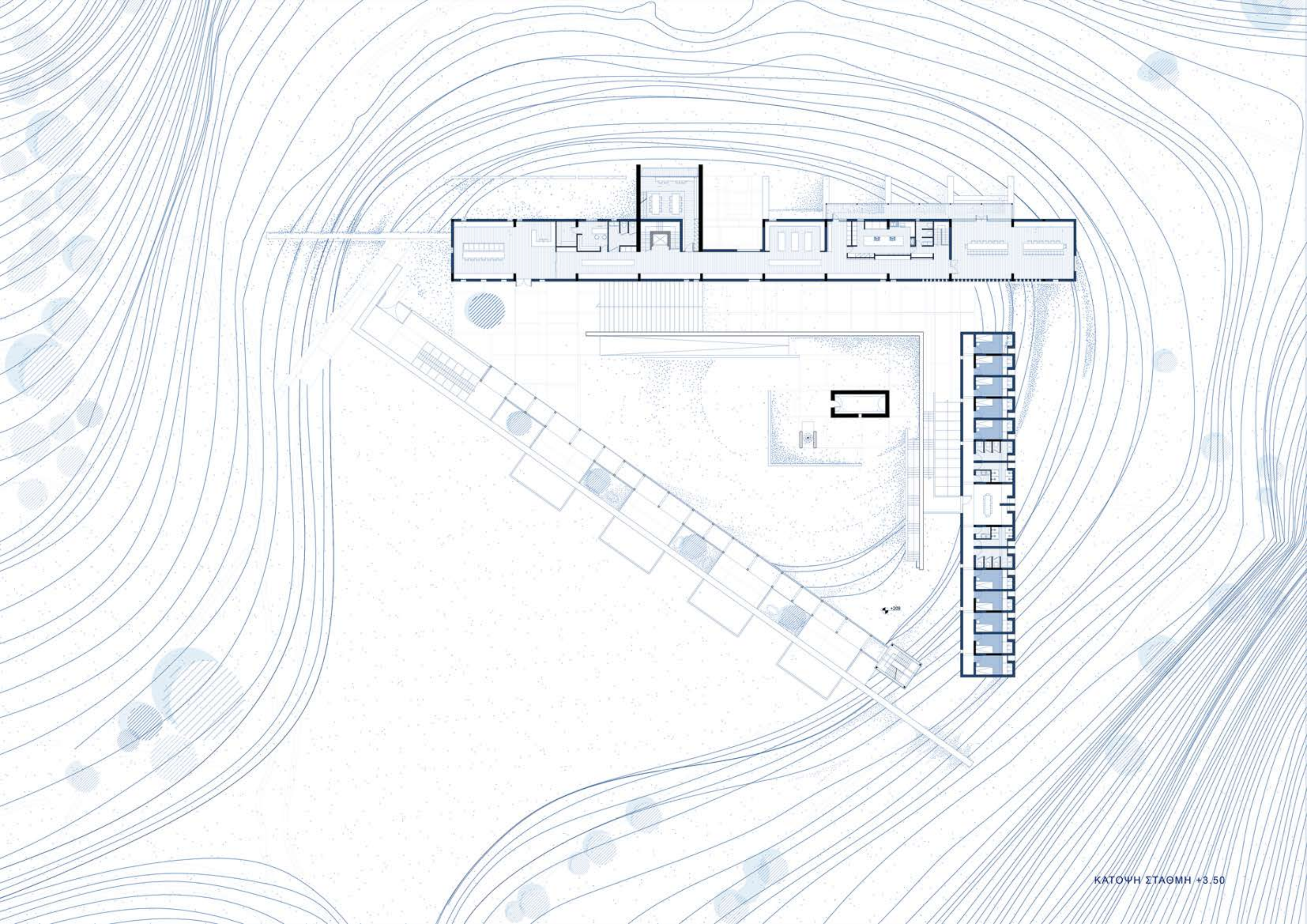

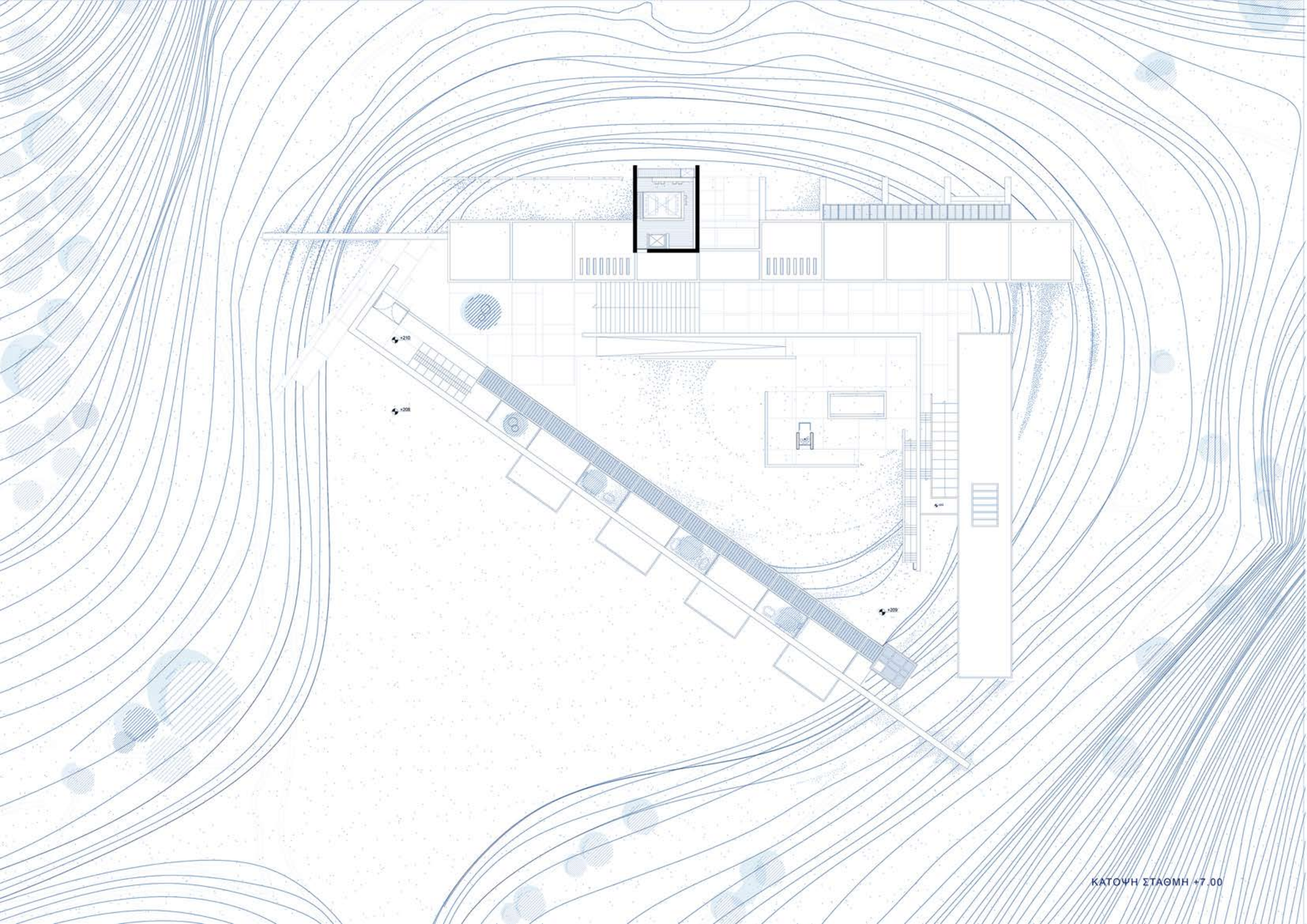
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΙΝΗΣΕΩΝ

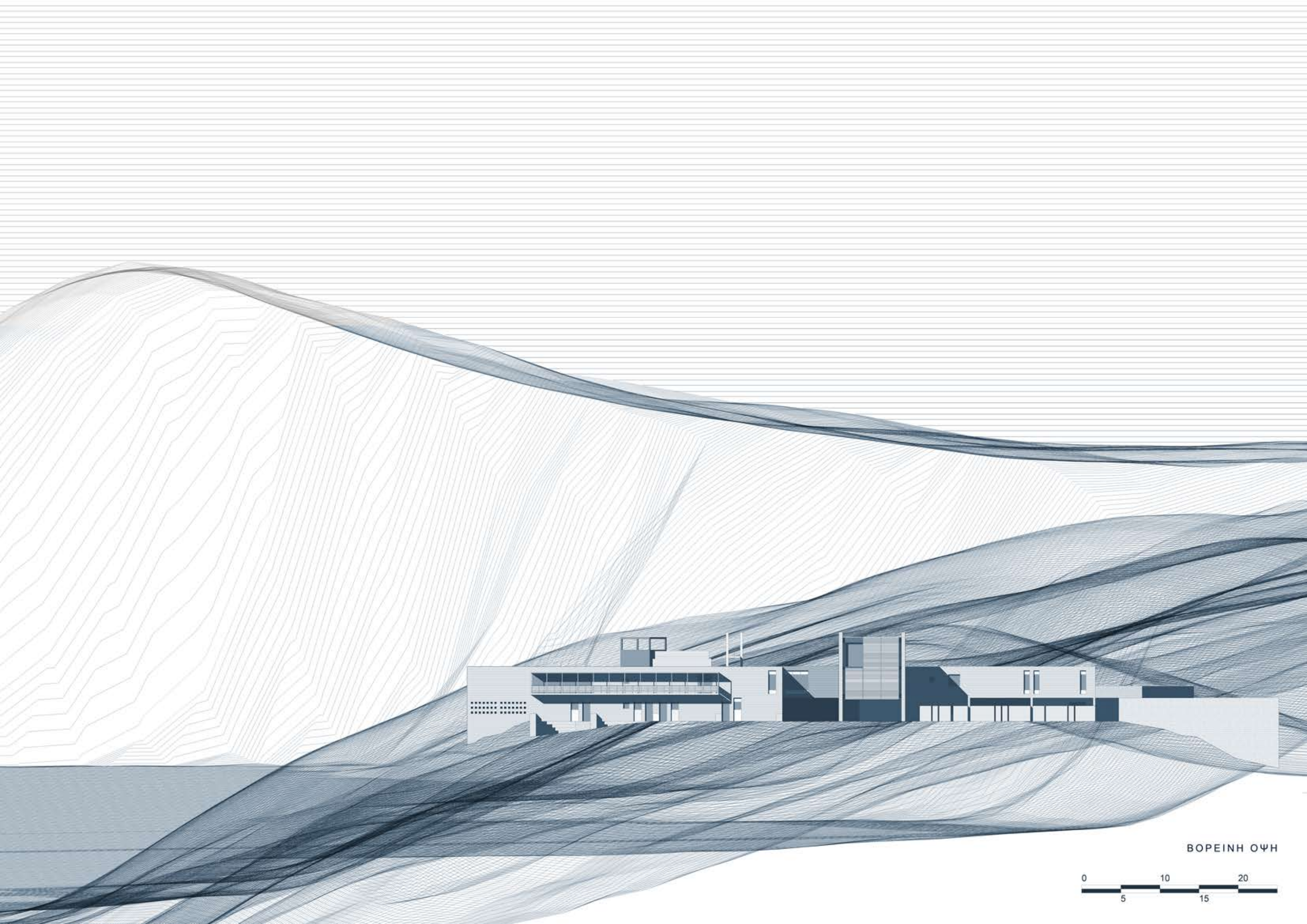

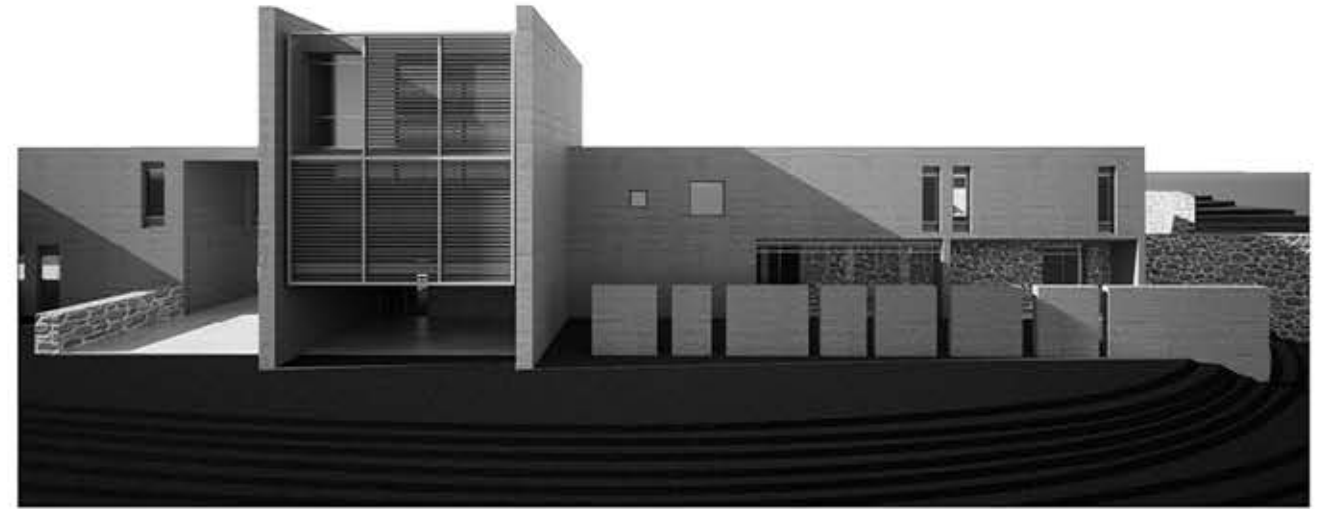
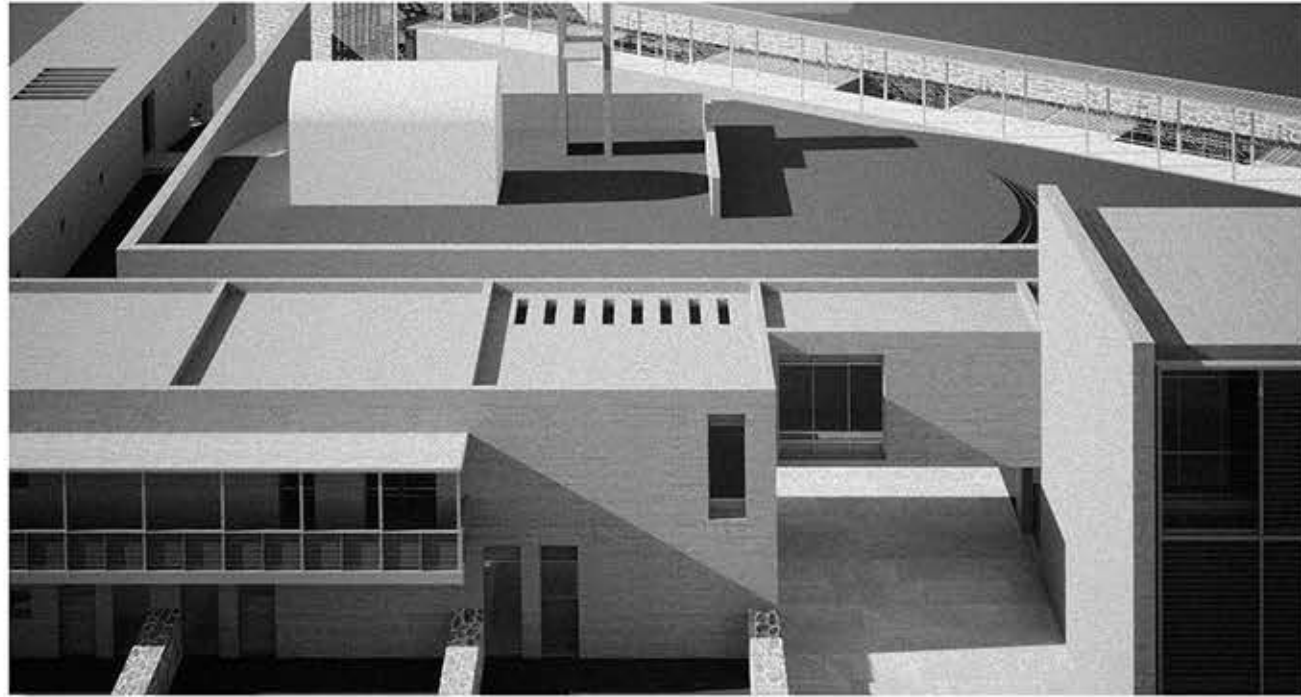

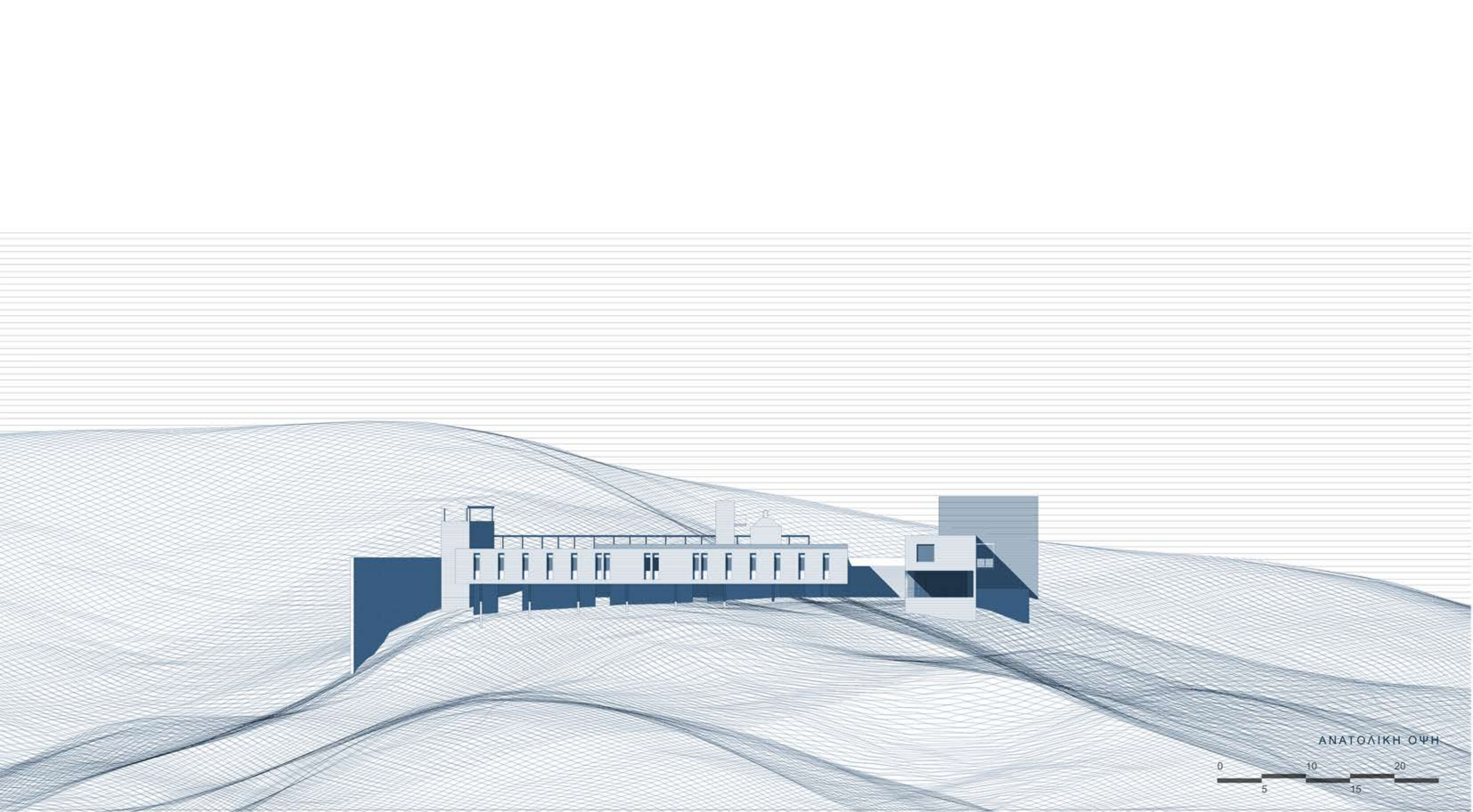
ΒΟΡΕΙΝΗ ΟΨΗ

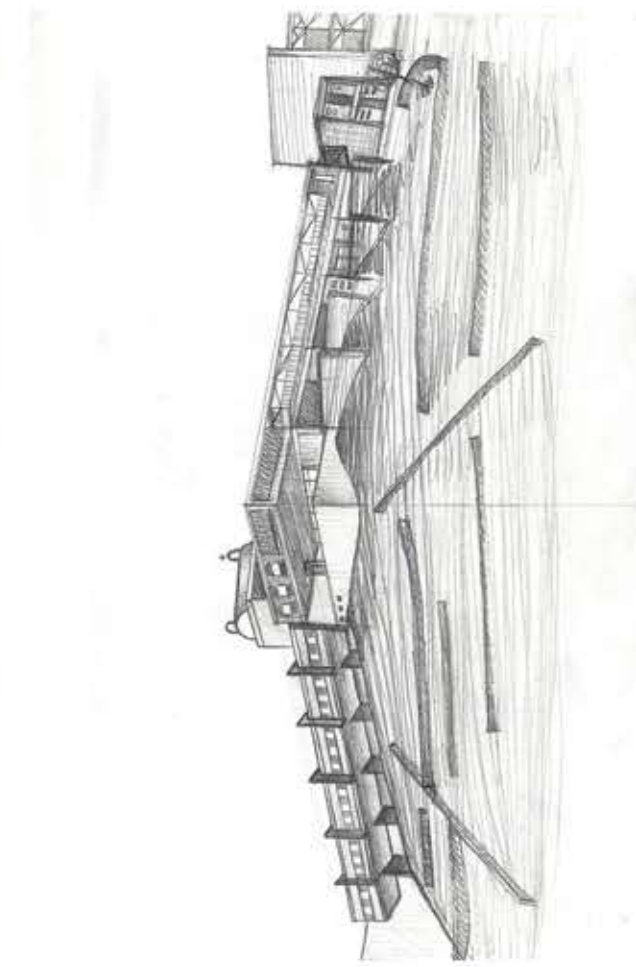
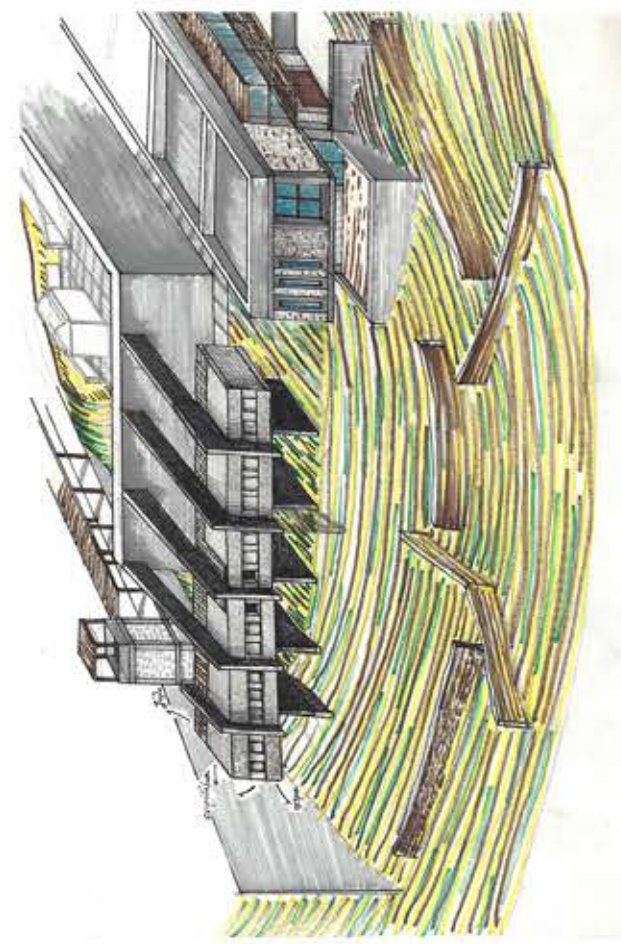
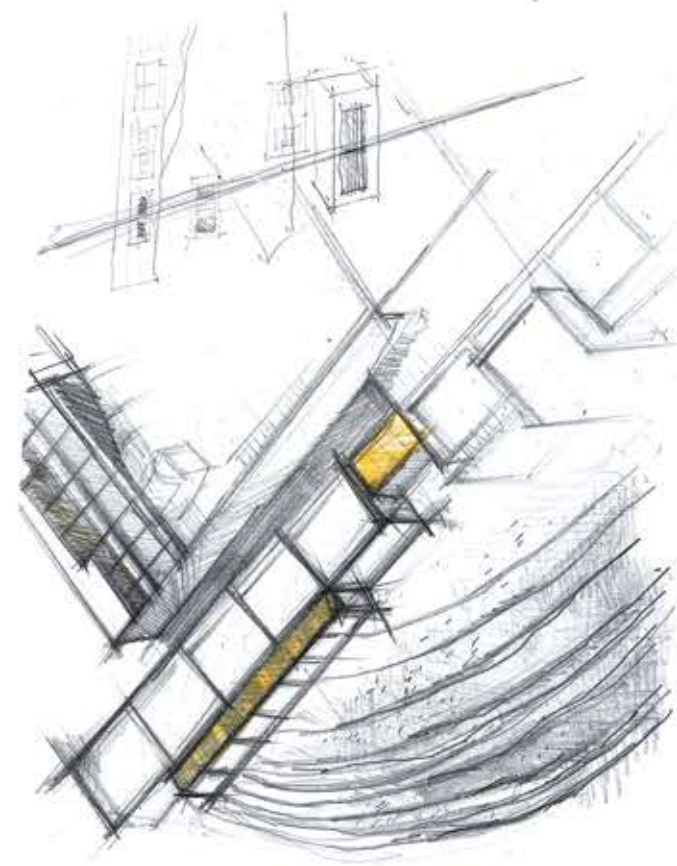
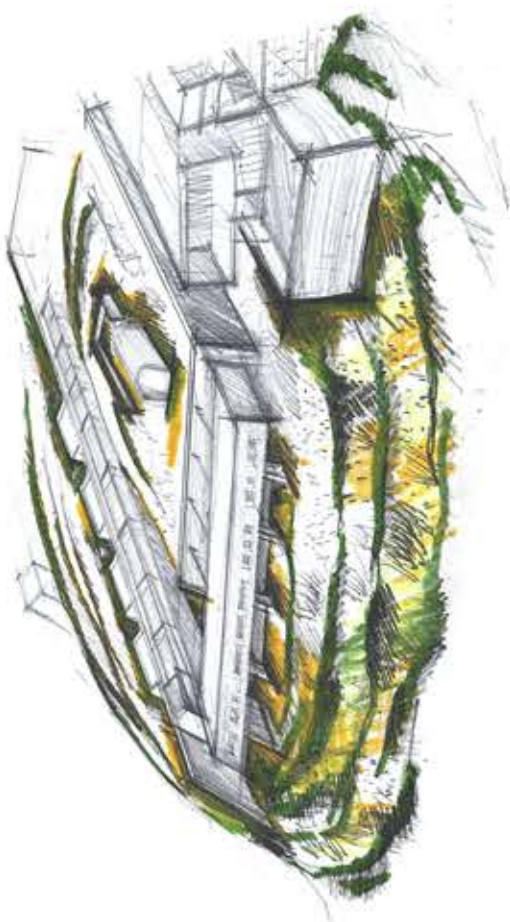
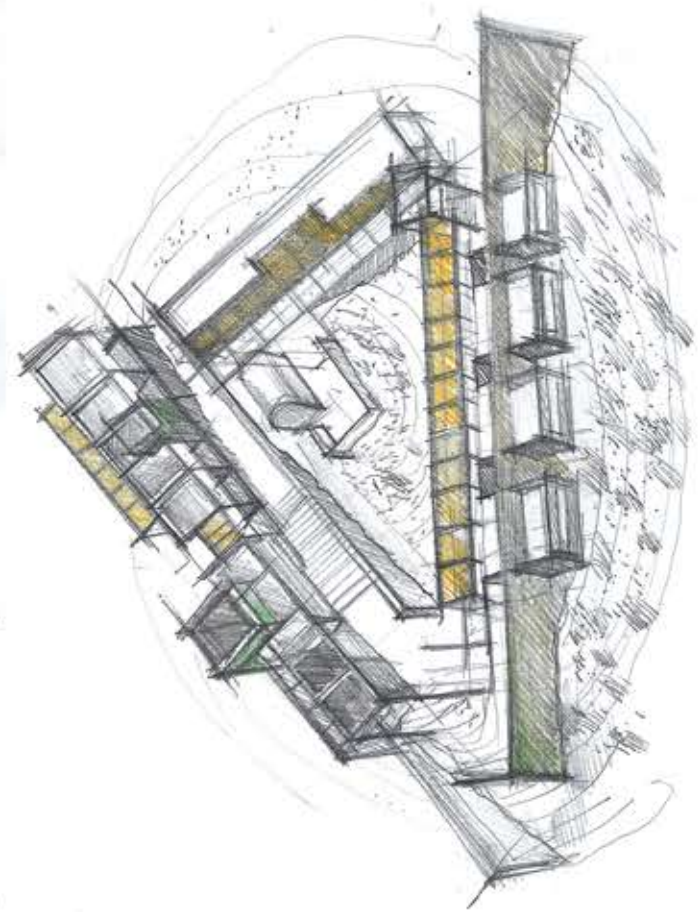
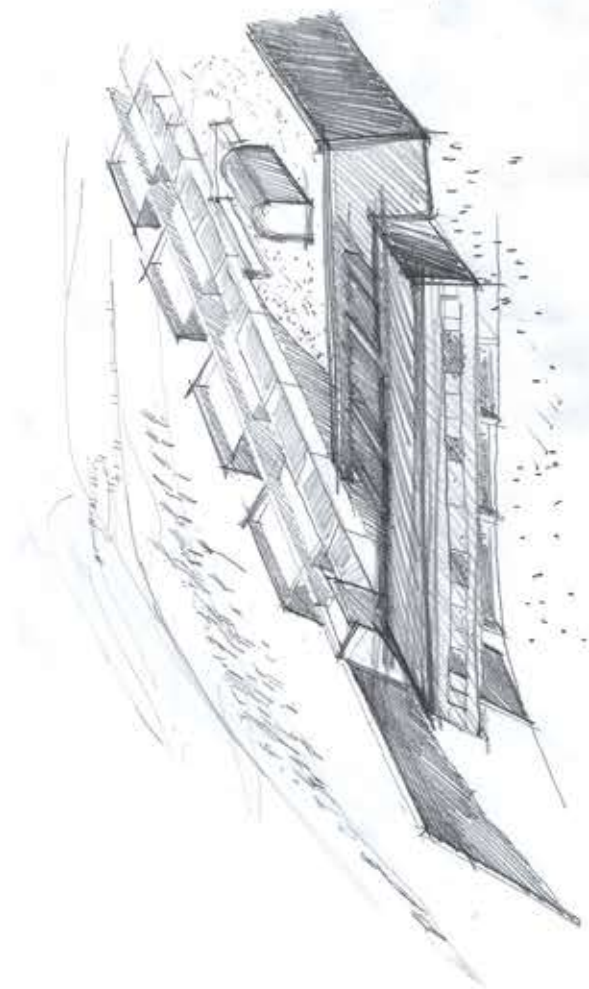
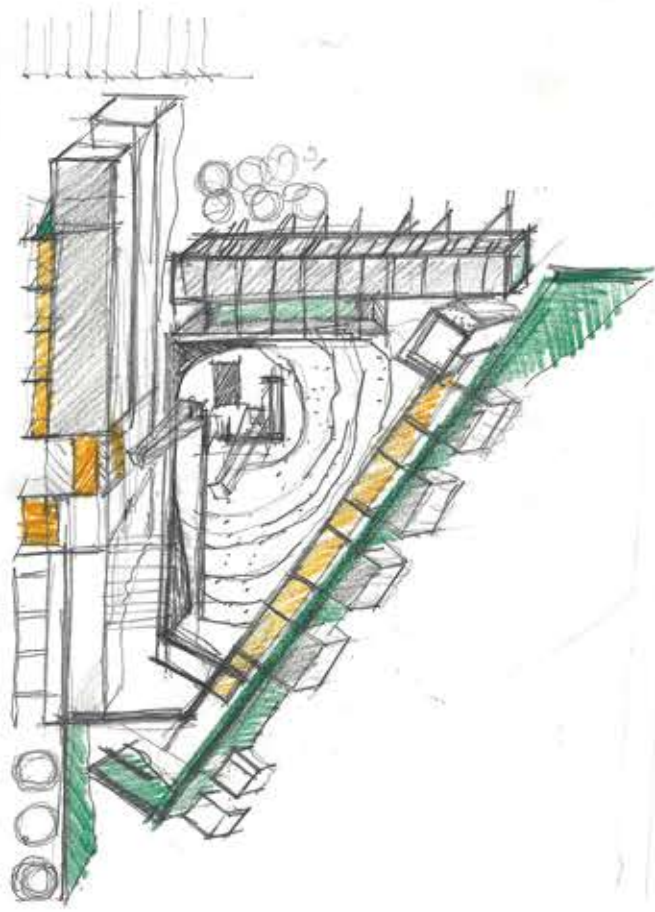

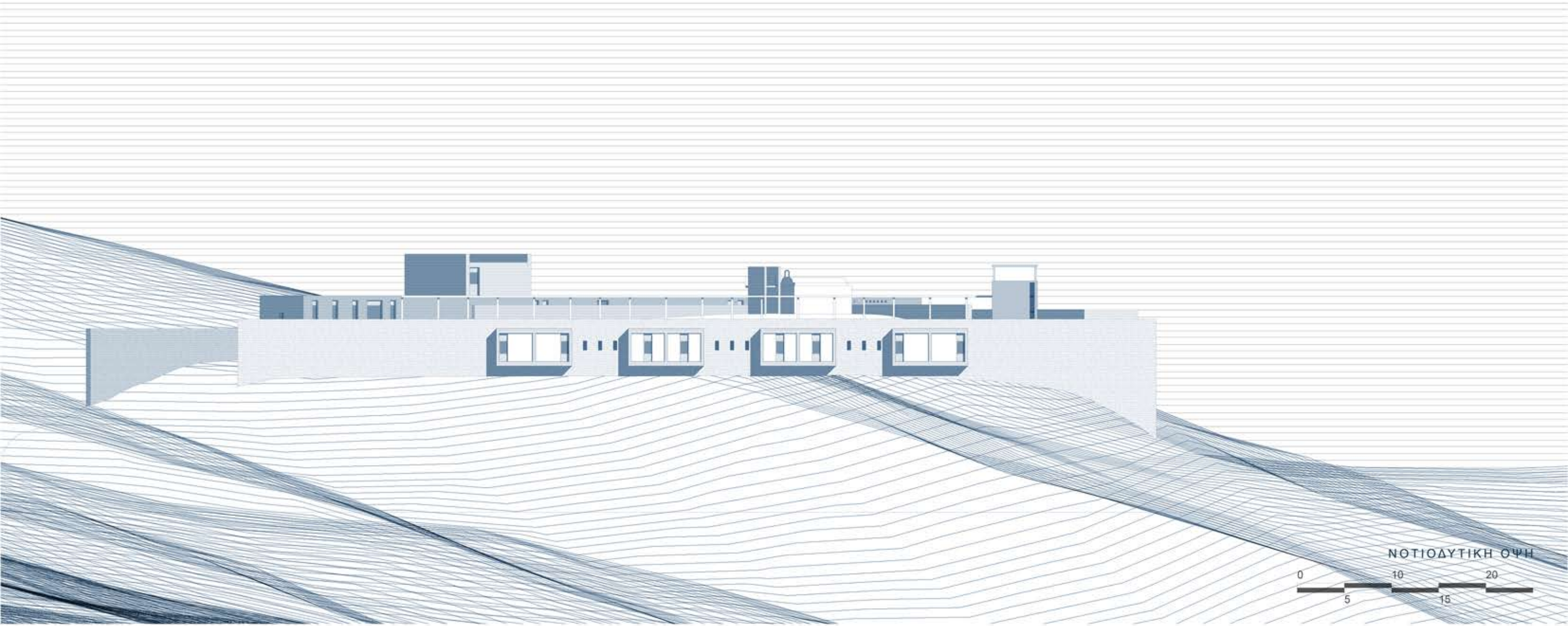

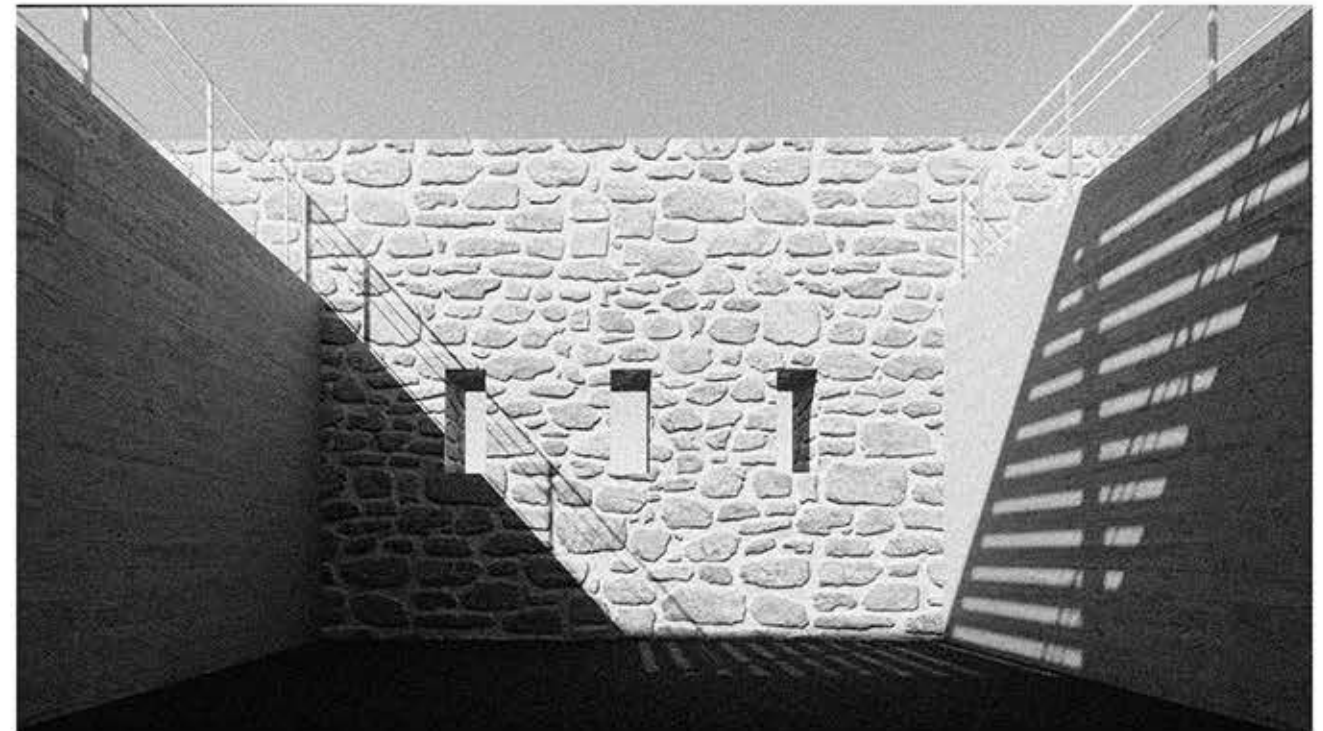
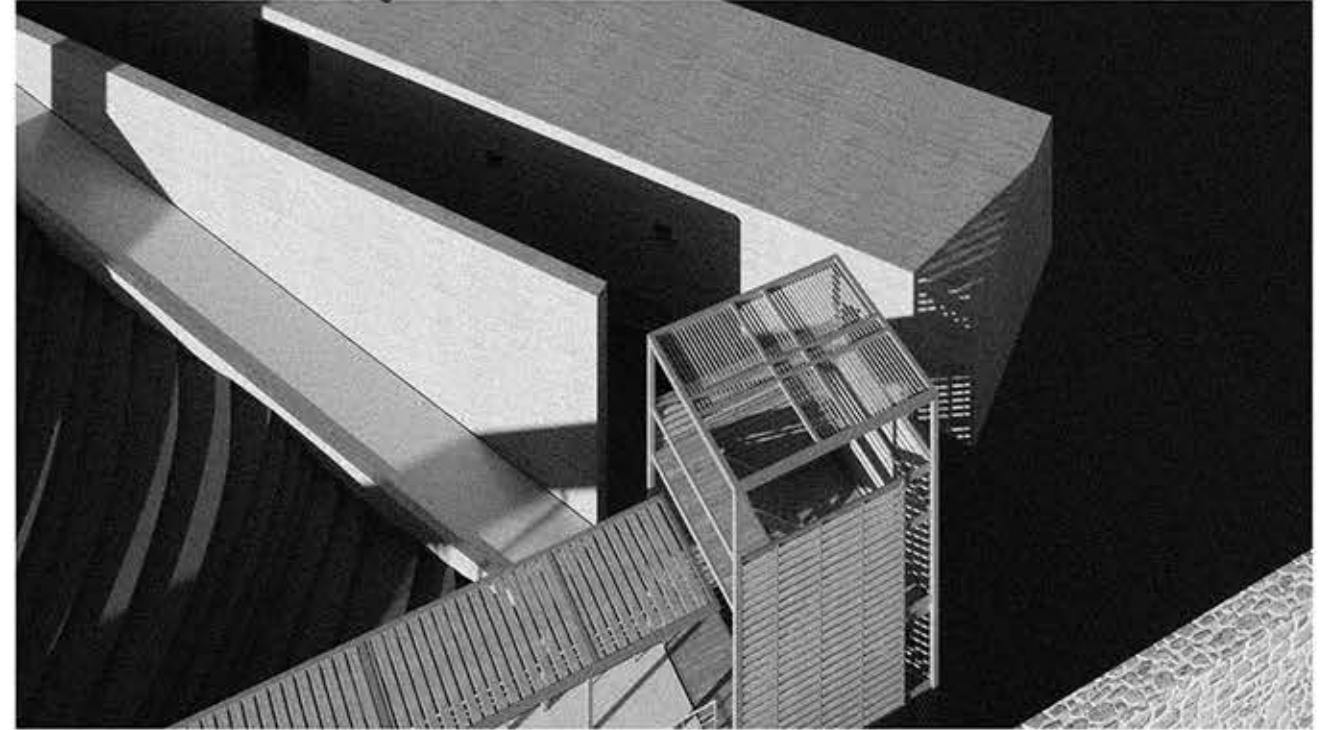
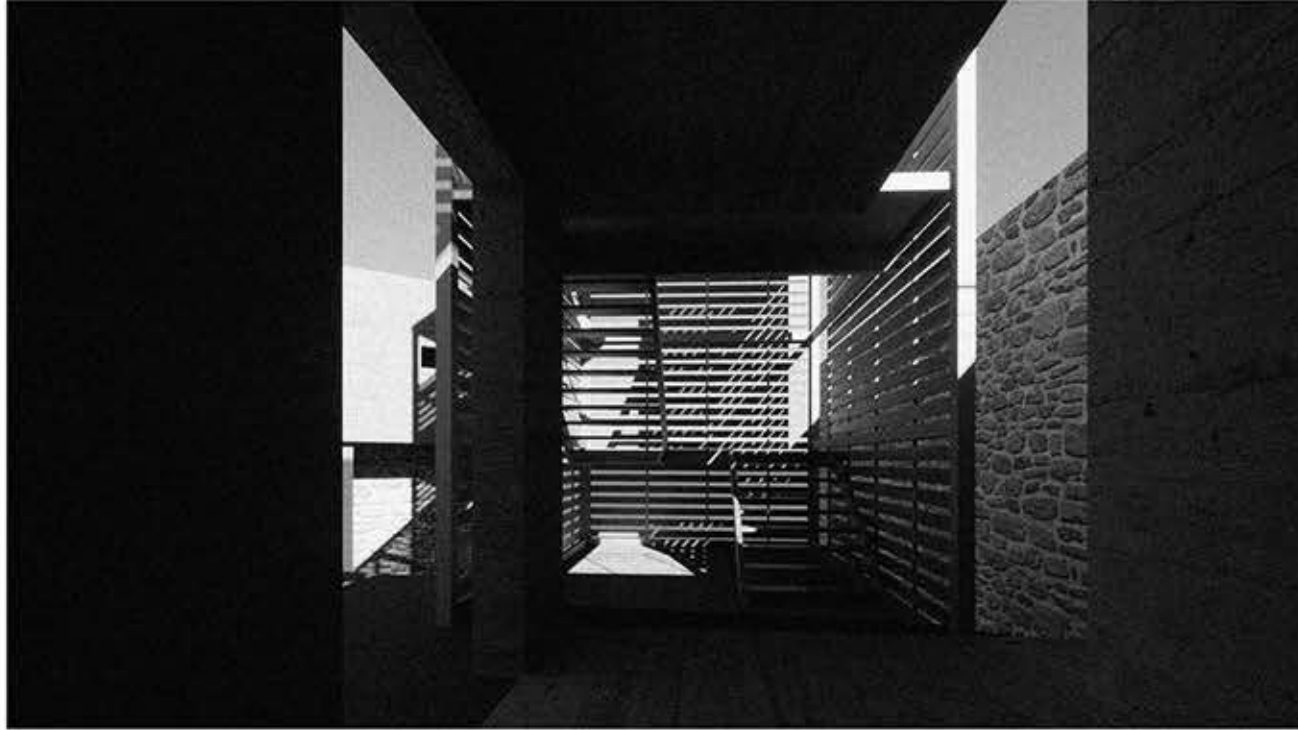
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

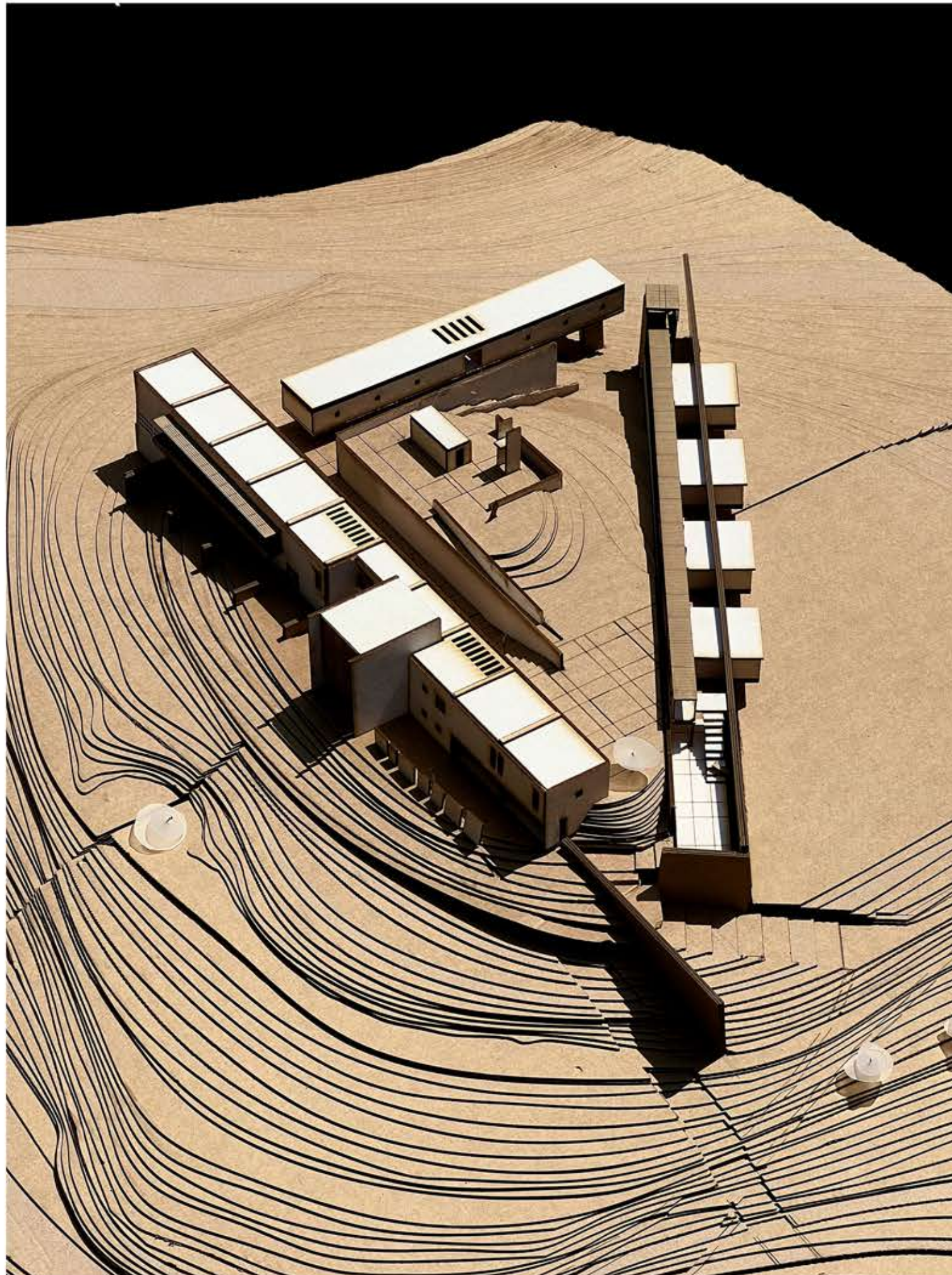

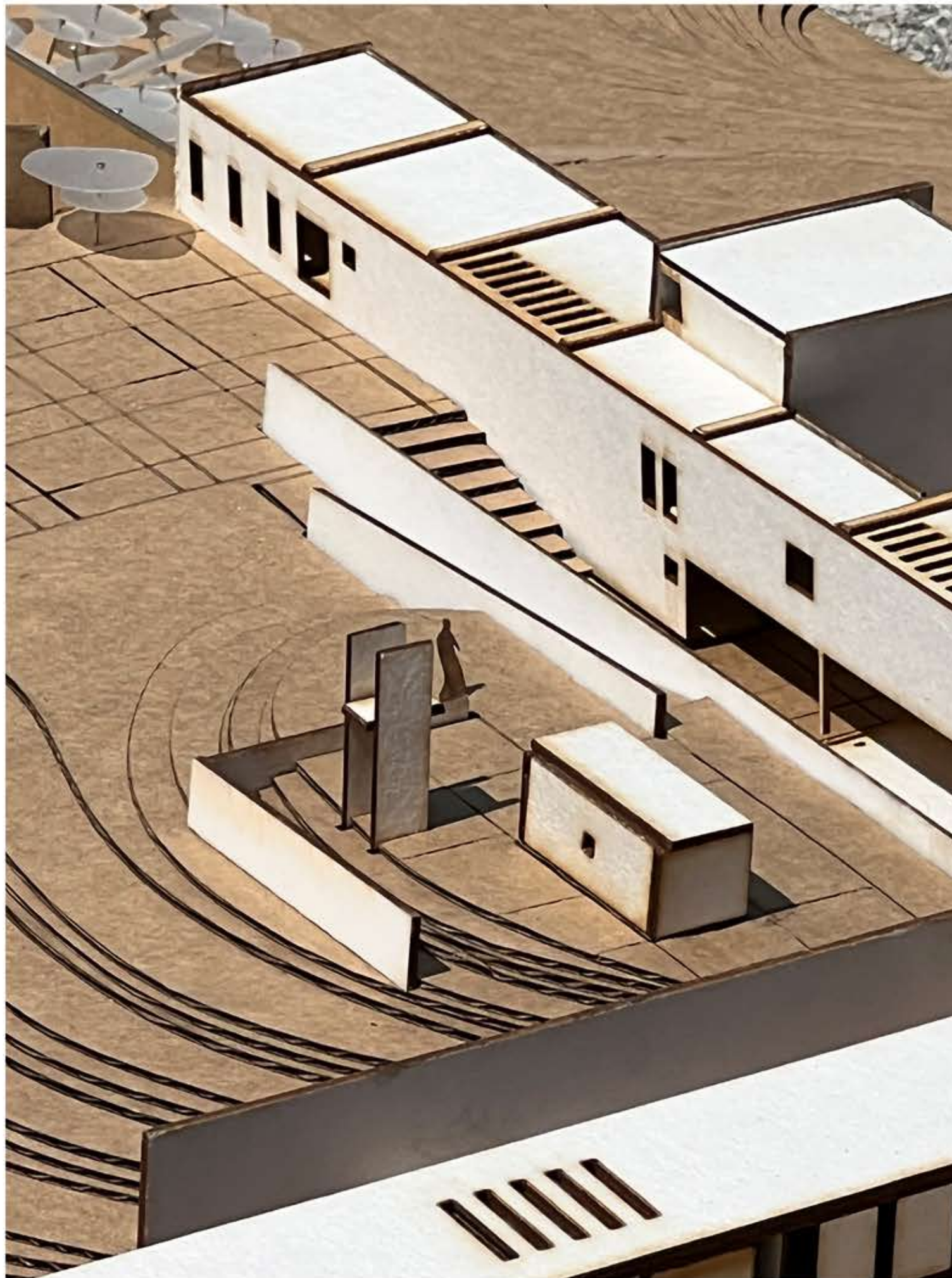

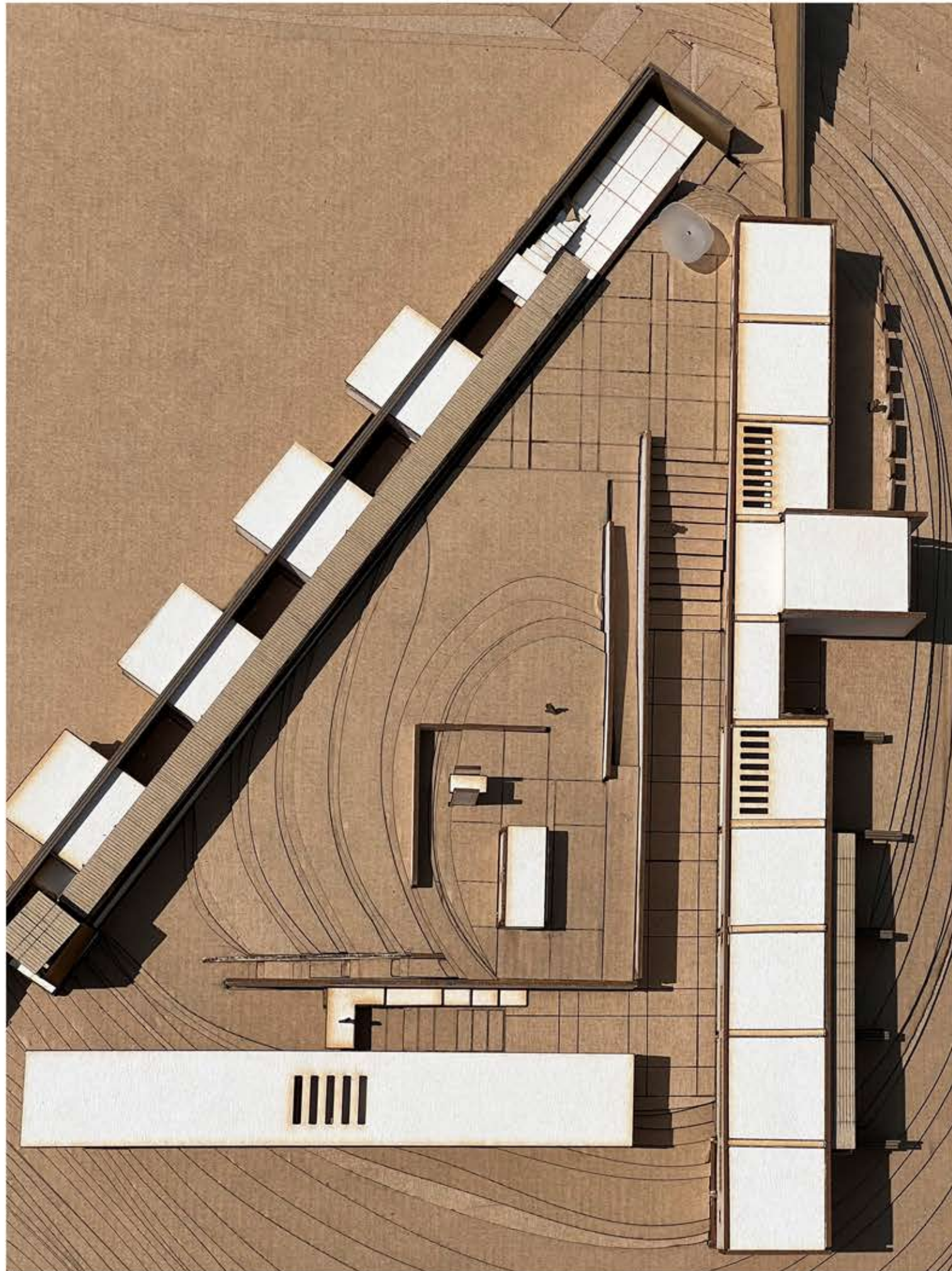
ΜΕΡΟΣ IV:

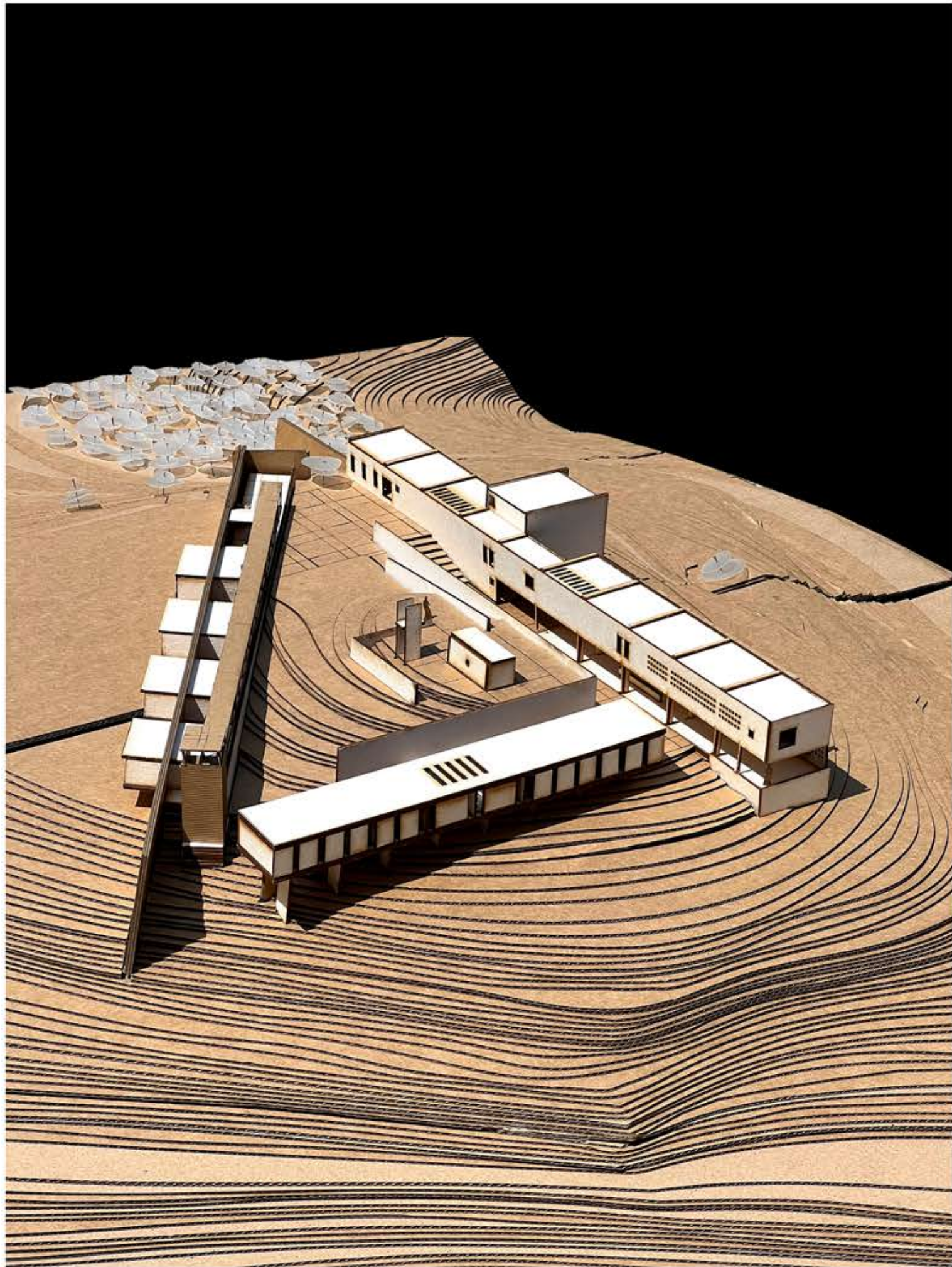

πρό
πλα
σμα

1/200

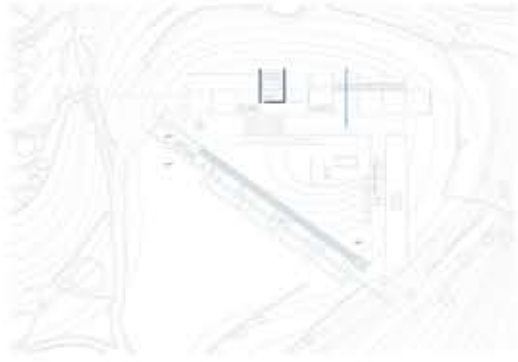
ΜΕΡΟΣ V:

Οργανώνοντας την συνθεση γυρω απο τον περιβολο του καθολικού, σε τρεις διευθυνσεις. Κάθε μια απο αυτες παραλαμβάνει αλλες λειτουργίες, σχετικά με την θέση τους και τις ανάγκες των χρηστών τους. Προκύπτει ένα τριγωνικό σχήμα, με άξονες που δεν τεμνονται μεταξύ τους.

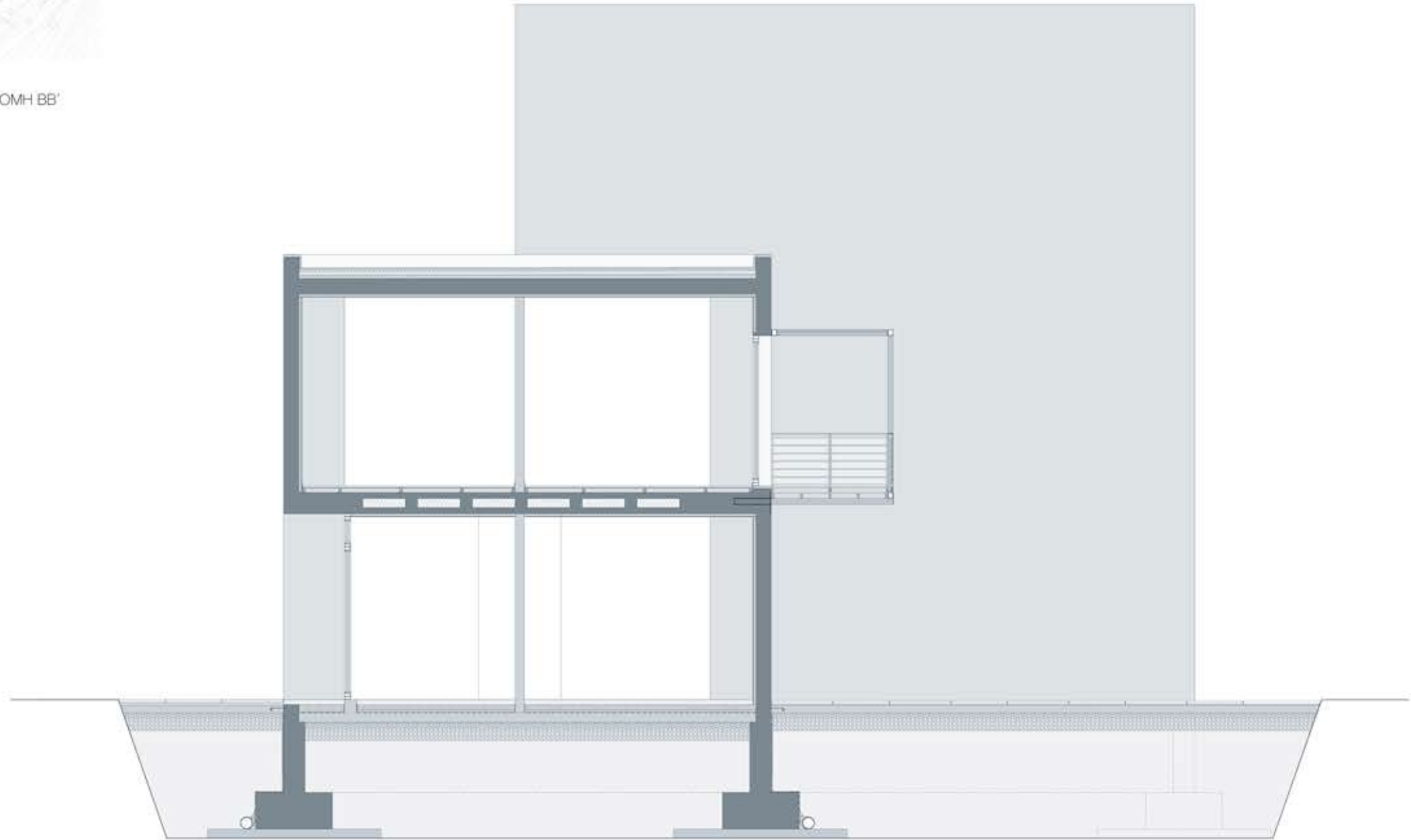
Στην προσπάθεια μας να μοιράσουμε τις λειτουργίες, αυθορμητα δημιουργήσαμε εγκάρσια στους αξονες τοιχεία που μας καθορίζουν τα βασικά μεγεθη και τις λειτουργίες.Κατα μήκος των παριών, τοποθετούμε τοιχεία με ρυθμό, που μέσα απο την επανάληψη τους δίνουν την αίσθηση του μέτρου και διαμοργώνουν χώρους και λειτουργίες.

Θέλουμε να δημιουργήσουμε μια σύνθεση που συσχετίζεται με το φυσικό τοπίο για αυτό και χρησιμοποιούμε υλικά που αναφέρονται σε αυτό. Πιο συγκεκριμένα στην βάση κάθε άξονα θεμελιώνονται πέτρινα τοιχεία και εγκάρσια σε αυτά προστείνονται τοιχεία απο μπετόν. Κατά περίπτωση όπου χρειάζεται περαιτέρω προσθήκη χρησιμοποιούμε ελαφριές σύμμεικτες κατασκευες απο μέταλλο σε συνδυασμό με ξύλο για την τελική επιστρώση.

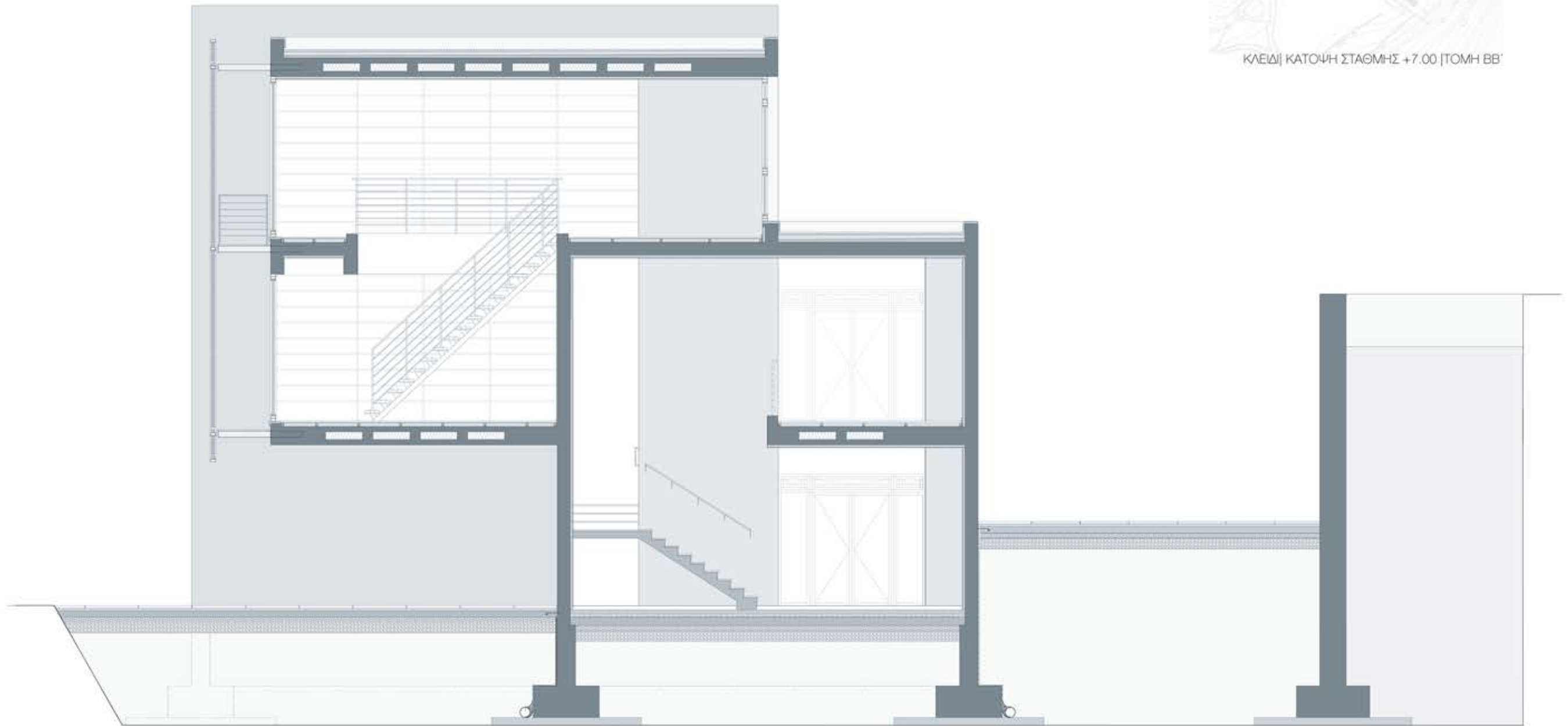
Συνδυάζοντας όλα αυτά τα στοιχεία μαζί, προκύπτει η μελέτη των λεπτομερειών κατασκευής των κομβικών σημείων του συγκεκριμένου μοναστηριακού συγκροτήματος. Στην προσπάθεια μας να ελεγχουμε το αρχιτεκτονικό αποτέλεσμα όσο το δυνατόν καλύτερα, μελετήσαμε τα σημεία των κατασκευαστικών λεπτομερειών στα οποία συνδέονται πέτρινα τοιχεία, φορέας οπλισμένου σκυροδέματος και ελαφριές κατασκευές.

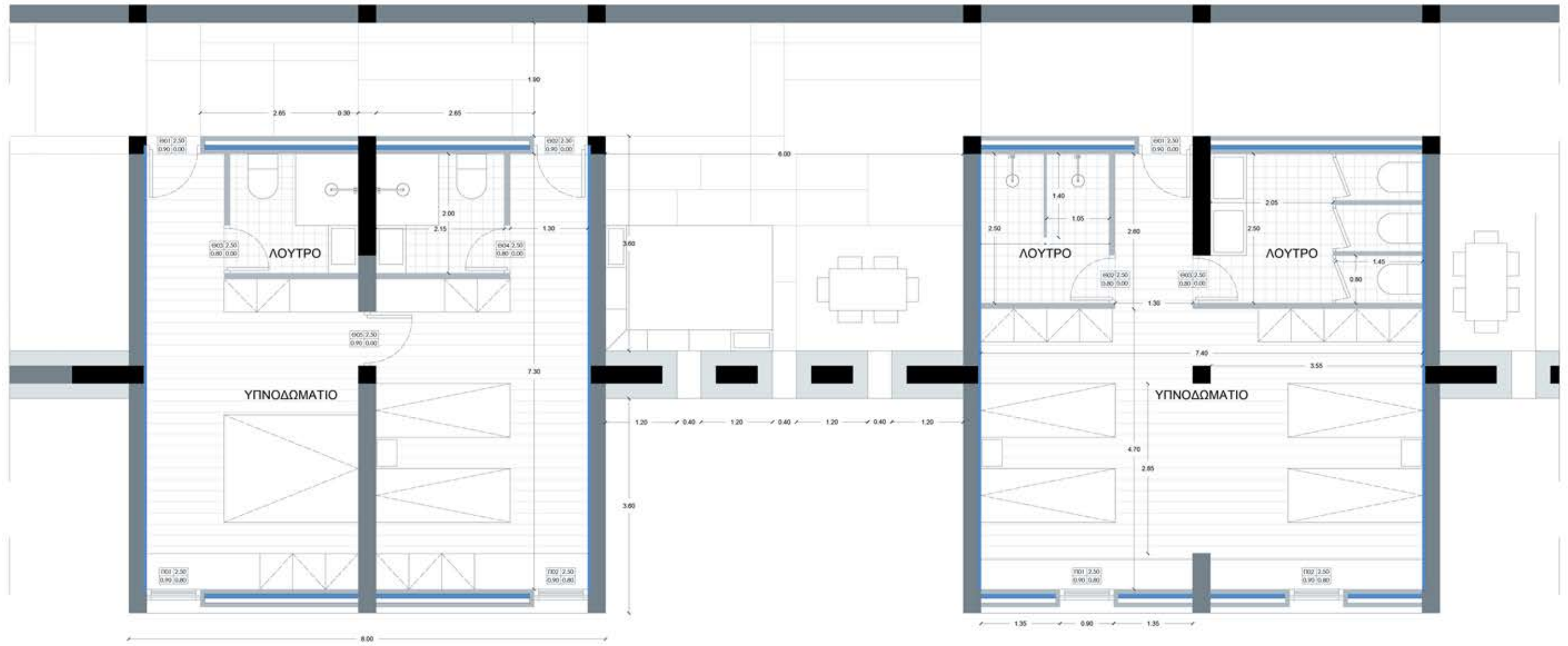
ΚΛΕΙΔΙ| ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΑΘΜΗΣ +7.00 | ΤΟΜΗ ΒΒ'

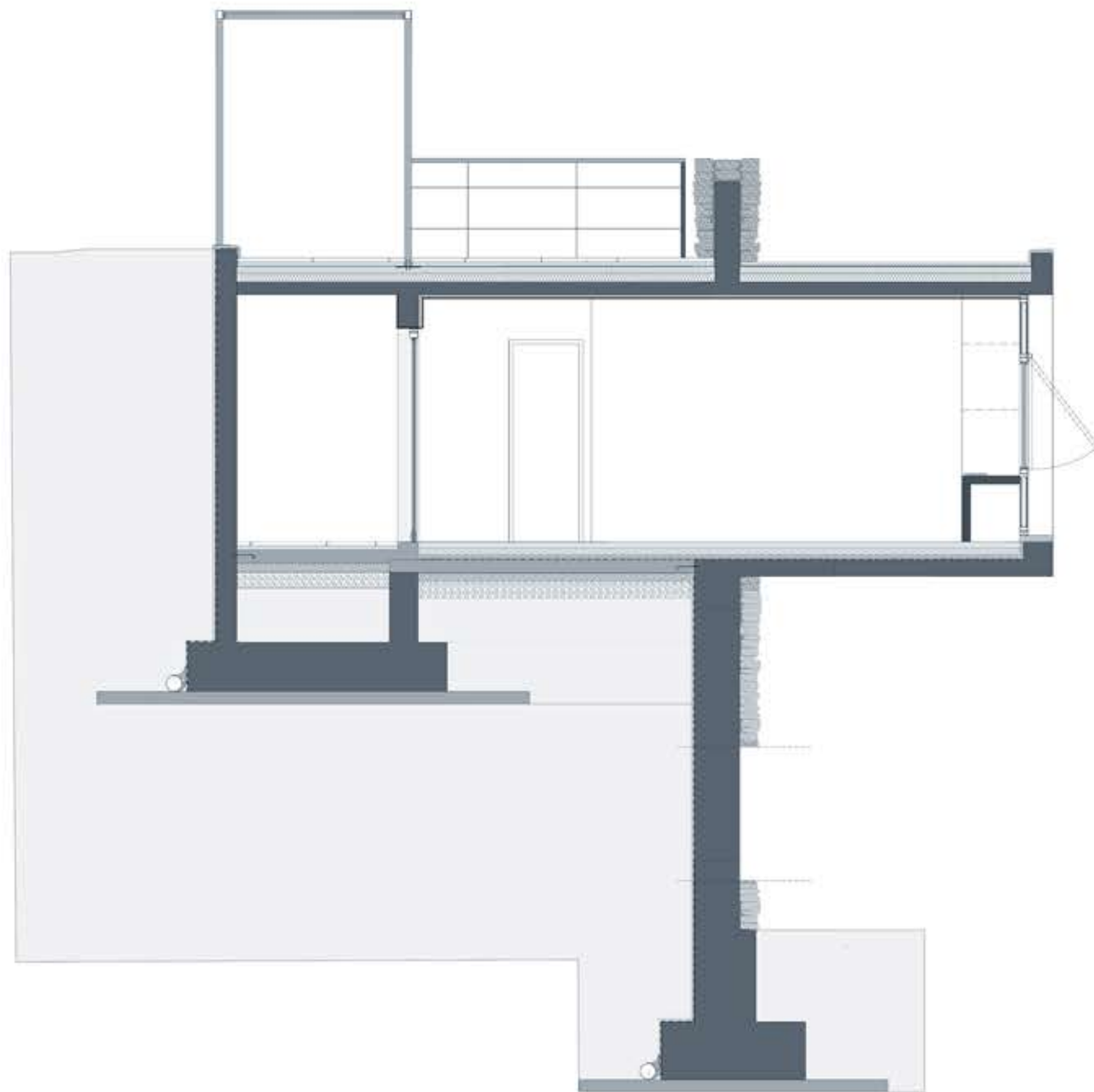

ΤΟΜΗ ΑΑ' | ΚΛΙΜΑΚΑ 1_50

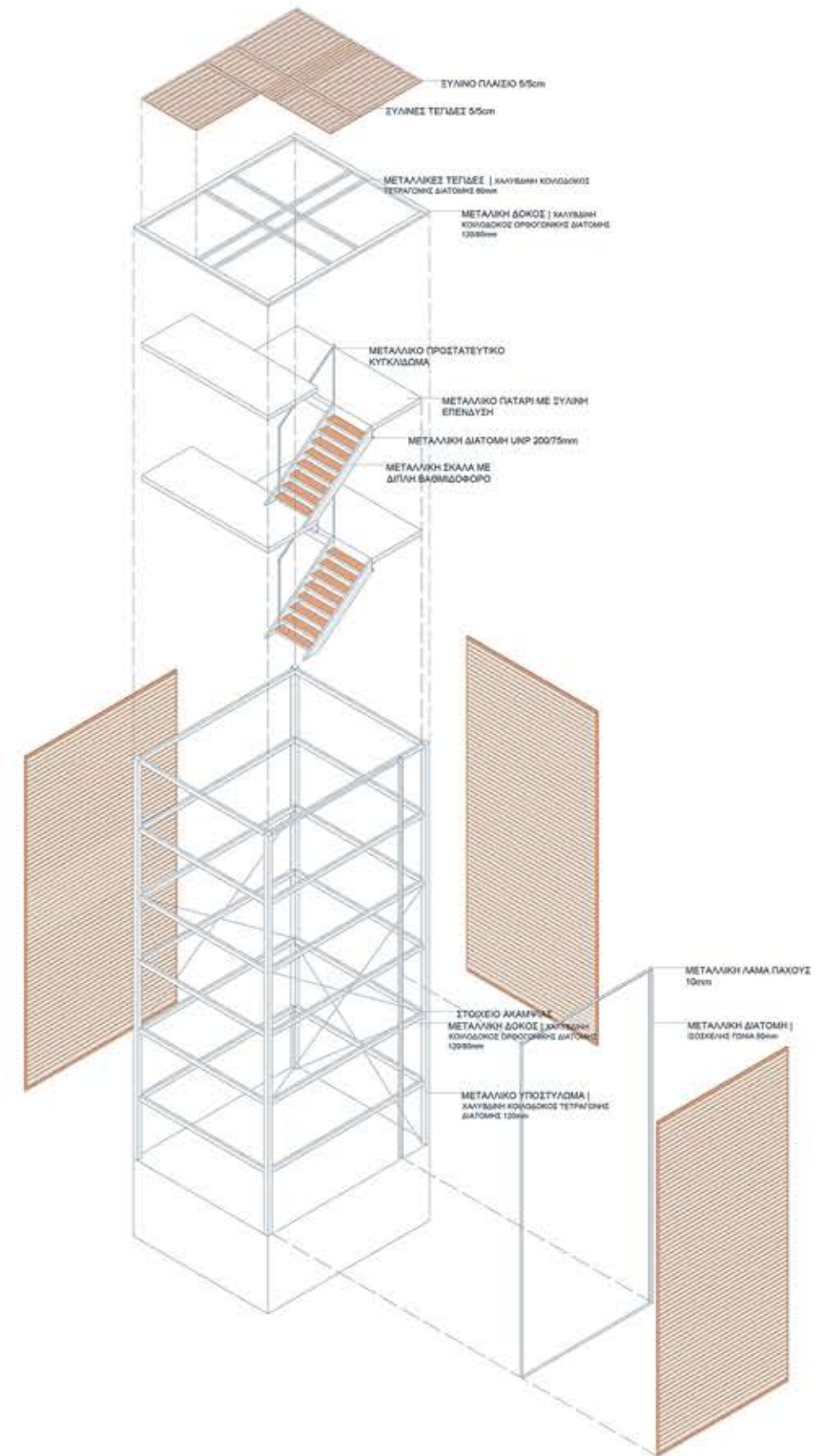
ΚΛΕΙΔΙ| ΚΑΤΟΨΗ ΣΤΑΘΜΗΣ +7.00 | ΤΟΜΗ ΒΒ'

ΚΛΕΙΔΙ | ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΑΘΜΗΣ +7.00 | ΤΟΜΗ ΒΒ'

ΤΟΜΗ ΓΓ' |
ΚΛΙΜΑΚΑ 1_50

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ |
ΑΞΟΝΟΜΕΤΡΙΚΟ ΣΚΙΤΣΟ

Ευχαριστούμε θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μας, τη κα Ελένη Αλεξάνδρου και τον σύμβουλο καθηγητή μας κο Τάση Παπαϊωάννου, για τις πολύτιμες συμβουλές τους, τις πολύωρες συζητήσεις μας και τις ατελείωτες ώρες που αφιέρωσαν για την εκπόνηση της διπλωματικής μας εργασίας.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την Βάσω Λιζάρδου και τους ντόπιους της Φολεγάνδρου που μας αγκάλιασαν κατά την επίσκεψη μας στο νησί.

Η διπλωματική αυτή δεν θα γινόταν πραγματικότητα χωρίς τη συμπαράσταση των οικογενειών μας και τη στήριξη τους καθόλη τη διάρκεια των σπουδών μας.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στους φίλους μας Χρύσα, Τόνια, Δημήτρη, Νικόλα, Ορφέα, Ηρώ, Νίκο, Στράτο, Νανά και Σόφη για την ανεκτίμητη βοήθειά τους.

τέλος